

Vzdělávání seniorů na Univerzitě třetího věku ve Zlíně

Bc. Alena Křenková

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Alena Křenková**
Osobní číslo: **H150088**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vzdělávání seniorů na Univerzitě třetího věku ve Zlíně**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti gerontologie, gerontagogiky a kvality života seniorů.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ONDRÁKOVÁ, Jana, Věra TAUCHMANOVÁ, Kamil JANIŠ ml., Stanislava PAVLÍKOVÁ a Vladimír JEHLIČKA. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3.

BOČKOVÁ Lenka, Šárka HASTRMANOVÁ a Egle HAVRDOVÁ. *50+ Aktivně Fakta, inspirace a rady do druhé poloviny života*. Praha: Respekt institut, 2011. ISBN 978-80-904153-2-4.

BAHULOVÁ, Zuzana a Jarmila HŘEBÍČKOVÁ. *Z laiků mistři*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015. ISBN 978-80-7454-493-4.

ADAMEC, Petr, Barbora HAŠKOVÁ. *Univerzita třetího věku historie, současnost a perspektivy dalšího rozvoje*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5158-4.

ADAMEC, Petr, David KRYŠTOF (eds.). *Univerzity třetího věku na vysokých školách*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5640-4.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

22. listopadu 2016

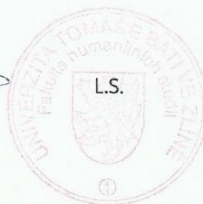
Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2017

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 13. 3. 2017

..... Alena Kůrnková

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Tématem diplomové práce je vzdělávání seniorů na Univerzitě třetího věku ve Zlíně. Obsahem teoretické části je pohled do života seniorů, seznámení se se změnami, které doprovázejí stáří a tím, co je pro tuto dekádu života typické. Dále se seznámíme s pojmy gerontologie, gerontagogika a s problematikou vzdělávání seniorů. Ve třetí části teoretické práce se seznámíme s historií i současností univerzit třetího věku v České republice i v zahraničí. Nejvíce se zaměříme na Univerzitu třetího věku na UTB ve Zlíně a její nabídku a vybavenost ve vzdělávání seniorů. V empirické části se pak zaměříme na zjišťování spokojenosti posluchačů Univerzity třetího věku s prostředím, ve kterém výuka probíhá, klimatem v kolektivu posluchačů a spokojeností s kvalitou výuky.

Klíčová slova: senior, starý člověk, stáří, třetí věk, gerontologie, gerontagogika, vzdělávání seniorů, celoživotní učení, mezigenerační dialog, vzdělávací politika, univerzita třetího věku

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

The thesis deals with the education of seniors at the University of the Third Age in Zlin. The theoretical part contains insight into the lives of seniors, familiarization with the changes that accompany age and what is typical of this decade of life. Furthermore become acquainted with concepts of gerontology, gerontagogy and with the issue of education of seniors. In the third part of theoretical work introduce with the history and present of the Universities of the Third Age in the Czech Republic and abroad. Most focus on the University of the Third Age at TBU in Zlín and her offer amenities in and the education of seniors. In the empirical part will then focus on the satisfaction survey, students of the University of the Third Age of the environment in which learning takes place, the climate in the team and studentscontentment with the quality of teaching.

Keywords: senior, old person, old age, third age, gerontology, gerontagogy, senior education, lifelong learning, intergenerational dialogue, education policy, University of the Third Age

Děkuji vedoucí své diplomové práce PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. za odbornou pomoc a spolupráci při vedení a vypracovávání mé diplomové práce. Dále pak děkuji Mgr. Haně Korecké, Mgr. Lucii Pavlíkové, PaedDr. Marcele Göttlichové, Ing. Jarmile Hřebíčkové a Ing. Miroslavu Václavíkovi, kteří mi byli nápomocní při realizaci praktické části této diplomové práce, dále pak děkuji posluchačům Univerzity třetího věku, kteří navštěvují kurzy Dějin kultury, Etnologie, Člověk, stát a právo, Kvalita a bezpečnost potravin, hodiny Pohybových aktivit a posluchačům kurzů a seminářů ze Vsetína, Uherského Hradiště a Kroměříže za vyplnění mého dotazníku. Velké poděkování patří také mé rodině za podporu a trpělivost v době mého studia.

Motto:

*„Úspěch ve škole i nad její rámec vyžaduje dostatek optimismu, aby si člověk udržel naději,
a dostatek pesimismu, aby si udržel zájem“*

(Myers, 2016, s. 64).

Prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VYMEZENÍ POJMŮ SENIOR, STARÝ ČLOVĚK A STÁŘÍ	13
1.1 ZMĚNY DOPROVÁZEJÍCÍ STÁRNUTÍ A SPECIFIKA ŽIVOTA SENIORŮ	15
1.2 STRATEGIE STÁRNUTÍ A STÁŘÍ.....	16
1.3 KVALITA ŽIVOTA SENIORŮ	18
1.4 MEZIGENERAČNÍ DIALOG	20
2 VYMEZENÍ POJMŮ GERONTOLOGIE, GERONTAGOGIKA	22
2.1 SPECIFIKA VE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	22
2.2 PŘEKÁŽKY VE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	25
2.3 VÝZNAM VZDĚLÁVÁNÍ PRO SENIORY.....	26
2.4 SENIORSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ JAKO SOUČÁST VZDĚLÁVACÍ POLITIKY	27
3 VYMEZENÍ POJMU UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU	29
3.1 HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ NA UNIVERZITÁCH TŘETÍHO VĚKU	29
3.2 UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU V ČESKÉ REPUBLICE.....	31
3.3 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU NA UTB VE ZLÍNĚ.....	33
3.4 UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU V ZAHRANIČÍ.....	35
3.5 VIRTUÁLNÍ UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU	36
3.6 DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VÝUKY SENIORŮ NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH.....	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 REALIZACE VÝZKUMU	41
4.1 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE	41
4.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	41
4.3 STANOVENÍ HYPOTÉZ	42
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	43
4.5 PŘEDVÝZKUM A PROVEDENÍ VÝZKUMU.....	44
5 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	47
5.1 INTERPRETACE DAT	47
5.2 OVĚŘOVÁNÍ HYPOTÉZ	57
5.3 DISKUZE.....	60
5.4 SHRNUÍ A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	61
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	66
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	67
SEZNAM TABULEK.....	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Téma vzdělávání seniorů se dostává do popředí zájmu odborníků i celé společnosti díky stárnutí populace a rostoucímu počtu obyvatel této věkové skupiny. S prodlužujícím se věkem a kvalitní lékařskou péčí jsou dnešní senioři lidé aktivní, kteří hledají možnosti pro svůj další rozvoj a smysluplné využití volného času. Vzdělávání tak v dnešní době není spojováno pouze s dětmi a mládeží, ale zájem vzdělávat se mají také občané dříve narození. Vysoké školy reagovaly na tento fakt vznikem univerzit třetího věku, které jsou určeny především pro seniory, i když tuto formu studia mohou využívat lidé již od 50 let výše.

Důvodem ke studiu lidí seniorského věku není obvykle nutnost a odpadá tak negativní postoj k učení a zapojení se do studia. Chtít se vzdělávat, mít radost z nových informací, poznatků a dovedností charakterizuje nejlépe důvod, proč posluchači univerzity třetího věku usedají znova do „školních lavic“. Vysoký věk zde není považován za překážku, který posluchače limituje. Vzdělávání na univerzitách třetího věku je součástí celoživotního učení, které dává možnost vzdělávat se všem, bez ohledu na věk, podporuje mezigenerační učení a dává seniorům podněty k aktivnímu přístupu k životu. Nezanedbatelná je také možnost setkávání se s ostatními lidmi a aktivním bojem proti samotě ve stáří.

Díky zvyšujícímu se počtu seniorů, je této věkové skupině vytvářeno stále více možností pro prožití aktivního podzimu života. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně nabízí možnost studia na univerzitě třetího věku, která vytváří svým posluchačům jak vhodné podmínky a výukové metody, tak i adekvátní témata pro jejich vzdělávání a trénování paměti.

Hlavním přínosem této práce je seznámit její čtenáře s možnostmi zvyšování kvality života seniorů pomocí vzdělávání. Dále pak upozornit na důležitost důstojného prožití stáří. A v neposlední řadě seznámení se s možnostmi studia na univerzitě třetího věku, který může být pro seniory návodem pro aktivní prožití této životní etapy.

Díky této diplomové práci můžeme blíže poznat třetí dekádu života, její charakter a specifika, které s sebou přináší. Dále se zde budeme zabývat volným časem lidí seniorského věku a možnostmi jeho kvalitního a smysluplného využití. Seznámíme se s Univerzitou třetího věku na UTB ve Zlíně a jejími přístupy a možnostmi ve vzdělávání a tím, jak hodnotí toto studium samotní posluchači.

Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit názor na prostředí, klima a úroveň výuky posluchači Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně.

V teoretické části se seznámíme s historií i současností univerzit třetího věku v České republice i v zahraničí. Nejvíce se zaměříme na Univerzitu třetího věku na UTB ve Zlíně a její nabídku a vybavenost ve vzdělávání seniorů.

V empirické části se pak zaměříme na zjišťování spokojenosti posluchačů univerzity třetího věku s prostředím, ve kterém výuka probíhá, klimatem v kolektivu posluchačů a spokojeností s kvalitou výuky. Námi zjištěné skutečnosti mohou přispět ke zkvalitnění výuky, podmínek, za kterých výuka probíhá a tím také ke zvýšení spokojenosti studentů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně. Podněty ke zlepšení výuky nám mohou poskytnout také samotní posluchači Univerzity třetího věku ve Zlíně, kteří mohou prostřednictvím našeho dotazníkového šetření vyjádřit své přání ohledně toho, jaké nové téma by uvítali v nabídce studijních témat do budoucna.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ SENIOR, STARÝ ČLOVĚK A STÁŘÍ

Na univerzitách třetího věku se vzdělávají především lidé, kteří již ukončili svůj produktivní život a můžeme je tedy označit jako občany seniorského věku, a proto se v této kapitole blíže seznámíme s pojmy senior, starý člověk, stáří a třetí věk, které úzce souvisí s tématem naší diplomové práce.

Pojem senior je definován v publikaci Vzdělávání seniorů a jeho specifika, ze které při tvorbě této diplomové práce čerpáme, jako „*osoba, která dosáhla 65 a více let*“ (Ondráková a kol., 2012, s. 14). Označení pro populaci nad 65 let termínem senior využívá také Světová zdravotnická organizace (WHO).

Starý člověk je ten, který dosáhl určitého věku. Toto označení není příliš často užíváno pro svůj negativní význam. I odborná literatura nás informuje o tom, že se „*dnes pravděpodobně málokdo odváží o někom říct, že je prostě starý*“ (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 48). Stáří je obecně vnímáno negativně. S tímto záporným pohledem na stárnutí a stáří souvisí také pojem „*ageismus, což znamená vyřazování starších lidí z různých aktivit*“ (Šerák, 2009, s. 184). A stejný autor nás ve své publikaci Zájmové vzdělávání dospělých seznamuje také s odborným výrazem věkový mainstreaming, o kterém hovoří „*jako o jednom z nástrojů boje proti diskriminaci, stereotypizaci a stigmatizaci starších lidí*“ (Šerák, 2009, s. 195). Biologický věk nelze považovat za překážku a stárnutí a stáří by nemělo být součástí negativních předsudků. A nelze než nesouhlasit s kolektivem autorů metodického materiálu Senioři v komunitní knihovně (2008, s. 4), kde se uvádí, že „*je třeba uznat a respektovat stárnutí a stáří, a to nikoliv jako nežádoucí a mnohdy obávaný fenomén, ale jako normální součást života a jako období, kdy stále pokračuje rozvoj lidské osobnosti*“.

Stáří je vymezeno podle Světové zdravotnické organizace (WHO) tzv. věkovou kategorizací „*opírající se o patnáctileté periody lidského života a je možné rozlišovat: 45 - 59 let jako střední věk, 60 - 74 let jako vyšší neboli starší věk, 75 - 89 let jako pravé stáří, 90 a více let jako dlouhověkost*“ (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 49). Možná jsou také další členění, mezi které patří např. členěním stáří dle Bernice L. Neugartenové: „*65 - 74 let jako mladí senioři, 75 - 84 jako staří senioři a 85 a více let jako velmi staří senioři*“ (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 49). V každém z výše uvedených období mají senioři odlišné potřeby.

Stáří bývá také označováno jako tzv. třetí věk, jenž „*není striktním označením určitého dosaženého věku, ale vymezuje fázi životní dráhy identifikovanou z hlediska funkcí a rolí*“

(Špatenková, Smékalová, 2015, s. 53). Označení třetí věk je charakterizováno také dle metodického materiálu *Senioři v komunitní knihovně od kolektivu autorů* (2008, s. 24) jako období „*aktivní a nezávislé*“. Naproti tomu čtvrtý věk bývá charakteristický tím, že lidé tohoto věku jsou spíše „*závislí*“. Dalším označením pro stáří bývá postproduktivní věk, doba, kdy lidé nejsou ekonomicky aktivní.

Po odchodu do důchodu nastává v životě seniorů řada změn, které popisuje Ondráková a kol. (2012, s. 17) v následující tabulce.

Tabulka č. 1 Změny způsobené odchodem do důchodu

Před odchodem do důchodu	Po odchodu do důchodu
Stálý nedostatek času	Dostatek, ba nadbytek volného času
Náplň času mi stanoví někdo jiný (nadřízený)	To, co budu dělat si stanovuji sám
Nemám čas pro sebe	Mám dost času pro sebe
Umění fungovat (jako kolečko ve stroji)	Umění žít
Spěch	Uvolnění
Stres a distres	Eustres (příjemné vnitřní napětí)
Zážitky	Klid
Úspěch	Osobní dozrávání
Absolutní sebevydání	Jít do sebe
Připoutání k zaměstnání	Odpoutání od práce
Ponoření se do práce	Ponoření se do sebe
Seberealizace	Sebepoznávání
Zájem získat a mít	Zájem někým být
Duševní strádání	Duševní naplňování
Vnitřní chudoba	Vnitřní obohacování
Vnější bohatství	Vnitřní bohatství
Hektické události	Klidnější plynutí času
Vnitřní nepokoj	Ustabilování vnitřního pokoje
Stálý běh a shon	Uvolnění

Úzkost a strach, jak to dopadne	Klidné očekávání
Hyperaktivita	Klid

Výše uvedenou tabulku sama její autorka hodnotí následujícími řádky „*při pohledu do jednotlivých řádků tabulky může leckoho napadnout, že život po odchodu do důchodu je zde vylíčen poněkud utopicky*“ (Ondrákové a kol., 2012, s. 18). Jiným pohledem na tuto změnu v životě starších lidí je názor autorek knihy Edukace seniorů Špatenkové a Smékalové (2015, s. 51), které uvádějí, že „*odchod do důchodu představuje jednu z nejvýznamnějších změn v životě staršího člověka. Je to kritický bod, který může nastartovat další problémy a krize*“. Odchod do důchodu může být vnímán rozdílně a lidé se s ním vyrovnávají individuálně.

1.1 Změny doprovázející stárnutí a specifika života seniorů

Stáří a stárnutí s sebou přináší řadu změn. Tyto změny jsou dle Ondrákové a kol. (2012, s. 18) „*fyzické, psychické a socioekonomické*“ a jsou navzájem provázané a vzájemně se ovlivňují.

Fyzické změny se týkají celkového zdravotního stavu a celkového vzhledu člověka v období stáří. V tomto období se zhoršuje funkce smyslů a to především zraku a sluchu. A k dalším změnám, které k vyššímu věku náleží, uvádějí Špaténková a Smékalová (2015, s. 64) „*ubývání rychlosti pohybů, zpomaluje se psychomotorické tempo, nastává prodloužení reakčního času a starší a staří lidé mohou trpět také zdravotními omezeními*“. Tyto změny se projevují např. problémy s jemnou motorikou, pohyblivostí a chronickými zdravotními obtížemi.

Psychické změny se projevují problémy s pamětí, které souvisí s úbytkem mozkové tkáně. Jak uvádí Ondráková a kol. (2012, s. 24) „*psychické změny jsou ovlivněny individuálním životním stylem jednotlivých lidí*“ a jsou nedílnou součástí života seniorů. Autorky Špaténková a Smékalová (2015, s. 65) uvádějí, že se „*se zhoršuje zejména tzv. novopaměť (zapamatování si nových informací), ale staropaměť (pamatování si starších obsahů) zůstává zachována, ba se může zlepšovat*“. Kvalita paměti záleží na celkovém zdravotním stavu každého člověka, pozitivnímu přístupu k získávání nových informací a dědičných dispozicích. K dalším psychickým změnám, které doprovázejí seniory je dle Špaténkové a Smékalové (2015, s. 66) je „*zmenšování rozsahu, stálosti, přenášení a rozsahu pozornosti, změny*

ve vnímání, které závisí i na změnách ve smyslových orgánech a pokles intelektové výkonnosti s čímž souvisí tzv. *docilita*, tedy schopnost učit se a studovat ve vyšším věku“. Také tyto změny jsou individuální a ovlivňuje je především ochota k dalšímu sebevzdělávání.

Vedle změn fyzických a psychických dochází u seniorů také ke změnám socioekonomickým, které nastávají odchodem do starobního důchodu, kdy dochází k omezení kontaktu s ostatními lidmi a snížením finančních příjmů.

Vlivem změn, které s sebou stárnutí a stáří přináší, potřebují senioři od svého okolí pomoc. Ondráková a kolektiv (2011, s. 26) uvádí ve své publikaci tabulku poskytované a chtěné pomoci ve stáří, která je výsledkem výzkumu Macijas-Światkiewicz a Palmer prováděného u seniorů v Polsku roku 2000.

Tabulka č. 2 Rozdíly v poskytované a chtěné pomoci u seniorů

Druh pomoci	Jakou pomoc dostáváte? (v %)	Jakou pomoc byste potřebovali? (v %)
Pomoc v domácnosti (úklid, nákupy aj.)	84	74
Pomoc se zařizováním úředních věcí (banky, úřady aj.)	70	72
Konzultace v důležitých otázkách	64	70
Převzetí péče (ne o vlastní osobu)	64	65
Doprovod	58	53
Osobní péče (koupání, oblékání aj.)	26	23
Finanční pomoc	22	58
Jiná pomoc	5	6

Stárnutí tedy můžeme označit jako „*součet změn, kterým podléhá organismus v průběhu času*“ (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 59). Pro seniory je důležitá soběstačnost, která klesá s přibývajícím projevem stáří.

1.2 Strategie stárnutí a stáří

S projevem stárnutí a stáří se musí vyrovnávat všichni a to, jak se s těmito projevy vyrovnáváme, nazývá Špatenková, Smékalová (2015, s. 59) „*strategiemi vyrovnávání se se stárnu-*

tím a stářím: konstruktivní strategie, strategie závislosti, strategie obranná, strategie hostility a strategie sebenávisti". Dále zde uvádíme význam jednotlivých strategií.

Senior, který se vyrovnává se stářím a stárnutím pomocí „konstruktivní strategie“ je, jak uvádí Špaténková a Smékalová (2015, s. 59) „člověk, který se smířil s faktem stárnutí a stáří, je soběstačný, aktivní, vytváří nové vztahy a stanovuje si reálné cíle“. Takto pozitivně laděný člověk je snášenlivý a stárnutí a stáří přijímá zcela přirozeně.

Strategie závislosti je charakteristická tím, že stárnoucí člověk „*má sklon k pasivitě, je vyrovnaný, nerad se rozhoduje sám za sebe, má rád své pohodlí a soukromí*“ (Špaténková a Smékalová, 2015, s. 59). Takto laděný člověk je spíše pasivní.

Strategie obranná je charakteristická dle autorek Špaténkové a Smékalové (2015, s. 59) tím, že lidé, kteří se se stářím a stárnutím vyrovnávají takto „*jsou zcela soběstační, odmítají pomoc ostatních, nejsou závislí, protože nejsou vlastně staří*“. Tito lidé chtějí mít vše tzv. ve svých rukou a stárnutí a stáří odmítají.

Strategie hostility bývá dle autorek Špaténkové a Smékalové (2015, s. 59) využívána lidmi, kteří jsou „*nepřátelští, agresivní a podezřívaví, stále si na něco stěžují, svalují vinu za své neúspěchy na druhé*“. Tito lidé bývají svárliví a hádaví.

Senioři, kteří se s obdobím, které právě prožívají vyrovnávají pomocí strategie sebenávisti jsou dle autorek Špaténkové a Smékalové (2015, s. 59) velmi podobní jako lidé hostilní, ale s tím rozdílem, že „*zlobu a nenávist obrací vůči sobě samým a smrt přijímají jako vysvobození ze svého neutěšeného života*“. Lidé tohoto typu trpí osamělostí a přílišnou sebekritikou. Tyto výše uvedené životní strategie, pomocí kterých se lidé vyrovnávají se stárnutím a stářím zpravidla souvisí se zdravotním stavem s jejich dosavadní životní filosofií. V souvislosti se stárnutím a stářím zmiňují Špaténková a Smékalová také pojem „*resilience – přizpůsobování se a akceptování omezení a nalézání nových způsobů fungování*“. Vzdělávání nabízí seniorům mnoho nových podnětů a může jim pomocí nových znalostí a sociálních kontaktů vyrovnávat s touto životní etapou.

Odborná literatura nás seznamuje zpravidla s tím, jaké jsou negativní dopady stárnutí a stáří. Lidé, kteří se nacházejí v této životní etapě, hledají, jak se vyrovnat s problémy, které s sebou tato období života přináší a jak smysluplně využít svůj volný čas. Volný čas charakterizuje Šerák (2009, s. 27-28) jako „*dobu, která zbývá po ukončení pracovní činnosti a naplnění všech požadavků nutných k zajištění běžného života. Lze ho ještě dále dělit na čas odpočinkový, rekreační a zájmový*“. V naší diplomové práci se zabýváme vzděláváním

seniorů na Univerzitách třetího věku, jako nedílné součástí celoživotního učení, které „*poskytuje příležitosti pro všechny, bez ohledu na věk, zájem, nadání či postavení*“ (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 126). Toto vzdělávání je chápáno jako zájmové a seniorům poskytuje dostatek podnětů k tomu, aby odpoutali svoji pozornost od deficitů stáří. Pro seniory se tak může stát kvalitní a smysluplnou výplní volného času. Jak uvádí Špaténková a Smékalová (2015, s. 64) „*vzdělávání tak může být tou nejlepší jízdenkou do moudrého, kultivovaného stáří*“. Senioři se v rámci přednáškových kurzů mohou seznámit se zdravým životním stylem, moderními technologiemi nebo novinkami z oborů, kterým se věnovali ve své profesní kariéře. Nově nabyté poznatky pak mohou využívat v běžném životě.

Existují také zásady úspěšného stárnutí a stáří, které charakterizuje Šerák (2009, s. 192) heslem „*ROSA: R – racionální postoj, O – orientace na budoucnost, S – sociální kontakty, A – aktivita*“. Záleží na každém člověku, zda stáří a stárnutí považuje za hendikep nebo, zda i v této životní etapě využije nabízených možností. Senioři, kteří chápou nezvratné působení času, považují stárnutí a stáří za nedílnou součást života se tak mohou na tuto životní etapu lépe připravit.

1.3 Kvalita života seniorů

Již v úvodu této diplomové práce konstatujeme, že česká společnost stárne. Tento fakt nám potvrzují také autorky Špaténková, Smékalová (2015, s. 9) sdělením, že „*stárnutí populace je jedním z významných demografických trendů současnosti*“. Autor Šerák (2015, s. 96) nazývá tyto změny „*tichou revolucí*“ a dále na téže straně konstatuje, že „*byly nastartovány změny, na které není připravena společnost, trh, vzdělavatelé ani jednotlivci*“. I přes tato tvrzení víme, že stárnutím populace a témat, které s touto problematikou souvisí se zabývá vláda České republiky.

Jedním z hlavních vládních dokumentů, které reagují na výše zmíněnou skutečnost o stárnutí české populace je programový dokument zabývající se seniory, tzv. Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017, který vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. V tomto dokumentu se uvádí, že „*nedílnou součástí rozvoje celoživotního učení musí být i podpora vzdělávacích aktivit pro seniory, kteří tak nacházejí alternativní uplatnění po odchodu z trhu práce. Zájmové vzdělávání prostřednictvím U3V musí být dále rozvíjeno tak, aby docházelo k růstu podílu seniorů účastnících se na vzdělávacích kurzech. Zapojení seniorů do zájmového vzdělávání významně*

přispívá k jejich prodlužování plnohodnotného, aktivního života, má pozitivní dopad na jejich celkové zdraví, a tím i zvyšování jejich nezávislosti“ www.mpsv.cz, 2017, [online].

V souvislosti s kvalitou života seniorů autorky Špaténková a Smékalová (2015, s. 11) uvádí termín aktivní stárnutí (či stáří). Tento pojem akceptovala také Světová zdravotnická organizace (WHO) a autorka Hasmanová Marhánková (2013, s. 17) nám nabízí ve své knize *Aktivita jako projekt* nabízí tuto jeho definici „*aktivní stárnutí je celoživotní projekt, který primárně neodkazuje k fyzické aktivitě, ale spíše k zajištění možnosti participovat na dění ve společnosti*“. Jde tedy především o větší zapojení seniorů do dění v místě jejich bydliště.

K problematice stárnutí a stáří se vymezuje také Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), která přichází také se svým pojetím této problematiky a autorka Hasmanová Marhánková (2013, s. 17) nám nabízí jeho následující definici „*schopnost lidí, jak stárnout, vést produktivní život ve společnosti a v ekonomice*“. Zde je za důležité považováno delší setrvání v zaměstnání, což souvisí s potřebou dalšího sebevzdělávání a tím i aktivním životem.

Autorky Špaténková a Smékalová (2015, s. 12) nám pojem aktivní stárnutí a stáří vysvětlují následovně „*je důležité, aby i člověk vyššího věku nacházel smysluplnost pro seberealizaci a sebeaktualizaci. Člověk stárne ve své společnosti, je její součástí, proto i integrace seniorů do společnosti je nedílnou součástí konceptu aktivního stárnutí*“. Společně pro všechny tyto definice je, že nás seznamují, jak zůstat i ve vyšším věku v dobré fyzické i psychické kondici. Společnost by na tuto skutečnost měla reagovat tím, že bude více zohledňovat potřeby seniorů. Pojem aktivní stárnutí shrnují autorky Špaténková a Smékalová (2015, s. 12) následovně: „*nezávislost, účast na životě společnosti, důstojnost, péče, seberealizace*“. Důraz je kladen na ochotu lidí být aktivní i v tomto období života.

Důležité je se na tuto životní etapu připravit. Autor Šerák (2015, s. 96) v této souvislosti uvádí, že „*prožívání stáří je přímo ovlivněno průběhem předcházejících životních fází. Každou jednotlivou životní etapu zvládne jedinec tím lépe, čím kvalitněji se mu podařilo prožít etapu předcházející a kvalita života ve stáří se do značné míry odvíjí od kvality života ve středním věku*“. Stáří a stárnutí by mělo být bráno jako přirozená součást života, na kterou se lze připravit. Tomu může významně napomoci vzdělávání.

Každý člověk má svůj osobní pohled na kvalitu svého života. To nám dokládá tvrzení autorů Adamce, Dana a Haškovcové (2010, s. 359), kteří uvádějí, že „*všeobecně se uznává,*

že kvalita života je jev vícedimenzionální. Z pohledu jedince je to pojem velmi individuální a subjektivní, úzce souvisí s pojmy životní pohoda, duševní zdraví. Tuto skutečnost dokládají autoři Adamec, Dan a Haškovcová (2010, s. 359), kteří nám sdělují nám, že „kvalitu života seniorů ovlivňuje řada individuálních faktorů, mezi něž například patří: zdraví, životní styl, sociální prostředí, hmotné zabezpečení, pracovní aktivita, zdravotní péče, sociální služby, bydlení, vzdělávání, etické principy uplatňované ve společnosti atp.“. Výše zmíněné faktory jsou velkou měrou ovlivněny předcházejícím životem seniorů. V neposlední řadě má na kvalitu života stárnoucích a starých lidí jejich rodina.

Dalším termínem zmiňovaným v souvislosti s kvalitou života seniorů a aktivním stárnutím, kterou uvádí autorky Špaténková a Smékalová (2015, s. 13) je „funkční kapacita, která představuje předpoklady a možnosti člověka realizovat různé životní úkoly výzvy a zájmy. Je to možnost vést aktivní život“. Vzdělání a vzdělávání pak může seniorům pomáhat při seznamování se se změnami ve společnosti a možnostech využívání nových poznatků v jejich běžném životě.

Autoři Janiš a Skopalová (2016, s. 60) uvádějí, že „aktivní stárnutí je slovní spojení, které označuje pozitivní přístup ke stárnutí a starým lidem“. Takto vnímaná podoba stárnutí a stáří není v české společnosti ještě zcela ukotvena a proto je důležité rozvíjet mezigenerační dialog, kterému se budeme věnovat v následující podkapitole.

1.4 Mezigenerační dialog

Programový dokument, který se zabývá seniory, tzv. Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017, který vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky nám sděluje, že „rychle se měnící demografická situace v kombinaci s ekonomickou krizí vytváří společenské napětí mezi generacemi a představuje tak výzvu, které je nutno čelit podporou solidarity, dialogu a spolupráce mezi lidmi různých věkových kategorií“ www.mpsv.cz, 2017, [online].

Na tento dokument reagují univerzity tím, že nabízí svým posluchačům možnost společného vzdělávání různých věkových skupin. V rámci studia společenskovedních oborů nabízí společné semináře jak pro posluchače Univerzit třetího věku, tak pro studenty řádného denního studia. Tato praxe se uskutečnila na Univerzitě Palackého v Olomouci a jak uvádí autorka Dražanová (1999, s. 74) „všechny uskutečněné semináře využívaly interaktivních výukových metod, hry, moderované i volné diskuse a vyžadovaly velkou participaci všech

zúčastněných“. Samotní posluchači U3V pak tuto společnou zkušenost hodnotili jako přínosnou a vzájemně obohacující. Autorka Dražanová (1999, s. 74) přímo cituje jednu z účastnic těchto vzájemných setkání: „*Libilo se mi, jak dokázaly nás dříve narozené zapojit do své přednášky spojené s hrou. Hry, které nás měly rozmluvit, byly vybrány velice nápaditě, kreslení a psaní napomáhalo plynulé komunikaci*“. A nutno poznamenat, že kladně hodnotili společné vzdělávání také posluchači denního studia.

Myšlenka, že by se „*prostor univerzit mohl jednou stát příležitostí pro mezigenerační dialog*“ (Dražanová, 1999, s. 73) vyplývá z výsledků akademické konference „*Solidarita společnosti – dialog generací*“ (Dražanová, 1999, s. 73), která se uskutečnila v Bonnu roku 1996.

Taktéž již v minulé podkapitole zmiňovaný Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 ve svých prioritách uvádí oblast dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce, jako ty, které je nutné rozvíjet. Jak uvádí autorka Dražanová (2014, s. 73) „*pokud zdůrazňujeme, že chceme žít v občanské společnosti, dodržovat lidská práva a svobodu jednotlivce, měli bychom demokratickou společnost podpořit také v hledání nových modelů života ve stáří a chápat důležitost celoživotního vzdělávání, tedy i vzdělávání ve starším věku, protože i ono je nedílnou součástí solidární a tolerantní společnosti*“. Vzhledem k demografickému vývoji společnosti bude nabývat na významu.

Autorky knihy 50+ Aktivně Bočková, Hastrmanová a Havrdová (2011, s. 4) se snaží přiblížit svým čtenářům stáří a stárnutí jako životní etapu, ve které je možné žít spokojený a plnohodnotný život. *Stáří lidé by neměli být považováni za skupinu populace, o kterou se musí zbytek společnosti postarat, ale mělo by se k nim přistupovat jako k aktivním občanům, kteří přinášejí zkušenost, moudrost a vyrovnanost, kteří mohou mladší generaci nabídnout oporu a porozumění*“. K tomuto porozumění mezi generacemi přispívá právě mezigenerační dialog a důležitost mezigeneračních rozhovorů dokládá i fakt, že rok 2012 byl vyhlášen Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigeneračního dialogu.

2 VYMEZENÍ POJMŮ GERONTOLOGIE, GERONTAGOGIKA

Gerontologie je definována jako „*věda o stáří a o procesu stárnutí*“ (Velká všeobecná encyklopedie, 2010, s. 257). S tímto pojmem úzce souvisí pojem gerontagogika, který definuje Špaténková, Smékalová (2015, s. 17) jako „*disciplínu zaměřenou na vzdělávání starších lidí*“. Naše diplomová práce je zaměřena na vzdělávání seniorů a s tím také úzce souvisí výše zmiňované pojmy.

2.1 Specifika ve vzdělávání seniorů

Vzdělávání seniorů má svá specifika, které vychází hlavně z toho, že vzdělávání v této životní etapě je zájmovou aktivitou, která jeho účastníkům nabízí smysluplné využití jejich volného času. Společnost ale nemusí pohlížet na vzdělávání seniorů vždy kladně. Autorky Špaténková a Smékalová (2015, 71) nás seznamují s těmito přístupy ověřenými praxí: „*odmítnutí seniorů, koncept aktivizace v kontextu sociálních služeb, princip participace a seberealizace*“. V této diplomové práci se ztotožňujeme s tím, že na stárnutí a stáří by společnost neměla nahlížet negativně a nemělo by docházet k odmítání seniorů jako osob nezpůsobilých dalšího rozvoje.

Přístupem „koncept aktivizace v kontextu sociálních služeb“ rozumíme to, že vzdělávání seniorů chápeme jako variantu vyplnění volného času pro osoby v zařízeních sociálních služeb. Konkrétní ukázkou tohoto konceptu je vzdělávací projekt Univerzity třetího věku Masarykovy univerzity v Domově pro seniory Předklášteří. Jak uvádí Franc (2015, s. 28) „*téma kurzu Duševní hygiena v seniorském věku a jeho náplň je dle velmi pozitivních ohlasů posluchačů velice dobře mířené a obsahově zajímavé vzhledem k cílové skupině posluchačů*“. Z výše uvedeného vyplývá, že pro obyvatele domova pro seniory je přínosné zpřístupnění této formy vzdělávání.

Přístup „participace“ vysvětlujeme tak, že vzdělávání starších a starých osob není přínosné jen pro ně samotné, ale je přínosné i pro ostatní osoby, které žijí ve stejném společenství.

Přístup „seberealizace“ vysvětlujeme tak, že také pro život seniorů je důležitý jejich osobní rozvoj. Ukázkou toho, že senioři navštěvující vzdělávací kurzy na Univerzitě třetího věku se vzdělávají s radostí je citace ze seminární práce posluchačky základního kurzu U3V na UTB ve Zlíně: „*Je chvályhodná snaha vysokých škol, které nám možnost studia poskytují, i když nám nejde o vysokoškolský diplom, ale spíš o zapojení se do činnosti a získání nových informací z různých oborů. Možná se tímto stáváme i vzorem pro ty studenty, kteří berou*

učení jako nepříjemnou nutnost. Z našeho příkladu snad pochopí, že vzdělání není jenom to, že musím, ale že mohu ale hlavně, že chci. On vlastně není důležitý věk, ale přístup k životu“ (Bahulová, Hřebíčková, 2015, s. 2). Výše uvedená citace je ukázkou toho, že vzdělávání zvyšuje kvalitu života seniorů a je smysluplnou náplní jejich volného času.

Motivací ke vzdělávání je u seniorů *„touha po sociálních kontaktech, snaha najít smysl života ve vědomí vlastní konečnosti, zvládnání tělesných, psychických a sociálních změn a udržování vlastních sil“* (Špaténková a Smékalová, 2015, s. 73). Pro organizátory senior-ského vzdělávání je důležité dobře volit zajímavá témata.

Senioři jsou z pohledu vzdělávání specifickou skupinou a z toho důvodu je třeba, aby lektoři jejich vzdělávání zvolili vhodné výukové postupy, kterými jsou: *„výklad realizovaný přednáškou nebo interaktivní formou, cvičení v menších skupinách podle povahy tématu, vyprávění, četba úryvků, promítání filmů, beseda“* (Smékal, 2010, s. 158). Přednášku může lektor pro lepší upoutání pozornosti oživit postřehy, vtipy nebo vyprávěním. Dále autorky Špaténková a Smékalová (2015, s. 77) uvádějí, že *„senioři potřebují pro osvojení si učiva více času“* a to nejen pro zapamatování si nových poznatků, ale také doby, kdy se v průběhu dne kurzy pro seniory konají. Autorky Špaténková a Smékalová (2015, s. 66) uvádějí faktory zlepšující či zhoršující zapamatování si informací u seniorů.

Tabulka č. 3 Faktory zlepšující či zhoršující zapamatování si informací u seniorů

Faktory zlepšující zapamatování	Faktory zhoršující zapamatování
Dostatečná koncentrace pozornosti	Stres
Zájem, motivace, pozitivní emoce	Nedostatek zájmu a motivace, apatie
Opakování	Bolest, momentální špatný zdravotní stav
Odpočinek, relaxace, dostatečná doba spánku	Únava, přetížení, nedostatek spánku
Výrazné smyslové vjemy doprovázející informací	Rušivé vlivy, nedostatek klidu
Propojení s nějakou osobní asociací	Deprese a jiné emoční poruchy
Kvalitní strava, dostatek minerálů a vitamínů	Subjektivně nevyhovující denní doba (vliv biorytmů)
Vyvětrání místnost, pohybová aktivita (prokrvení mozku)	Některé léky

Mezi nejlepší doporučení pro lektory seniorského vzdělávání, které uvádí autorky Špaténková a Smékalová (2015, s. 77) patří slova organizátorky této formy vzdělávání „*chválit, chválit, chválit!!! To je moje jediná, vlastně trojjediná rada pro vzdělavatele seniorů*“. S tímto tvrzením můžeme jediné souhlasit.

Jak uvádí autorky Smékalová, Špaténková (2014, s. 85) z důvodů, že „*senioři patří k nejnáročnějším posluchačům zejména proto, že mohou posoudit (a to rádi, často a velmi kriticky) kompetence lektora*“, je kladen velký důraz na osobnost a odbornost lektora. Pro úplnost uvádíme tabulku lektorských kompetencí dle autorek Smékalové, Špaténkové (2014, s. 88)

Tabulka č. 4 Lektorská kompetence z kompetenčního modelu lektora ve vzdělávání seniorů

Kompetenční model lektora		
Kompetence	Dílčí kompetence	Kompetenční kotvy
Lektorská („know-how“)	Didaktická	Obsahuje dovednost aplikovat adekvátní metody a formy, dodržovat didaktické zásady, mít informační a počítačovou gramotnost, pracovat systematicky a tvořivě
	Psychodidaktická	Být schopen užívat rozmanité zpětné vazby, dokázat naslouchat a citlivě vnímat projevy účastníků, využívat humor, prokládat učivo zajímavostmi a zkušenostmi života
	Psychosociální	Umožňuje vytvářet pozitivní psychosociální klima, podporovat důvěru ve schopnost a zkušenost druhých, vytvářet prostor pro poradenství
	Interpersonální	Být schopen vnímat skupinovou dynamiku, dovednost diagnostikovat, podporovat komunikaci, interaktivitu, kooperaci
	Rétorická	Vyjadřuje dovednost efektivně používat verbální, neverbální i paralingvistické formy komunikace, dovednost autenticky komunikovat a schopnost zaujmout
	Manažerská	Být schopen projektovat, organizovat, řídit a evaluovat vzdělávací akce a programy

Důležité je také vhodně zvolené téma pro vzdělávání seniorů. Dle autorek Špaténkové a Smékalové (2014, s. 86) „*se ukazuje, že stabilně mají senioři největší zájem o problematiku: zdraví a nemoci, kultury a umění, mezilidských vztahů (psychologie) a historie*“. Nelze zapomínat na rozvoj i v oblasti pohybové.

Při vzdělávání seniorů je také třeba uzpůsobit prostředí tak, aby vyhovovalo této věkové skupině. Autorky Špaténková a Smékalová (2015, s. 75) zde řadí: „*hygienické prostředí, relaxační prostředí, emocionální atmosféru a celkový estetický dojem prostředí*“. Tomuto

se budeme blíže věnovat ve druhé části této diplomové práce, kde budeme dotazníkovou metodou zjišťovat spokojenost posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně s prostředím, ve kterém probíhá výuka, klimatem v kolektivu posluchačů a v neposlední řadě se zabývá spokojeností s kvalitou výuky.

2.2 Překážky ve vzdělávání seniorů

V této diplomové práci, ve které se zabýváme vzděláváním seniorů jsme již konstatovali, že samotný proces vzdělávání má významný vliv na kvalitu života ve stáří a je vnímáno jako smysluplné využití volného času.

Ve společnosti se však vyskytuje řada mýtů tedy „*nekriticky přijímaných představ o někom, resp. o něčem, expresivně je tento pojem chápán jako smyšlenka, výmysl*“ (Špaténková a Smékalová, 2015, s. 84). Mezi nejčastější mýty patří např. to, že „*vzdělávat seniory je zbytečné. Už jim to k ničemu není, když nechodí do zaměstnání nebo senioři se nemohou vzdělávat, protože jsou hendikepovaní.*“ (Špaténková a Smékalová, 2015, s. 84). Vzdělávání seniorů na Univerzitách třetího věku není směřováno k získání kvalifikace, ale má zájmový charakter. Získané vědomosti mohou jeho absolventi využít ve svůj prospěch, např. seznámení se se zásadami zdravého životního stylu nebo prací s počítačem. Prostředí i výuka je přizpůsobeno specifikům vzdělávání seniorů.

Výše zmíněné mýty přispívají k „*diskriminaci starých lidí*“ ve společnosti (Špaténková a Smékalová, 2015, s. 85). Diskriminace znamená podle Velké všeobecné encyklopedie (2010, s. 180) „*omezování, utiskování určitých skupin, resp. jejich členů tím, že jsou jim upírána občanská práva, snižovány šance na uplatnění ve společnosti, vychází často z předsudků a xenofobie*“. Problematiku věkové diskriminace upravuje § 2 odst. 2 zákona č. 198/2009 Sb.

Autorky Špaténková a Smékalová (2015, s. 86) uvádějí „*seniorský věk není důvodem pro jakékoliv stereotypní představy*“. Souhlasíme s tímto tvrzením a dodáváme, že diskriminační představy o seniorech by neměly být podporovány. A jak uvádí autorka Dražanová (1999, s. 73) „*pokud zdůrazňujeme, že chceme žít v občanské společnosti, dodržovat lidská práva a svobodu jednotlivce, měli bychom demokratickou společnost podpořit také v hledání nových modelů života ve stáří a chápat důležitost celoživotního vzdělávání, tedy i vzdělávání ve starším věku, protože i ono je nedílnou součástí solidární a tolerantní spo-*

lečnosti!“ Neustálé vzdělávání se v současné rychle se měnící společnosti stává nezbytnou nutností pro všechny věkové kategorie.

2.3 Význam vzdělávání pro seniory

O významu vzdělání a vzdělávání pro všechny věkové kategorie dnes nikdo nepochybuje. Již Komenský *„chápe vzdělávání a výchovu jako celoživotní proces, který podmiňuje rozvoj tvořivých činností, zdokonalení i nápravu jedince a celé společnosti“* (Kalnický, 2014, s. 14). Na svou dobu to byly velmi pokrokové myšlenky, které nebyly mnohdy realizovány.

V dnešní době je vzdělávání seniorů nahlíženo jako důležité a prospěšné a je finančně podporováno jak Ministerstvem práce a sociálních věcí, tak také Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, protože jak v nadsázce uvádějí Adamec a Kryštof (2011, s. 25) *„pro státní rozpočet je lepší, když senioři sedí v posluchárnách než v čekárnách u lékaře“*. Proto je v zájmu celé společnosti podporovat tuto věkovou skupinu ve vzdělávání. Témata bývají v rámci seminářů U3V koncipována tak, aby nové poznatky, které zde získají, mohli využívat také v každodenním životě.

O významu seniorského vzdělávání není tedy pochyb. Lidé, kteří mají zájem o sebevzdělávání, se lépe vyrovnávají s obdobím stárnutí a stáří. A fakt, že Univerzity třetího věku nemají jen význam vzdělávací, svědčí i slova Adamce a Kryštofa (2011, s. 9), kteří říkají, že *„seniorské vzdělávání ve formě univerzit třetího věku nemá pouze charakter organizační, ale má i zdravotně-pečovatelský rozměr. Studium na univerzitě třetího věku přispívá k oddalování nemocí typických pro vyšší věk, nabízí kvalitní trávení volného času a pomáhá ke zpomalení involučních procesů ve stáří“*. Tato slova dokládáme citací ze seminářních prací posluchačů prvního ročníku Základního kurzu Univerzity třetího věku: *„... mám konečně radost ze života a dívám se do budoucna optimisticky. Už vím, že stárnout se dá aktivně a s veselou myslí a proto děkuji všem, kteří se podílejí na přípravě a zajištění studia na Univerzitě třetího věku pro nás dříve narozené.“* (Bahulová a Hřebíčková, 2015, s. 2). Tato slova jen potvrzují již výše uvedená fakta.

Při plánování vzdělávacích kurzů pro seniory by se nemělo zapomínat také na význam pohybových aktivit, protože jak uvádí Čornaničová (1999, s. 48) *„vzdelávanie v oblasti telesnej kultúry, pohybových aktivít a športu je žiadúce nielen vo všetkých vekových obdobiach, pretože pohyb znamená život, vitalitu, výkonnosť človeka až do najstaršieho veku“*.

Na tento fakt reagují Univerzity třetího věku tím, že pořádají pro své posluchače lekce tělocviku.

2.4 Seniorské vzdělávání jako součást vzdělávací politiky

Vzdělávání seniorů je téma, které je řešeno na vládní úrovni. Zabývají se jím vládní dokumenty jak Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, tak také Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Vzdělávání seniorů je nedílnou součástí celoživotního vzdělávání, jehož význam je ukotven v celostátních programových dokumentech Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Tyto dokumenty vychází z „*Mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí (Viedeň, 1992), Zásad OSN pro seniory (OSN, 1991), a Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí (OSN, 2002)*“ (Kalnický, 2014, s. 65). Aktuální dokument, který má ve svých prioritách stanoveno celoživotní učení, jehož nedílnou součástí je také vzdělávání seniorů na Univerzitách třetího věku, se nazývá Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017. Mimo celoživotní vzdělávání se tento dokument zaměřuje na následující oblasti „*zajištění a ochrana lidských práv starších osob, zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění, dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce, kvalitní prostředí pro život seniorů*“ www.rscr.cz, 2017, [online]. Téma mezigenerační dialog a spolupráce jsme blíže popsali v podkapitole 1.4.

Nedílnou součástí tohoto plánu je Podkladová studie, která „*dokládá důležitost navržených opatření na základě statistických dat, mezinárodních výzkumů a trendů, aktuální situace v České republice a odborné literatury*“ www.rscr.cz, 2017, [online].

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, který vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pod názvem Bílá kniha (2001, s. 72) se také zabývá problematikou celoživotního vzdělávání. Můžeme se zde dočíst, že „*v souladu se světovým trendem bude zdůrazňován obecný koncept celoživotního učení, k jehož rozvoji je nutná rozmanitá a přístupná struktura nejen terciárního sektoru, ale celého vzdělávacího systému, nabízející moderní formy studia, s využitím informačních a komunikačních technologií. V tomto systému lze umožnit uchazečům takový přístup ke vzdělání, kdy budou mít možnost zvolit si vlastní vzdělávací cestu, odpovídající jejich zájmům a schopnostem, v případě potřeby ji*

měnit a pokračovat ve vzdělávání v průběhu celého života“. Vzhledem k tomu, že česká společnost stárne bude vzdělávání seniorů nabývat na významu.

Od autora knihy *Celoživotní učení, edukace dospělých a seniorů* Juraje Kalnického se dozvídáme následující vize do budoucnosti (2014, s. 79) *„závěrem si dovoluujeme vyslovit prognózu, že podobně jako po roce 1990 akcelerovala edukace dospělých a andragogika, v nastávajících desetiletích, zejména vzhledem na fakta známá z prognóz demografického vývoje naší země, bude kontextu celoživotního učení progresivně akcelerovat i edukace seniorů a gerontagogika (geragogika)“.* Tato slova také svědčí o tom, že vzdělávání seniorů se bude i nadále rozvíjet.

Pro důležitost celoživotního učení svědčí i fakt, že rok 1996 byl vyhlášen jako Evropský rok celoživotního učení. Na tuto skutečnost navázal program z názvem Společenství, který ujasňuje hlavní body celoživotního učení v rámci celé Evropy. K tématu naší diplomové práce se vztahují následující body: *„rozvoj efektivních vyučovacích a učebních metod a kontextu pro kontinuitu celoživotního učení a zajištění snadného přístupu ke kvalitním informacím a poradenství o příležitostech k učení pro každého v celé Evropě a v průběhu celého života“* www.nuv.cz, 2017, [online]. Výchozím dokumentem pro tyto informace je Memorandum o celoživotním učení - Pracovní materiál Evropské komise 1.

3 VYMEZENÍ POJMU UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU

Naše diplomová práce bude věnována seniorům a jejich vzdělávání na Univerzitě třetího věku, kterou definuje Kolář a kolektiv (2012, s. 159) jako „*kurzy organizované univerzitními fakultami jako univerzitní studium pro seniory, kteří si dobrovolně volí obor, který je zajímavý*“. Studium na univerzitě třetího věku je součástí celoživotního vzdělávání a jeho důležitost je nesporná. Rabušicová a Rabušic (2008, s. 110-111) nás informují o tom, že „*česká společnost stojí na prahu vzdělanostní etapy a začíná se pomalu dávat do celoživotně-vzdělávací pohybu*“. Pro seniory je vzdělávání důležité také z hlediska jejich kvalitního a smysluplného využití volného času. Studium na univerzitě třetího věku bývá zakončeno slavnostní promocí.

3.1 Historie vzdělávání seniorů na univerzitách třetího věku

Historie vzdělávání seniorů na univerzitách třetího věku spadá do roku 1973. V tomto roce byla zahájena profesorem Pierrem Vellasem na Univerzitě sociálních věd ve francouzském Toulouse výuka vyhovující specifikům této věkové skupiny. A jak píše Adamec a Kryštof (2011, s. 12) „*představovaly symbol nového, aktivního, cílevědomého a informovaného přístupu seniora k svému životu*“. Příčinou vzniku tohoto způsobu vzdělávání seniorů byla myšlenka kvalitního využití této dekády života.

V České republice se před vznikem univerzit třetího věku věnoval vzdělávání seniorů Klub aktivního stáří a Československý červený kříž ve svých akademiích třetího věku. Kromě Československého červeného kříže, který výrazně přispěl ke vzniku univerzit třetího věku, se na jejich vzniku podílela také česká gerontologická a geriatrická společnost zaměřená na skutečné potřeby cílové skupiny (Adamec a Kryštof, 2011, s. 17).

Seniorské vzdělávání se dále rozvíjelo a jak uvádějí Adamec a Kryštof (2011, s. 18) byla „*v rámci České gerontologické a geriatrické společnosti na začátku 80. let 20. století zřízena Sekce akademií a univerzit třetího věku*“. Tato shromažďovala informace o působení a činnosti akademií i univerzit třetího věku. Nashromáždilo se tak velké množství informací o úloze vzdělávání seniorů a jeho pozitivním působení na jejich život. Jejím úkolem bylo napomáhat rozvoji a vzniku univerzit třetího věku na vysokých školách v České republice.

Mezi první vysoké školy, které zřídily univerzity třetího věku, patřily Univerzita Palackého v Olomouci, kde vznikla U3V v roce 1986 a Univerzita Karlova v Praze, kde vznikla U3V

v roce 1987. Mezi zvolenými tématy pak převládaly především zdravotní a zdravotně sociální otázky.

Vznikající univerzity třetího věku daly vzniknout také Asociaci univerzit třetího věku (AU3V), která se věnovala legislativě seniorského vzdělávání, získávání finančních prostředků na fungování univerzit třetího věku, dále vzájemné výměně informací mezi jednotlivými školami, propagaci vzdělávání seniorů v médiích, a napomáhala svou činností posilovat soudržnost mezi generacemi. Důležitou roli měla také při začleňování do podobných mezinárodních organizací. Adamec a Kryštof (2011, s. 25) uvádějí, že „v roce 1993 se stala Asociace univerzit třetího věku ČR členem AIUTA (Mezinárodní asociace univerzit třetího věku), v roce 1994 potom členem sdružení EFOS (Evropská federace studentů seniorů)“. Měla tedy důležitou roli pro rozvoj vzdělávání seniorů.

V současné době sídlí sekretariát AU3V České republiky v budově rektorátu Univerzity Tomáše Bati a její tajemnicí je paní Ing. Mgr. Jarmila Hřebíčková. Internetový portál AU3V nás informuje, že mezi jeho stěžejní funkce patří „zajišťovat institucionální podporu aktivit U3V v rámci rozpočtu MŠMT ČR, rozvíjet mezinárodní kontakty AU3V a podporovat a iniciovat aktivity českých vysokých škol v oblasti vzdělávání starších dospělých formou Univerzit třetího věku jako vysoce potřebnou a společensky prospěšnou činnost“ www.au3v.org/home/, 2017, [online]

V roce 1999 vznikl Národní program přípravy na stárnutí a vzdělávání seniorů byla věnována větší pozornost a podpora zejména proto, že tento rok byl vyhlášen Mezinárodním rokem seniorů a otázky týkající se stárnutí a stáří byly v popředí zájmu jak odborné, tak i laické veřejnosti. V roce 2004 bylo realizováno vytvoření počítačových laboratoří na veřejných vysokých školách, díky kterému se mohla výuka více zaměřit na výuku v té době žádané počítačové gramotnosti u seniorů (Adamec a Kryštof, 2011, s. 24).

Vzdělávání seniorů je pokládáno jako důležité a prospěšné a je finančně podporováno jak Ministerstvem práce a sociálních věcí, tak také Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, protože jak v nadsázce uvádí Adamec a Kryštof (2011, s. 25) „pro státní rozpočet je lepší, když seniori sedí v posluchárnách než v čekárnách u lékaře“. Skutečnost, že vzdělávání seniorů je pro společnost významné, podpořilo také vyhlášení roku 2012 jako Evropského roku aktivního stárnutí a mezigeneračního dialogu.

System vzdělávání seniorů na univerzitách třetího věku v České republice je považován za nejkvalitnější v rámci Evropské unie a na přední příčky se řadí i v celosvětovém měřítku.

3.2 Univerzity třetího věku v České republice

Univerzity třetího věku jsou organizované téměř při všech vysokých školách v České republice a jsou členy Asociace univerzit třetího věku České republiky. Vzdělávání seniorů prostřednictvím těchto univerzit je vysoce společensky hodnoceno. V této kapitole si představíme Univerzity třetího věku na jednotlivých vysokých školách v České republice (Adamec, Kryštof, 2011, s. 9).

První Univerzita třetího věku vznikla na v roce 1986 a to na Univerzitě Palackého v Olomouci. U3V zde svým posluchačům nabízí možnost navštěvovat vzdělávací, vědeckovýzkumné a také společensko-kulturní aktivity, které jsou uskutečňovány na odborném základu a dosahují vysoké úrovně. www.u3v.upol.cz, 2017, [online]

Vysoká škola ekonomická v Praze vyučuje seniory na U3V od roku 1988. Vzděláváním seniorů ve svých kurzech Univerzity třetího věku naplňuje obsah Národního programu přípravy na stárnutí a nabízí svým posluchačům vzdělávací a zájmovou odbornou činnost. www.u3v.vse.cz, 2017, [online]

Univerzita Hradec Králové začala vzdělávat seniory od roku 1989. Tato forma vzdělávání má pozitivní vliv na život seniorů a umožňuje jim udržet krok s vývojem současného světa. Mezi nejoblíbenější přednáškové cykly se zde řadí např. Nad flórou východních Čech, Ke geologickému charakteru východočeského regionu, Jan Kolda ze Žampachu – husitský hejtman či loupeživý rytíř, Psychologie pro seniory nebo Dějiny východních Čech. Práce posluchačů výtvarných kurzů bývají vystaveny v Galerii T Univerzity Hradec Králové (Adamec, Kryštof, 2011, s. 9).

Na Technické univerzitě v Liberci se realizuje výuka na Univerzitě třetího věku od roku 1989. I zde témata přednáškových cyklů reflektují požadavky doby a seznamují své posluchače s novými technologiemi a poznatky z různých oborů. Témata přednášek jsou např. Úvod do práce s počítačem, Psychologie Ochrana životního prostředí nebo Rétorika. Zajímavostí je, že díky přednáškovému cyklu Teorie a praxe bridže zde působí Bridžový klub U3V. Významným počinem je také spolupráce U3V v Liberci se Seniorenskolleg VŠ Zittau/Görlitz v Sasku, která probíhá formou dvoudenních setkání posluchačů. Přínos této spolupráce dokládá Adamec a Kryštof (2011, s. 55) v „úryvku z dopisu německého penzisty pana Kunze: *Vlastně mne donedávna společná historie příliš nezajímala, ale od prvního setkání v Liberci jsem si začal nakupovat knihy a studium společné historie a poznávání*

českého jazyka se pro mne staly koníčkem. Komunikace mezi námi seniory je tím jednodušší, že Češi mluví dobře německy, a tak mám dost možností se vyptat na vše potřebné“. Tato spolupráce je přínosná pro obě strany.

Na České zemědělské univerzitě v Praze začala pracovat Univerzita třetího věku v roce 1990. V současné době nabízí svým posluchačům prostřednictvím svých kurzů osvěžení svých znalostí, získání nových poznatků ze zvolených oborů a v neposlední řadě také možnost rozhovorů s předními odborníky. www.ivp.czu.cz/cs/r-6930-studium/r-6944-u3v, [online]

Na Masarykově univerzitě v Brně vznikla Univerzita třetího věku v roce 1990 a v současné době je považována za jednu z největších U3V. Základním posláním U3V je seznámit své posluchače s novými poznatky, vědomostmi a dovednostmi. Dále pak prohlubovat dosavadní vědomosti, ale také prezentovat nové poznatky, obory a technologie, které jsou jinak seniorům nepřístupné. www.u3v.muni.cz/o-nas, [online]

Autoři Adamec a Kryštof (2011, s. 36) nás seznamují s tím, že „*České vysoké učení technické v Praze jako jedna z nejstarších technických univerzit v Evropě nabízí na svých osmi fakultách a ve čtyřech vysokoškolských ústavech odborné kurzy*“ pro posluchače Univerzity třetího věku ve velmi rozmanitých oborech, které jsou zaměřeny především technicko-přírodovědně, na biologii a zdravý životní styl, nové poznatky v technologických procesech a nechybí ani kurzy spojené s rozvojem počítačové gramotnosti. U3V zde vznikla v roce 1998. V nabídce jsou také témata ryze odborná, zaměřená na seniory, kteří působili ve stavebnictví s názvem „*Co jste asi ještě neslyšeli o betonu*“ (Adamec, Kryštof, 2011, s. 35). Univerzity třetího věku nezapomínají své posluchače zapojit do on-line výuky a seznamují je s počítačovými projekty pro seniory, které jsou rozvíjeny v rámci evropských projektů jako např. EuCoNet (Evropská kompetenční síť pro seniory) (Adamec a Kryštof, 2011, s. 35).

Univerzita Karlova v Praze začala se vzdělávání seniorů na U3V v roce 1987. V současné době je jejím základním posláním seznamování svých posluchačů s univerzitními poznatky, vědomostmi a dovednostmi. U3V jsou součástí Katolické teologické fakulty, Husitské teologické fakulty, Právnické fakulty, 1. lékařské fakulty, 2. lékařské fakulty, 3. lékařské fakulty, Lékařské fakulty v Plzni, Lékařské fakulty v Hradci Králové, Filozofické fakulty, Přírodovědecké fakulty, Matematicko-fyzikální fakulty, Pedagogické fakulty, Fakulty sociálních věd, Fakulty tělesné výchovy a sportu a Fakulty humanitních studií. Posluchači se

zde nejen seznamují nejnovějšími poznatky vědy, historie, politiky, kultury a podobně, ale také je toto studium motivuje k dalším aktivitám. www.cuni.cz [online]

Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava zahájila výuku na U3V v roce 2011. Jednotlivé fakulty nabízejí témata dle svého studijního zaměření. U3V na Hornicko-geologické fakultě seznamuje své posluchače např. v kurzech Geologie a mineralogie, dále pak s tématy v oblasti „*důlního měřičství, podzemního stavitelství, geofyziky nebo historické geologie*“ (Adamec a Kryštof, 2011, s. 85). Na Fakultě metalurgie a materiálového inženýrství začala pracovat U3V v roce 2000 a seznamovala své posluchače s oblastmi nových materiálů a technologií. Na U3V na Ekonomické fakultě své posluchače seznamují s ekonomickými tématy, tématy z oblasti ekonomiky a managementu a práva (Adamec, Kryštof, 2011, s. 85).

Veterinární a farmaceutická univerzita Brno založila svou U3V v roce 2001 s cílem „*nabídnou široké veřejnosti získání nových informací, rozšíření znalostí a možnost orientace v poznatcích v oblasti medicíny*“ (Adamec a Kryštof, 2011, s. 82). Dalšími možnostmi ve vzdělávání seniorů na U3V jsou kurzy počítačové a audiovizuální techniky, témata z veterinární medicíny a kurzy zaměřené na kvalitu potravin (Adamec, Kryštof, 2011, s. 82).

3.3 Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně

Ve Zlíně začala vznikat Univerzita třetího věku na Univerzitě Tomáše Bati v lednu roku 2002, kdy Rada univerzity třetího věku představila její poslání, obsah, délku studia a časového harmonogramu výuky. Předlohou byly dobré výsledky s touto formou vzdělávání na Univerzitě Palackého v Olomouci. Se vznikem jsou spojena jména doc. PhDr. Ing. Aleše Gregara, CSc. tehdejšího prorektora pro pedagogickou činnost a prof. Ing. Františka Trnky, CSc., děkana Fakulty managementu a ekonomiky. Vznik univerzity třetího věku dal vzniknout také Radě univerzity třetího věku, která získala roku 2004 členství v Asociaci univerzit třetího věku České republiky (Adamec a Kryštof, 2011, s. 79).

Uspořádání a průběh Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně je stanoven Směrnicí rektora z roku, která začala platit od 1. 2. 2012. V této směrnici U3V je ve 12 bodech popsáno její poslání, řízení a organizace, formy a možnosti studia, způsob financování, ukončení studia práva a povinnosti, spolupracující instituce, spolupráce s Asociací univerzit třetího věku a závěrečná ustanovení. www.utb.cz, 2017, [online]

Zahájení prvního ročníků bylo v říjnu 2002 a zúčastnilo se ho 85 posluchačů, kterým byla v rámci přednáškových cyklů nabídnuta témata technicko-ekonomická a společenskovední. Tato výuka probíhala ve Zlíně za značného zájmu seniorské veřejnosti (Adamec a Kryštof, 2011, s. 79).

S rozvojem Univerzity Tomáše Bati se rozrůstala i Univerzita třetího věku. Rozmach nastal jak v rozmanitosti nabízených témat, tak i v oblasti zapojení dalších měst zlínského regionu Kroměříže, Uherského Hradiště a Vsetína, kde také začala výuka probíhat a s větší dostupností této formy vzdělávání se do ní mohlo zapojit více studentů – seniorů. www.utb.cz, 2017, [online]

Vzdělávání seniorů na univerzitě třetího věku je finančně podporováno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a jak uvádí Adamec a Kryštof (2011, s. 80) posluchači platí před zahájením studia „*vložené, které je rozdílné podle technické a materiální náročnosti jednotlivých cyklů a pohybuje se v současné době v rozmezí mezi 950,- Kč až 1800,- Kč za jeden rok studia*“. Vzhledem k vysokému zájmu seniorů není tato částka vložného považována za překážku ve studiu. Dále Adamec a Kryštof (2011) studium bývá organizováno ve dvouletých přednáškových cyklech, které jsou rozděleny na čtyři semestry. Každý semestr je zakončen zápočtem. Zahájení i závěr studia má slavnostní charakter a absolventi získávají Osvědčení o absolvování Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně (Adamec a Kryštof, 2011, s. 79).

V současné době se na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně vzdělává téměř 700 seniorů, kteří si mohou vybírat z nabídky více než třiceti kurzů. Výuka probíhá v moderně zařízených posluchárnách a to nejen v prostorách Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, ale také ve Vsetíně na Střední průmyslové škole strojnické, v Uherském Hradišti na Fakultě logistiky a krizového řízení a v Kroměříži, kde přednášky probíhají v prostorách Knihovny Kroměřížska. Posluchači jsou na přednáškách seznamováni také s tématy z oblasti výtvarného umění, informačních technologií, astronomie, zdraví a zdravého životního stylu, práva, literatury, hudby a historie. www.utb.cz, 2017, [online]

Do výuky na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně jsou zapojeni jak akademičtí pracovníci UTB, tak také interní přednášející z jiných vysokých škola a praxe. Kvalita výuky bývá garantována členy rady Univerzity třetího věku. Výuka bývá doplňována exkurzemi a spoluprací s ostatními univerzitami. Posluchačům Univerzity třetího věku je k dispozici také univerzitní knihovna s počítačovou studovnou. www.utb.cz, 2017, [online]

Zakončení studia na Univerzitě třetího věku bývá slavnostní, absolventi Univerzity třetího věku při ní obdrží při slavnostní promoci Osvědčení o absolvování. www.utb.cz, 2017, [online]

Vzděláváním seniorů na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně jsou naplňovány požadavky celoživotního vzdělávání, které přispívá ke zkvalitnění života svých posluchačů, jejich osobnímu rozvoji a umožňuje jim prožít aktivní podzim života. www.utb.cz, 2017, [online]

3.4 Univerzity třetího věku v zahraničí

Historie vzdělávání seniorů na univerzitách třetího věku spadá do roku 1973. Právě v tomto roce byla zahájena profesorem Pierrem Vellasem na Univerzitě sociálních věd ve francouzském Toulouse výuka vyhovující specifikům této věkové skupiny. A jak píše Adamec a Kryštof (2011, s. 12) „*představovaly symbol nového, aktivního, cílevědomého a informovaného přístupu seniora k svému životu*“. Příčinou vzniku tohoto způsobu vzdělávání seniorů byla myšlenka kvalitního využití této dekády života. Jak uvádí Adamec a Kryštof (2011, s. 15) „*třetí věk je dobou nezmenšených fyzických a duševních sil a podle demografických studií se stále prodlužuje, v současnosti ve vyspělých zemích na cca 25 let*“. Forma vzdělávání seniorů na U3V je rozšířená po celém světě.

V roce 1975 vznikla mezinárodní instituce s názvem AIUTA, Association Internationale de Universités du Troisième Âge, která zastřešuje vzdělávání na U3V a v jejímž rámci se konají také mezistátní konference. AIUTA dále monitoruje, které studijní obory jsou posluchači nejlépe hodnoceny a důvody proč senioři tuto formu studia vyhledávají a vydává dokumenty o činnosti Univerzit třetího věku. Ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska eviduje činnost U3V organizace s názvem The Third Age Trust (TAT). Přednáškové cykly U3V jsou zde pořádané nikoli v prostorách vysokých škol, ale v knihovnách, muzeích popřípadě ve „*svépomocné organizaci klubu zájemců*“ (Adamec a Kryštof, 2011, s. 16). Společně s TAT sdružují U3V také organizace World U3A a Asia Pacific Alliance.

Střední Evropa měla svou první univerzitu třetího věku v polské Varšavě. Tato U3V vznikla v roce 1975 a v následujícím roce vznikla další U3V ve Vratislavi. Tato forma vzdělávání zde neprobíhá jen na akademické půdě, ale probíhá také prostřednictvím různých nadací a asociací (Špaténková a Smékalová, 2015, s. 106).

Organizačně zastřešuje v Evropě vzdělávání seniorů mezinárodní organizace EFEOS – European Federation of Older Students a jak uvádí Adamec a Kryštof (2011, s. 16) „*EFOS sdružuje členy z Německa, České a Slovenské republiky, Polska, Holandska, Švédska a Británie*“. V Německu probíhá organizace seniorského vzdělávání pod hlavičkou organizace ZAWIW – Zentrum für Allgemeine Wissenschaftliche Weiterbildung. Spolu s prezenčními kurzy jsou i zde organizovány virtuální on-line přednášky. Zajímavostí je pojetí seniorského vzdělávání v Rakousku. Jak uvádí Adamec a Kryštof (2011, s. 16) „*seniory zde usedají do lavic společně se studenty řádného studia – a měli by také řádně skládat zkoušky. Pokud by tak skutečně činili, po uzavření studia by nabyli odpovídající kvalifikaci. Většinou však zkoušky neskládají a studují si jen tak pro radost*“. Usednout do školní lavice spolu s vnoučaty může seniory přirozeně motivovat k dalšímu vzdělávání a podobnou zkušenost mají i univerzity v České republice.

Na Slovensku začaly U3V vznikat po roce 1990 a pracuje zde také Asociace U3V, která zastřešuje tuto formu vzdělávání seniorů a také mezinárodní organizace AIUTA a EFOS. Jak uvádí Babinský a Hrapková (2010, s. 21) „*Veková hranica frekventantov štúdia sa vplyvom vysokého záujmu a tlaku verjnosti posunula z dôchodkového veku na dolnú vekovú hranicu 40, 45, či 50 rokov, ktorá nie je v rámci Slovenska na všetkých univerzitách rovnaká*“. Nabídka studijních programů navazuje na zaměření vysoké školy, při které U3V působí. Tak jako v České republice je i na Slovensku tato forma vzdělávání považována za nedílnou součást celoživotního vzdělávání a podporuje osvětu mezi dříve narozenými.

Zajímavostí je, že v Maďarsku nemají vybudovanou síť U3V. Podobná forma vzdělávání pod názvem King Sigismund College funguje pouze v okolí hlavního města (Špaténková a Smékalová, 2015, s. 107).

Tak jako v České republice má seniorské vzdělávání vysokou profesionální úroveň.

3.5 Virtuální univerzita třetího věku

Vysoké školy, které zřizují univerzity třetího věku, sídlí sice ve větších městech, kde se předpokládá snadná dopravní dostupnost i bezbariérovost a tedy možnost studia pro seniory přímo v univerzitním prostředí tzv. studium „face to face“, ale stále je z nejrůznějších důvodů pro mnohé seniory tato forma studia nedostupná. Se vzrůstajícím zájmem o využívání počítačů a internetu roste zájem o virtuální univerzity třetího věku (Adamec a Kryštof, 2011, s. 112).

Tato forma studia dle autorů Adamec a Kryštofa (2011, s. 102) „byla zahájena v rámci Asociace U3V ČR v roce 2007 realizací projektu pod pracovním názvem *Virtuální U3V (VU3V)*, která umožňuje rozšířit určitou formu výuky i do regionů“. Vzdělávání se tak pro seniory stává dostupnější.

Oficiální stránky U3V Online nám nabízí následující definici „*U3A Online is the world-first virtual University of the Third Age delivering online learning via the Internet. All that's needed to study online is access to a computer with an Internet connection - and some basic computing skills. U3A Online offers many other useful resources for older people, especially those who are geographically, physically or socially isolated*“
www.u3aonline.org.au, 2017, [online]

Výuky ve Virtuální univerzitě třetího věku se může zúčastnit každý senior, který má připojení na internet. Dostupnost této formy vzdělání se tak rozšířila např. pro zdravotně znevýhodněné seniory. Tento projekt VU3V byl uskutečněn na Provozně ekonomické fakultě České zemědělské univerzity v Praze a na Matematicko fyzikální fakultě Univerzity Karlovy v Praze (Adamec a Kryštof, 2011, s. 102).

Pokud vzdělávání probíhá prostřednictvím internetu nazýváme „*e-learning lze charakterizovat jako vzdělávání založené na elektronických médiích. Je kombinací vzdělávacích služeb a vzdělávacích a komunikačních technologií, které nabízejí studujícím hodnotné a motivující integrované prostředí, dostupné tehdy, kdy to potřebují oni sami*“ (Vaněk, 2008, s. 23).

E-learning je možný hlavně díky dnešní rozšířenosti internetu a také díky tomu, že dnešní senioři mají v daleko větší míře zkušenost s prací na počítači. Mezi přednosti e-learningu patří jeho neustálá dostupnost, kterou nazýváme „*just-in-time*“. Každý posluchač U3V si může zvolit vlastní tempo, dobu a čas, který bude studiu věnovat (Adamec a Kryštof, 2011, s. 102).

Mezi hlavní nedostatky e-learningu patří nutnost určitého standardu PC vybavení, připojení k internetové síti, proces učení vyžaduje od posluchačů virtuálních U3V disciplinovanost a osobní motivaci k učení, tento způsob výuky není vhodný pro výuku dovedností a jeho vytváření je finančně náročné a zabere dost času. (Šerák a Dvořáková, 2009, s. 121).

Důležité je, že „*projekt Virtuální U3V dává mnohem větší význam sociálnímu aspektu vzdělávání seniorů, totiž jejich setkávání a komunikaci nejen navzájem, ale pokud možno i s lektorem*“ (Adamec a Kryštof, 2011, s. 112). Vzdělávání na U3V by však mělo být pře-

devším o setkávání se seniorů a dokládá nám to také tvrzení Adamece a Kryštofa (2011, s. 113), který nám říká, že *„převahu by měla mít výuka absolvovaná ve větší kolektivu. Projekt VU3V tak nepředstavuje ani klasický e-learning, ani distanční vzdělávání a ani frontální výuku, ale ze všech využívá jejich určité rysy“*. Posluchači VU3V studují prostřednictvím portálu www.e-senior.cz, kterou provozuje Provozně ekonomická fakulta České zemědělské univerzity v Praze (PEF ČZU).

Virtuální univerzita třetího věku nabízí svým posluchačům vzdělávání v oborech astronomie, historie, geometrie, lesnictví a myslivosti, ale také seznamuje seniory s problematikou současného světa a to formou kurzů z oblasti informačních technologií nebo aktuálních otázek ve vývoji Evropské unie. Přednášky jsou zpracovány formou videonahrávky. Posluchači VU3V využívají pro nás dobře známé studium prostřednictvím software Moodle, které nabízí seniorům studijní materiály, nacházejí zde materiály se zadáním úkolů, ale také odkazy na zajímavé materiály týkající se studijních témat (Špaténková a Smékalová, 2015, s. 96-97).

Dále zde mohou být studentům nabídnuty *„nejvýznamnější videokonference, tedy možnost komunikace slovem i obrazem s lektorem v předem stanovených časových relacích“* (Adamec a Kryštof, 2011, s. 112). Každý posluchač virtuální univerzity třetího věku se do systému Moodle přihlašuje pomocí jména a hesla, které získávají senioři při přihlášení se k této formě studia.

A co nám o formě vzdělávání pomocí internetu tedy o e-learningu říká autorka knihy *E-learning ve vzdělávání dospělých* Andrea Barešová (2003, s. 28): *„Skutečná síla e-learningu není v poskytování informací kdykoliv, odkudkoliv a komukoliv, ale v jeho možnostech poskytovat správné informace správným lidem ve správném čase a na správném místě“*. V budoucnu se bude tato forma studia i nadále zdokonalovat a rozšiřovat.

3.6 Dlouhodobý záměr výuky seniorů na vysokých školách

Od svého vzniku prošly U3V svým vývojem a dnes jsou nedílnou součástí celoživotního vzdělávání. Nikdo dnes již nepochybuje o důležitosti vzdělávání seniorů a tato forma studia má své důležité místo na všech univerzitách v České republice. A jak uvádí Adamec a Kryštof (2011, s. 123) *„s měnící se dobou přibývají i požadavky seniorů na obsah vzdělávání. Senioři mají zájem o témata věnující se volnočasovým aktivitám a současným tech-*

nickým vymoženostem“. Důležité pro seniory je využití získaných informací v praktickém životě.

Důvodem, proč senioři navštěvují U3V je nejen získat informace a znalosti, ale také jejich potřeba setkávání se a sdílení zkušeností. Významné je proto rozvíjet setkávání se posluchačů při výletech a exkurzích, které jsou součástí výuky na U3V (Adamec a Kryštof, 2011, s. 119). „*Zapojení seniorů do zájmového vzdělávání významně přispívá k jejich prodlužování plnohodnotného, aktivního života, má pozitivní dopad na jejich celkové zdraví, a tím i zvyšování jejich nezávislosti*“ www.mpsv.cz, 2017, [online].

Velký potenciál k rozvoji nabízí virtuální univerzity třetího věku, které umožňují svým posluchačům díky velké dostupnosti studovat dle svých možností a potřeb. Tato forma se bude i nadále rozvíjet s větším rozšířením internetu a počítačovou gramotností lidí seniorského věku (Adamec a kolektiv, 2010, s. 30-31).

Také pro Univerzity třetího věku je důležitá zpětná vazba se spokojeností svých posluchačů. S tím, jak vnímají svou Univerzitu třetího věku na UTB ve Zlíně její posluchači se blíže seznámíme v praktické části této diplomové práce. Budeme se dotazovat na spokojenost s na spokojenost s prostředím, ve kterém probíhá výuka, dále pak úroveň spokojenosti s klimatem v kolektivu posluchačů a také se seznámíme s otázkami ohledně spokojenosti s kvalitou výuky.

A na závěr teoretické části naší diplomové práce uvádíme zajímavý postřeh z projevu RN-Dr. Josefa Tillich, CSc., prorektora Univerzity Palackého (1999, s. 13), který nás seznamuje s následujícím posláním U3V jako: „*cesty k moudrosti. Ta by měla být maximálně zdůrazňována při všech aktivitách, které U3V bude nabízet. To jest nejen kvantum poznatků a vědomostí, ale vždy i také formy a techniky duševní hygieny, zejména praktické, které lidem umožní získat psychickou pohodu a vyrovnanost*“. S tímto záměrem Univerzit třetího věku můžeme jedině souhlasit.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 REALIZACE VÝZKUMU

V této části diplomové práce budeme vyhodnocovat informace, které jsme získali během dotazníkového průzkumu uskutečněného mezi posluchači Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně. Cílem bylo zjistit jejich stanoviska k otázkám spokojenosti se svým studiem na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně.

Vycházíme zde z teoretické části, kde popisujeme zkoumanou problematiku. Průzkum bude prováděn dotazníkovou metodou.

4.1 Stanovení výzkumného cíle

Při stanovování výzkumného cíle této diplomové práce jsme vycházeli z našeho dotazníkového šetření mezi posluchači. Naším cílem je zjistit názor na prostředí, klima a úroveň výuky posluchači Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně.

Nedílnou součástí této práce je také blíže poznat třetí dekádu života, její charakter a specifika, které s sebou přináší. V teoretické části se blíže seznámíme s Univerzitou třetího věku na UTB ve Zlíně a jejími přístupy a možnostmi ve vzdělávání seniorů.

Za pomoci dotazníkového šetření se seznámíme s názory posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně a s jejich stanovisky k otázkám spokojenosti se svým studiem na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně. Detailněji je popsána v kapitole interpretace dat.

4.2 Vymezení výzkumných otázek

Při formulování výzkumných otázek vycházíme z toho, že chceme získat názory posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně na otázky, které se týkají realizace Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně.

Výzkum, který je rozdělen do tří oblastí je zaměřen na spokojenost s prostředím, ve kterém probíhá výuka Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, dále pak na úroveň spokojenosti s klimatem v kolektivu posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně a v neposlední řadě se zabývá spokojeností s kvalitou výuky na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně.

Dotazník obsahuje také položku, pomocí které zjistíme, zda jsou posluchači Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně spokojeni s nabízenými studijními tématy a také otevřenou dotazníkovou položku, ve které nám mohou posluchači Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně sdělit, jaká nová téma by uvítali ve studijní nabídce v pro další období.

Stanovení hlavní výzkumné otázky:

Jaký je názor posluchačů Univerzity třetího věku na realizaci Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně.

Dílčí výzkumné otázky:

1. Předpokládáme, že u respondentů převládá spíše kladné hodnocení osobního pohodlí při dlouhodobém sezení v učebnách Univerzity třetího věku nad záporným.
2. Předpokládáme, že u respondentů převládá spíše kladné hodnocení toho, že mohou díky novým poznatkům získaným na Univerzitě třetího věku ostatním pomoci radou nad záporným.
3. Přebývá u respondentů spíše volba kladného hodnocení při posuzování kvality výuky Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně nebo záporného hodnocení. Zkoumaným problémem se zabývají položky dotazníku číslo 30-46.

4.3 Stanovení hypotéz

Hypotéza k výzkumné otázce 1:

Předpokládáme, že u respondentů převládá spíše kladné hodnocení osobního pohodlí při dlouhodobém sezení v učebnách Univerzity třetího věku nad záporným.

H_0 : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je shodné.

H_A : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je rozdílné.

Hypotéza k výzkumné otázce 2:

Předpokládáme, že u respondentů převládá spíše kladné hodnocení toho, že mohou díky novým poznatkům získaným na Univerzitě třetího věku ostatním pomoci radou nad záporným.

H_0 : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je shodné.

H_A : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je rozdílné.

Hypotéza k výzkumné otázce 3:

Předpokládám, že u respondentů převládá spíše kladné hodnocení dostupnosti odborné literatury pro studium na U3V nad záporným.

H_0 : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je shodné.

H_A : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je rozdílné.

4.4 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

V našem dotazníkovém šetření se zaměřujeme na posluchače Univerzity třetího věku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a proto výzkum proběhl právě mezi těmito posluchači. Základní vzorek tvořilo 700 posluchačů, kteří v tomto semestru tuto univerzitu navštěvují. Z výše uvedeného vzorku jsme prostým náhodným výběrem zvolili 200 posluchačů, kterým jsme nabídli k vyplnění dotazník. Konkrétně to byli posluchači, kteří navštěvující kurzy a semináře Dějiny kultury, Etnologie, Člověk, stát a právo, Kvalita a bezpečnost potravin, hodiny Pohybových aktivit. Výzkum jsme realizovali také mezi posluchači, kteří U3V navštěvují v městech Vsetín, Uherské Hradiště a Kroměříž.

V následujících tabulkách uvádíme v procentech skladu účastníků našeho dotazníkového průzkumu podle pohlaví, věku respondentů, jejich dosaženého vzdělání a podle města, ve kterém posluchači Univerzitu třetího věku navštěvují.

Tabulka č. 5 Skladba účastníků dotazníkového průzkumu podle pohlaví

Rozdělení respondentů dle pohlaví	
Muži (v %)	Ženy (v %)
15	85

Z tabulky č. 5 vyplývá, že Univerzitu třetího věku na UTB ve Zlíně navštěvují především ženy.

Tabulka č. 6 Skladba účastníků dotazníkového průzkumu podle věku

Stáří respondentů v letech				
50-59 (v %)	60-69 (v %)	70-79 (v %)	80-89 (v %)	90-91 (v %)
4	57	35	3	1

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že Univerzitu třetího věku na UTB ve Zlíně navštěvují nejvíce posluchači ve věku 60 až 69 let.

Tabulka č. 7 Skladba účastníků dotazníkového průzkumu podle vzdělání

Vzdělání respondentů			
Základní (v %)	Vyučení (v %)	Maturita (v %)	Vysokoškolské (v %)
2	8	69	21

Z této tabulky vyplývá, že nejvíce navštěvují Univerzitu třetího věku na UTB ve Zlíně lidé s maturitou.

Tabulka č. 8 Skladba účastníků dotazníkového průzkumu podle města studia U3V

Místo studia U3V			
Zlín (v %)	Vsetín (v %)	Uherské Hradiště (v %)	Vsetín (v %)
52	16	16	16

Z této tabulky vyplývá, že nejvíce oslovených posluchačů bylo ze Zlína.

4.5 Předvýzkum a provedení výzkumu

Ještě před zahájením samotného výzkumu jsme provedli předvýzkum, abychom zjistili, zda je náš výzkumný nástroj pro respondenty dostatečně srozumitelný. Tento předvýzkum jsme provedli na 10 seniorech, kteří tuto univerzitu momentálně nenavštěvují, ale dříve zde docházeli a ti nám potvrdili dostatečnou srozumitelnost našeho dotazníku. Předvýzkum

jsme prováděli ve Zlíně, kde je také sídlo Univerzity třetího věku a dotazníky z tohoto předvýzkumu nebyly zařazeny do našeho výzkumu.

Samotný výzkum nám však ukázal, že posluchači U3V, kteří navštěvují přednášky ve Vsetíně trvají v předloženém dotazníku na uvedení Univerzity třetího věku ve Vsetíně, popřípadě uvádějí, že by stačilo označení U3V. Také u dotazníkové položky č. 40, kterou zjišťujeme, zda Univerzita třetího věku vyplňuje volný čas respondentů také v případě ztráty zaměstnání poukázali naši respondenti na její špatnou formulaci a v dotazníku pak uvedli, že „*nic neztratili, ale pouze ukončili*“. Z výše uvedeného vyplývá, že posluchače U3V náš výzkum zaujal.

Dotazníky jsme posluchačům nabízeli následujícím způsobem: v případě posluchačů U3V ve Zlíně to bylo po skončení přednášek kurzů Etnologie, Člověk, stát a právo, Kvalita a bezpečnost potravin. Tito posluchači si odnesli dotazníky domů a po vyplnění nechali vyplněné dotazníky na vrátnici budovy U2, ve které probíhají přednáškové cykly. V případě posluchačů přednáškového kurzu Dějiny umění jsme na realizaci výzkumu spolupracovali s přednášející PaedDr. Marcelou Göttlichovou, která svým posluchačům rozdala dotazníky domů a tito je přinesli zpět při následující přednášce. Posluchače, kteří využívají možnosti „jít si s U3V zacvičit“ a navštěvují proto hodiny Pohybových aktivit jsme „překvapili“ s našim dotazníkem před zahájením hodiny a osobně jsme jim tento dotazník předali. Tito posluchači nám dotazník vyplnili a vrátili zpět ještě před zahájením cvičení.

V případě posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří tuto univerzitu navštěvují v městě Uherském Hradišti na Fakultě logistiky a krizového řízení jsme na realizaci výzkumu spolupracovali s paní Mgr. Hanou Koreckou, která posluchačům rozdala dotazníky před přednáškou a tito jí je přinesli zpět při následující přednášce.

V případě posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří ji navštěvují v prostorách Knihovny Kroměřížska jsme na realizaci našeho výzkumu spolupracovali s paní Mgr. Lucií Pavlíkovou, která posluchačům rozdala dotazníky před přednáškou a tito jí je přinesli zpět při následující přednášce.

V případě posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří tuto navštěvují ve Vsetíně v prostorách Střední průmyslové školy strojnické jsme při realizaci našeho výzkumu spolupracovali s panem Ing. Miroslavem Václavíkem, který posluchačům rozdál dotazníky před přednáškou, kteří je přinesli zpět při následující přednášce.

Spolupráce s paní Mgr. Hanou Koreckou, paní Mgr. Lucií Pavlíkovou a panem Ing. Miroslavem Václavíkem probíhala prostřednictvím mailové komunikace a České pošty.

Celkem bylo rozdáno 200 dotazníků. Nazpět jsme od našich respondentů získali 138 vyplněných dotazníků. Z tohoto celkového počtu jsme do následného vyhodnocování nemohli zařadit 14 dotazníků kvůli jejich nekompletnímu vyplnění. Počet správně vyplněných dotazníků, které budeme následně vyhodnocovat v další kapitole je tedy 124.

Celkové znění dotazníku, který jsme v rámci našeho dotazníkového šetření rozdávali našim respondentům, kteří navštěvují Univerzitu třetího věku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně je uveden v příloze této diplomové práce.

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

V této části diplomové práce se zaměříme na zhodnocení dat z našeho dotazníkového šetření z oblasti spokojenosti posluchačů s realizací studia Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně. Jednotlivé položky dotazníku jsme rozdělili do tří oblastí. První část se zabývá spokojeností s prostředím, ve kterém probíhá výuka Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně. Druhá část se zabývá spokojeností s klimatem v kolektivu posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně. Třetí část otázek se zabývá spokojeností s kvalitou výuky na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně.

Dotazník obsahuje také položku, pomocí které jsme zjišťovali, zda jsou posluchači Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně spokojeni s nabízenými studijními tématy a dále o otevřenou dotazníkovou položku, ve které mohou posluchači vyjádřit své přání ohledně toho, jaká nová téma by uvítali v nabídce studijních možností na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně.

Každá položka našeho dotazníku bude samostatně posouzena procentuálním vyhodnocením. Grafické znázornění našeho dotazníkového šetření bude uvedeno v příloze. Odpovědi respondentů k otevřené dotazníkové položce budou zpracované do tabulek podle města, ve kterém posluchači U3V navštěvují.

5.1 Interpretace dat

Náš výzkum se zaměřuje na tři oblasti, které nás seznamují s tím, jak jsou posluchači Univerzity třetího věku ve Zlíně spokojeni s prostředím, ve kterém probíhá výuka Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, dále pak na to, jak jsou spokojeni s klimatem v kolektivu posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně a v neposlední řadě pak s tím, jak jsou posluchači spokojeni s kvalitou výuky na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně.

První oblast se týká spokojenosti posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně s prostředím, ve kterém probíhá výuka a vymezili jsme následující dílčí otázky:

1. Převládá u respondentů spíše volba kladného hodnocení prostředí, ve kterém probíhá výuka na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně vzhledem k její dopravní dostupnosti nebo záporného hodnocení.

2. Převládá u respondentů spíše volba kladného hodnocení prostředí, ve kterém probíhá výuka na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně vzhledem k její bezbariérovosti nebo záporného hodnocení.

Univerzita třetího věku je určena především pro věkovou kategorii lidí seniorského věku a proto předpokládáme, že pro tyto posluchače je důležitá nejen snadná dostupnost, ale také bezbariérovost místa, kde se uskutečňuje výuka univerzity třetího věku. Z našeho dotazníkového šetření vyplynulo, že Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně je pro její posluchače bez obtíží dostupná, a to jak z hlediska dopravy, tak i z hlediska bezbariérovosti.

Druhá oblast se týká spokojenosti posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně s klimatem v kolektivu posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně a vymezili jsme následující dílčí otázky:

1. Převládá u respondentů spíše volba kladného hodnocení kolektivu posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně vzhledem k nalezení nových přátel nebo záporného hodnocení.
2. Převládá u respondentů spíše volba kladného hodnocení kolektivu posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně vzhledem k novému způsobu trávení volného času nebo záporného hodnocení.

Posluchači univerzity třetího věku svým aktivním přístupem k životu řeší svým zapojením se do studia otázku smysluplného trávení volného času. Setkávání se s lidmi, kteří mají společný zájem studovat zvolený studijní obor a aktivně se tak zapojují do společnosti. Tato skutečnost seznamuje posluchače kurzů a seminářů Univerzity třetího věku se současnými poznatky v oblasti vědy a techniky, které pak mohou využít ve svém vlastním životě a také tím, že se zde setkávají s ostatními lidmi zmírňují dopady samoty ve stáří.

Třetí oblast se týká spokojenosti posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně s kvalitou výuky na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně a vymezili jsme následující dílčí otázky:

1. Převládá u respondentů spíše volba kladného hodnocení kvality výuky na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně vzhledem ke kvalitě informací, které se dozvídáte nebo záporného hodnocení.

2. Převládá u respondentů spíše volba kladného hodnocení kvality výuky na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně vzhledem k dostupnosti odborné literatury nebo záporného hodnocení.

Hodnocení kvality výuky poskytuje vyučujícím zpětnou vazbu od posluchačů a může vést ke zlepšení nabízených informací. Důležitá je také dostupnost odborné literatury v daném studijním oboru.

Výzkum se týká také zjišťování toho, zda jsou jeho posluchači spokojeni s tím, jaká témata jim Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně nabízí a současně zjišťujeme, jaká témata by posluchači chtěli studovat v budoucnu.

V neposlední řadě v této diplomové práci zmíníme vzkazy od posluchačů Univerzity třetího věku, které nebyly součástí našeho dotazníkového šetření.

Při vyhodnocování našeho dotazníkového šetření jsme se v otázkách číslo 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 zabývali spokojeností posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně s prostředím, ve kterém probíhá výuka. Senioři jsou skupina osob, kteří upřednostňují praktičnost a více prostoru při sezení v posluchárnách, kde probíhá výuka U3V. Toto tvrzení dokládají vzkazy od posluchačů, které nám uvedli při vyplňování dotazníku i když nebyly součástí našeho dotazníkového šetření.

Seznam sdělení, které se týkají spokojenosti s prostředím je následující:

- *Sezení v učebnách je nepohodlné, chybí prostor pro odložení tašky.*
- *Židle zelení a není možnost umístění tašek.*
- *Zelené židle FMK U4 nejsou vhodné pro seniory a není místo pro tašky a batohy (leží u nohou na zemi). Hlavně, že je to na fakultě, kde se vyučuje design!*

Všechny sdělení se týkaly kvality pohodlí při sezení.

Při vyhodnocování našeho dotazníkového šetření jsme se v otázkách číslo 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 zabývali spokojeností posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně s klimatem v kolektivu posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně. Jak jsme již zmínili v teoretické části této diplomové práce jsou senioři více než jiné sku-

piny lidí ohroženy samotou a sociálním vyloučením. Proto je pro ně studium na univerzitách třetího věku dobrou možností, jak zmírnit tyto dopady stárnutí a stáří.

Při vyhodnocování našeho dotazníkového šetření jsme se v otázkách číslo 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46 zabývali kvalitou výuky na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně. Toto hodnocení od posluchačů U3V poskytuje přednášejícím zpětnou vazbu a může vést ke zkvalitnění výuky a komunikace mezi posluchači a přednášejícími. Pro posluchače je důležitá dostupnost odborné literatury a materiálů k danému studijnímu tématu.

V dotazníkové položce č. 47 jsme zjišťovali, zda jsou posluchači Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně spokojeni se stávající nabídkou studijních témat a jejich odpovědi jsme vyjádřili následující tabulkou č. 9.

Tabulka č. 9 Vyjádření spokojenosti se stávající nabídkou studijních témat

Mám zájem o jiná studijní témata	
Ano (v %)	Ne (v %)
74	26

Odpovědi posluchačů k dotazníkové položce č. 48, kterou zjišťujeme přání stávajících posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně jsme seřadili do tabulek podle měst, kde posluchači navštěvují U3V a také podle četnosti jednotlivých odpovědí.

Tabulka č. 10 Návrhy studijních témat od posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří studují ve městě Zlín

Pořadové číslo	Odpovědi posluchačů U3V	Četnost odpovědí
1.	Psychologie	4
2.	Kurz počítačové gramotnosti, používání chytrých telefonů a jiné současné techniky	3

3.	Archeologie	2
4.	Právo	2
5.	Přírodovědné předměty	2
6.	Přírodní vědy	1
7.	Geografie	1
8.	Německý jazyk	1
9.	Jazykové kurzy	1
10.	Diskuze na aktuální téma	1
11.	Nové poznatky vědy	1
12.	Antropologie	1
13.	Finance	1
14.	Numerologie	1
15.	Ekonomika a finance	1
16.	Dějiny světa, Evropy, České republiky	1
17.	Botanika	1
18.	Filosofie	1
19.	Dějiny umění	1
20.	Současný svět	1
21.	Atomová energie	1
22.	Atomové elektrárny ve světě, Evropě	1
23.	Výchova etiky v rodině a ve škole	1
24.	Otázky bezpečnosti života ve společnosti (výsledky zátěžových testů města po výpadku elektřiny, pitné vody, potravinových zdrojů nebo v zimě po výpadku centrálního zásobování teplem).	1

25.	Zdravý životní styl	1
26.	Přírodopis	1
27.	Život na zemi	1
28.	Historie	1
29.	Oblast ochrany životního prostředí	1
30.	Nové materiály (polymery, probiotika)	1
31.	Historie zlínského regionu	1
32.	Móda a odívání	1
33.	Historie obouvaní	1
34.	Zdravotnictví (praktická cvičení)	1
35.	Veškerá témata z oblasti kultury	1
36.	Meteorologie	1
37.	Náboženství-Bibli	1
38.	Zeměpis	1
39.	Nové technologie ve zdravotnictví	1
40.	Nové objevy ve vědě a technice	1
41.	Historie starých šlechtických rodů v Česku i zahraničí	1
42.	Novinky v oblasti sociálních služeb	1

Současně uvádíme další sdělení posluchačů, kteří Univerzitu třetího věku navštěvují v městě Zlíně:

Posluchačka, která měla přání ohledně témat do dalších semestrů nám sděluje následující:

Náboženství – Bibli (jsme generace ateistů a nikdy jsme to nestudovali) – jako přednášející bych uvítala paní Dr. Cichou, která je vynikající – už jsem u ní absolvovala Antropologii náboženství.

V rámci počítačové gramotnosti zřídít kurs pro pokročilé včetně chytrých telefonů a jiné techniky, kterou máme doma, ale máme s ní problémy.

Jsme už vesměs okolo 50 let po maturitě a svět se změnil – např. zeměpis světa je jiný.

Nabídka studijních programů je velmi široká a dostačuje.

Stávající nabídky byly široké, dalo se vybrat.

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že posluchači Univerzity třetího věku mají o studium zájem. Nejvíce by si v budoucnu přáli studovat kurzy psychologie a to ve 4 případech, dále pak by posluchači uvítali kurz počítačové gramotnosti, používání chytrých telefonů a jiné současné techniky a to ve 3 případech, dále pak následují přednášky na téma archeologie a to ve 2 případech, dále pak přednášky o právu a to ve 2 případech a ve 2 případech by si přáli posluchači U3V ve Zlíně studovat přírodovědné předměty. Další témata, která jsou uvedena v tabulce č. 11 byla uvedena pouze jedenkrát. Celkový počet dotázaných ze Zlína byl 65 posluchačů.

Tabulka č. 11 Návrhy studijních témat od posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří studují ve městě Vsetín

Pořadové číslo	Odpovědi posluchačů U3V	Četnost odpovědí
1.	Historie	4
2.	Alternativní medicína	2
3.	Architektura	2
4.	Významné osobnosti regionu	2
5.	Ekonomie	2
6.	Zahraniční obchod	2
7.	Historie odívání	1
8.	Historie podnikatelských rodů na Moravě	1
9.	Umění	1

10.	Zajímavé stavby regionu	1
11.	Stavební slohy	1
12.	Léčitelství – bylinky	1
13.	Onkologie	1
14.	Civilizační nemoci	1
15.	Regionální zajímavosti	1
16.	Psychologie	1
17.	Sociologie	1
18.	Filosofie	1
19.	Česká republika	1

Posluchači U3V, kteří studují ve Vsetíně nám také nad rámec našeho dotazníkového šetření sdělují, že *jsou málo informováni o nabídce studijních témat U3V ve Vsetíně*.

Následující odpovědi jsou seřazeny podle uváděných četností v dotazníku. Z výše uvedené tabulky vyplývá, že v budoucnu by posluchači ve Vsetíně rádi studovali historii a to ve 4 případech, dále pak alternativní medicínu a to ve 2 případech, architekturu a to ve 2 případech, významné osobnosti regionu a to ve 2 případech, a dále pak ekonomii a zahraniční obchod obě témata si vybrali 2 posluchači z celkového počtu 19 posluchačů ze Vsetína. Další uvedená témata v tabulce byla zmíněna v našem dotazníku pouze jednou.

Tabulka č. 12 Návrhy studijních témat od posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří studují v městě Uherské Hradiště

Pořadové číslo	Odpovědi posluchačů U3V	Četnost odpovědí
1.	Dějiny, historie	4
2.	Právo	3
3.	Psychologie	3

4.	Móda a historie módy	1
5.	Historie kraje	1
6.	Historie regionu	1
7.	Historie státu	1
8.	Vesmír	1
9.	Politická ekonomie	1
10.	PC gramotnost	1
11.	PC pro pokročilé	1
12.	Zdraví	1
13.	Sociální zabezpečení ve stáří	1
14.	Zdravý životní styl	1
15.	Finanční gramotnost	1
16.	Stáří a stárnutí	1
17.	Sociologie	1
18.	Rodinné vztahy	1

Údaje uvedené v této tabulce jsou seřazeny podle četností vyplnění v dotazníkú pro posluchače Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří tuto univerzitu navštěvují v městě Kroměříž. Z výše uvedené tabulky vyplývá, že nejvíce by si přáli tito posluchači v budoucnu studovat dějiny, popřípadě historii a to ve 4 případech, dále pak ve 3 případech právo a ve 3 případech psychologii. Další témata zmiňují naši respondenti pouze jedenkrát. Celkový počet respondentů z Uherského Hradiště byl 20.

Tabulka č. 13 Návrhy studijních témat od posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří studují v městě Kroměříž

Pořadové číslo	Odpovědi posluchačů U3V	Četnost odpovědí
1.	Dějiny, historie	4
2.	Historie módy	3
3.	Biologie	3
4.	Postavení žen ve společnosti u nás i v zahraničí	2
5.	Zahradkaření	2
6.	Psychologie	1
7.	Hudba	1
8.	Zdravotnictví	1
9.	Historie regionu	1
10.	Umění	1
11.	Literatura	1
12.	Zahradní architektura	1
13.	Biologie	3
14.	Politologie	1
15.	Astronomie	1
16.	Mezilidské vztahy	1
17.	Životní styl seniorů	1
18.	Botanika	1
19.	Současná literatura	1
20.	Cvičení v cizím jazyce	1
21.	Politika	1

Údaje uvedené v této tabulce jsou seřazeny podle četností vyplnění v dotazníku pro posluchače Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří tuto univerzitu navštěvují v městě Kroměříž. Z výše uvedené tabulky vyplývá, že nejvíce by si přáli tito posluchači v budoucnu studovat dějiny, popřípadě historii a to ve 4 případech, dále pak ve 3 případech historii módy a ve 3 případech biologií. Témata postavení žen ve společnosti u nás i v zahraničí a zahrádkaření bylo zmíněno ve dvou případech. Další témata zmiňují naši respondenti pouze jedenkrát. Celkový počet respondentů z Kroměříže byl 20.

5.2 Ověřování hypotéz

Hypotézy jsme ověřovali statistickou metodou test dobré shody chí-kvadrát a závěry z našeho výzkumu budou vyjádřeny jak graficky, tak i popisně.

Hypotéza k výzkumné otázce č. 1, která vychází z dotazníkové položky č. 10:

Předpokládáme, že u respondentů převládá spíše kladné hodnocení osobního pohodlí při dlouhodobém sezení v učebnách Univerzity třetího věku nad záporným.

H_0 : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je shodné.

H_A : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je rozdílné.

Z důvodu výpočtu byly sloučeny pozitivní odpovědi v jednu dotazníkovou položku tedy odpovědi vyhovuje a spíše vyhovuje a také byly sloučeny negativní odpovědi v jednu dotazníkovou položku tedy nevyhovuje a spíše nevyhovuje.

Tabulka č. 14 Test dobré shody chí-kvadrát (různě velké očekávané četnosti)

Text odpovědi	Pozorovaná četnost	Očekávaná četnost	$P - O$	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Vyhovuje	88	124	-36	1296	10,452

Spíše vyhovuje					
Nevyhovuje	31	124	-93	8649	69,750
Spíše nevyhovuje					
Nevím	5	124	-119	14161	114,202
Celkem	124	124			194,404

Stanovená hladina významnosti je 0,05.

$$\chi^2 = 194,404$$

stupeň volnosti je 2

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 194,404$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$ a proto přijímáme alternativní hypotézu.

Hypotéza k výzkumné otázce 2, která vychází z dotazníkové položky č. 28:

Předpokládáme, že u respondentů převládá spíše kladné hodnocení toho, že mohou díky novým poznatkům získaným na Univerzitě třetího věku ostatním pomoci radou nad záporným.

H_0 : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je shodné.

H_A : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je rozdílné.

Z důvodu výpočtu byly sloučeny pozitivní odpovědi v jednu dotazníkovou položku tedy odpovědi vyhovuje a spíše vyhovuje a také byly sloučeny negativní odpovědi v jednu dotazníkovou položku tedy nevyhovuje a spíše nevyhovuje.

Tabulka č. 15 Test dobré schody chí-kvadrát (různě velké očekávané četnosti)

Text odpovědi	Pozorovaná četnost	Očekávaná četnost	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Vyhovuje	111	124	-13	169	1,363
Spíše vyhovuje					
Nevyhovuje	2	124	-122	14884	120,032
Spíše nevyhovuje					
Nevím	11	124	-113	12769	102,976
Celkem	124	124			224,371

Stanovená hladina významnosti je 0,05.

$$x^2 = 224,371$$

stupeň volnosti je 2

$$x^2_{0,05}(2) = 5,991$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $x^2 = 224,371$ je větší než kritická hodnota $x^2_{0,05}(2) = 5,991$ a proto přijímáme alternativní hypotézu.

Hypotéza k výzkumné otázce 3, která vychází z dotazníkové položky č. 42:

Předpokládám, že u respondentů převládá spíše kladné hodnocení dostupnosti odborné literatury pro studium na U3V nad záporným.

H_0 : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je shodné.

H_A : Množství respondentů, kteří se rozhodli pro kladné hodnocení a negativní hodnocení, je rozdílné.

Z důvodu výpočtu byly sloučeny pozitivní odpovědi v jednu dotazníkovou položku tedy odpovědi vyhovuje a spíše vyhovuje a také byly sloučeny negativní odpovědi v jednu dotazníkovou položku tedy nevyhovuje a spíše nevyhovuje.

Tabulka č. 16 Test dobré schody chí-kvadrát (různě velké očekávané četnosti)

Text odpovědi	Pozorovaná četnost	Očekávaná četnost	P - O	(P - O) ²	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Vyhovuje Spíše vyhovuje	102	124	-22	484	3,903
Nevyhovuje Spíše nevyhovuje	3	124	-121	14641	118,073
Nevím	19	124	-105	11025	88,911
Celkem	124	124			210,887

Stanovená hladina významnosti je 0,05.

$$x^2 = 210,887$$

stupeň volnosti je 2

$$x^2_{0,05}(2) = 5,991$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $x^2 = 210,887$ je větší než kritická hodnota $x^2_{0,05}(2) = 5,991$ a proto přijímáme alternativní hypotézu.

5.3 Diskuze

Závěry naší diplomové práce porovnáváme s výzkumem Petra Adamce s názvem Čtvrt století vzdělávání seniorů na Masarykově univerzitě (2015, s. 11), který nám říká, že Univerzitu třetího věku navštěvují převážně ženy se středoškolským vzděláním. Stejný závěr vyplývá také z našeho dotazníkového šetření, jehož výsledky prezentujeme v naší diplomové práci.

Dále z tohoto výzkumu vyplývá, že senioři, kteří navštěvují Univerzitu třetího věku na Masarykově univerzitě v Brně jsou stejně tak spokojeni jako posluchači Univerzity třetího věku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně s kvalitou výuky.

V neposlední řadě z průzkumu Petra Adamce (2015, s. 16) vyplývá, že posluchači U3V na Masarykově univerzitě v Brně jsou méně spokojeni s „pohodlím a komfortem učeben“ (Adamec, s. 16, 2015). Tyto závěry nám sice náš výzkum nepotvrdil, ale postřehy, které

nám napsali naši respondenti nad rámec našeho dotazníkového šetření s tímto korespondují.

Další výzkum spokojenosti posluchačů Univerzity třetího věku jsme čerpali z Bakalářské práce Ilony Suchánkové s názvem *Vzdělávání v pozdějším věku jako cesta ke zkvalitnění života a osobní spokojenosti* prováděném na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích na Zdravotně sociální fakultě. Také ze závěrů této práce vyplývá, že posluchači U3V v Českých Budějovicích jsou spokojeni jak s kvalitou výuky ve svých studijních programech, tak také s organizací této univerzity. www.theses.cz, 2017, [online]

Opět se vracíme k výzkumu Petra Adamce (2015, s. 17), který nás v závěru své práce seznamuje s tím, že studium na Univerzitě třetího věku umožňuje seniorům smysluplně využívat jejich volný čas ve společnosti dalších stejně smýšlejících lidí. Tuto skutečnost potvrzují všichni autoři, které jsme v této diplomové práci citovali.

5.4 Shrnutí a doporučení pro praxi

S teoretické i praktické části naší diplomové práce vyplynulo, že pro společnost, kde se zvyšuje počet lidí v seniorském věku je důležité vzdělávání této věkové skupiny. Za pomoci vzdělávacích programů na Univerzitách třetího věku se její posluchači dozvídají nejen nové poznatky z rozvíjejících se vědních oborů, ale také se zde učí, jak nové technologie a poznatky ze svých přednášek prakticky využít ve svém životě. Nemělo by se zapomínat na důležitost kurzů zaměřených na cvičení a pohybové aktivity pro seniory.

Nezanedbatelná je pro seniory také možnost setkávání se s ostatními lidmi. Aktivním a pozitivním přístupem k životu mohou tito lidé zmírnit dopady stárnutí a stáří.

Pro společnost z toho vyplývá požadavek zpřístupnit možnost vzdělávání se pro co největší počet lidí seniorského věku. Zvýšit a zlepšit informovanost o možnostech vzdělávání seniorů, a to nejen na Univerzitách třetího věku, ale také formou Akademií třetího věku, Klubů seniorů, vzdělávacích programů knihoven, kulturních domů a středisek. Senioři by měli být prostřednictvím médií co nejvíce informováni o výhodách, které vzdělávání přináší.

Posluchači Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří byli také respondenti našeho výzkumu nám potvrdili, že jsou spokojeni se svou U3V a uvítali by rozšíření studijních témat. Nejvíce by přivítali studijní cykly o historii, biologii, právu a psychologii.

ZÁVĚR

V této práci jsme se seznámili s tím, že vzdělání a vzdělávání může zvyšovat kvalitu života také v seniorském věku. Vzhledem k tomu, že dochází ke stárnutí populace dostává se téma vzdělávání seniorů stále více do popředí zájmu jak laické a odborné veřejnosti, tak také Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky a Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy České republiky.

Tématem diplomové práce je vzdělávání seniorů na Univerzitě třetího věku ve Zlíně. Obsahem teoretické části je pohled do života seniorů, seznámení se se změnami, které doprovázejí stáří a tím, co je pro toto období života typické. Dále jsme se seznámili s pojmy gerontologie, gerontagogika a s problematikou vzdělávání seniorů. Ve třetí části teoretické práce jsme se seznámili s historií i současností univerzit třetího věku v České republice i v zahraničí. V popředí našeho zájmu byla Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně, kde jsme provedli dotazníkové šetření, které je zpracováno v empirické části této diplomové práce.

Veškerá odborná literatura, ze které jsme v této práci čerpali informace nám potvrzuje důležitost a smysluplnost vzdělávání pro seniory. Budoucnost vidí odborníci především v rozšiřování virtuálních univerzit třetího věku, protože se do seniorského věku dostává stále více lidí, pro které je samozřejmostí práce s počítačem a mají připojení na internet bude tato forma vzdělávání přístupná stále většímu počtu seniorů.

Cílem naší diplomové práce bylo zjišťování toho, jestli jsou posluchači Univerzity třetího věku spokojeni se svou výukou. Pomocí dotazníkového šetření jsme dospěli k závěru, že lidé, kteří navštěvují Univerzitu třetího věku na UTB ve Zlíně jsou s touto výukou spokojeni a poskytli nám řadu námětů na nová studijní témata do budoucna.

Psaní této diplomové práce nám potvrdilo, že nebýt činný znamená, a to v každém věku, rezignovat na život.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ADAMEC, Petr a David KRYŠTOF, *Univerzity třetího věku na vysokých školách*. Brno: Asociace univerzit třetího věku České republiky, 2011. ISBN 978-80-210-5640-4.
- [2] KOLÁŘ, Zdeněk a kolektiv, *Výkladový slovník z pedagogiky*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
- [3] ONDRÁKOVÁ, Jana a Věra TAUCHMANOVÁ a Kamil JANIŠ ml. a Stanislava PAVLÍKOVÁ a Vladimír JEHLIČKA, *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Praha: Nakladatelství Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3.
- [4] ŠPATENKOVÁ Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ, *Edukace seniorů*. Praha: Grada Publishing. 2015. ISBN 978-80-247-5446-8.
- [5] ADAMEC Petr, Barbora HAŠKOVCOVÁ, Jan SVATONĚ, Květoslav ŠIPR a Petr VAVŘÍN, *Univerzita třetího věku 1990-2010 20 let seniorského vzdělávání na MU*. Brno: Masarykova univerzita. 2010. ISBN 978-80-210-5156-0.
- [6] RABUŠICOVÁ Milada a Ladislav RABUŠIC, *Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita. 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.
- [7] BABINSKÝ Miroslav a Naděžda HRABKOVÁ, *Návrhy opatření odbornej pracovnej skupiny pre celoživotné vzdelávanie a informatizáciu Rady vlády Slovenskej republiky pre seniorov do Národného programu*. In *Univerzita třetího věku historie, současnost a perspektivy dalšího rozvoje, sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita. 2010. ISBN 978-80-210-5158-4.
- [8] *Velká všeobecná encyklopedie*. Banská Bystrica: Tlačiarne BB, 2010. ISBN 978-80-86938-94-3.
- [9] ŠERÁK Michal, *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- [10] BAHULOVÁ Zuzana a Jarmila HŘEBÍČKOVÁ, *Z laiků mistři Sborník posluchačů Univerzity třetího věku*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2015. ISBN 978-80-7454-493-4.

- [11] FRANC Tomáš, Reflexe spolupráce domovů pro seniory s Univerzitou třetího věku Masarykovy univerzity. In *Současná role celoživotního učení v životě seniorů z multidisciplinární perspektivy, sborník příspěvků ke konferenci konané u příležitosti 25. výročí založení Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě dne 16. září 2015*. Brno: Masarykova univerzita. 2015. ISBN 978-80-210-7940-3.
- [12] SMÉKAL Vladimír, Psychodidaktika věku seniorů. In *Masarykova Univerzita třetího věku Historie současnost a perspektivy dalšího rozvoje Sborník příspěvků z konference konané u příležitosti 20. výročí založení Univerzity třetího věku na MU 6.-7. dubna 2010 v Brně*. Brno: Masarykova univerzita. 2010. ISBN 978-80-210-5158-4.
- [13] KOLEKTIV autorů, *Senioři v komunitní knihovně Metodický materiál*, Vsetín: Masarykova veřejná knihovna Vsetín. 2008. ISBN 978-802-541-968-7.
- [14] MYERS G. David, *Sociální psychologie*. Brno: Albatros Media, 2016. ISBN 978-802-660-871-4.
- [15] SMÉKALOVÁ Lucie a Naděžda ŠPATÉNKOVÁ, Profesionalizace a profesní rozvoj lektora seniorského vzdělávání. In *Lifelong Learning – celoživotní vzdělávání 2014*, Brno: Mendel University, 2014. ISSN 1804-526X.
- [16] DRAŽANOVÁ Dita, Vzdělávání seniorů očima studentů. In *Aktuální problémy vzdělávání seniorů Sborník příspěvků z odborného semináře se zahraniční účastí dne 29. 4. 1999*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci – Univerzita 3. věku, 1999. ISBN 80-244-0007-3.
- [17] KALNICKÝ Juraj, *Celoživotní učení, edukace dospělých a seniorů (relační a kauzální analýza geneze)*, Ostrava: Repronis, 2014. ISBN 978-80-7329-403-8.
- [18] ŠERÁK Michal, Vzdělávání seniorů v České republice – současnost a budoucnost. In *Současná role celoživotního učení v životě seniorů z multidisciplinární perspektivy, sborník příspěvků ke konferenci konané u příležitosti 25. výročí založení Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě dne 16. září 2015*. Brno: Masarykova univerzita. 2015. ISBN 978-80-210-7940-3.
- [19] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. 2001. ISBN 80-211-0372-8.

- [20] ČORNANIČOVÁ Rozália, Vzdelávacie programy pre seniorov u nás a v zahraničí. In *Aktuální problémy vzdělávání seniorů Sborník příspěvků z odborného semináře se zahraniční účastí dne 29. 4. 1999*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci – Univerzita 3. věku, 1999. ISBN 80-244-0007-3.
- [21] ADAMEC Petr, Jiří DAN a Barbora HAŠKOVÁ, Přínos Univerzit třetího věku ke kvalitě života seniorů, In *Škola a zdraví pro 21 století, 2010, Výchova ke zdraví: souvislosti a inspirace*, Brno: Masarykova univerzita, 2010, ISBN 978-80-210-5259-8. Dostupné také z <http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/>
- [22] TILLICH Josef, Projev prorektora UP. In *Aktuální problémy vzdělávání seniorů Sborník příspěvků z odborného semináře se zahraniční účastí dne 29. 4. 1999*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci – Univerzita 3. věku, 1999. ISBN 80-244-0007-3.
- [23] HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ Jaroslava, *Aktivita jako projekt Diskurz aktivního stárnutí a jeho odezvy v životech českých seniorů a seniorek*, Praha: SLON, 2013. ISBN 978-80-7419-152-7.
- [24] JANIŠ Kamil a Jitka SKOPALOVÁ, *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5535-9.
- [25] VANĚK Jindřich, *E-learning, jedna z cest k moderním formám vzdělávání*. Opava: Slezská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7248-471-3.
- [26] BOČKOVÁ Lenka, Šárka HASTRMANOVÁ a Egle HAVRDOVÁ, *50+ Aktivně Fakta, inspirace a rady do druhé poloviny života*. Praha: Respekt institut, 2011. ISBN 978-80-904153-2-4.
- [27] BAREŠOVÁ Andrea, *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: VOX, 2003. ISBN 80-86324-27-3.
- [28] ŠERÁK Michal a Miroslava DVOŘÁKOVÁ, *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých*, Praha: Česká zemědělská univerzita, 2009, ISBN 978-80-213-2001-7.
- [29] ADAMEC Petr, Čtvrt století vzdělávání seniorů na Masarykově univerzitě. In *Současná role celoživotního učení v životě seniorů z multidisciplinární perspektivy, sborník příspěvků ke konferenci konané u příležitosti 25. výročí založení Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě dne 16. září 2015*. Brno: Masarykova univerzita. 2015. ISBN 978-80-210-7940-3.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [1] RSCR. RSCR: Rada seniorů České republiky [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné také z <http://www.rscr.cz/>
- [2] MPSV. MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné také z <http://www.mpsv.cz/>
- [3] UTB. UTB: Univerzita Tomáše Bati [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné z <http://www.utb.cz/chci-studovat/univerzita-tretiho-veku>
- [4] AU3V. AU3V: Asociace univerzit třetího věku. [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné také z <http://www.au3v.org/>
- [5] NUV. NUV: Národní ústav pro vzdělávání [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné z <http://www.nuv.cz/>
- [6] UPOL. UPOL: Univerzita třetího věku na Univerzitě Palackého v Olomouci [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné z <https://u3v.upol.cz/>
- [7] VSE. VSE: Vysoká škola ekonomická v Praze [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné z <http://u3v.vse.cz/u3v/pro-uchazece/>
- [8] CZU. CZU: Česká zemědělská univerzita Praha [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné z <https://www.ivp.czu.cz/cs/r-6930-studium/r-6944-u3v>
- [9] MUNI. MUNI: Masarykova univerzita Brno [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné z <http://u3v.muni.cz/o-nas/>
- [10] CUNI. CUNI: Univerzita Karlova [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné z <https://www.cuni.cz/>
- [11] U3AONLINE. U3AONLINE.: A Virtual University of the Third Age [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné z <https://www.u3aonline.org.au/>
- [12] THESES. THESES: Vysokoškolské kvalifikační práce [online]. © 2017 [cit. 2017-02-27] dostupné z <https://www.theses.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

UTB	Univerzita Tomáše Bati
WHO	Světová zdravotnická organizace
AIUTA	Mezinárodní asociace univerzit třetího věku
EFOS	Evropská federace studentů seniorů
Tzv.	Tak zvanou
Např.	Například
EuCoNet	Evropská kompetenční síť pro seniory
U3V	Univerzita třetího věku
VU3V	Virtuální univerzita třetího věku
PEF ČZU	Provozně ekonomická fakulta České zemědělské univerzity
TAT	The Third Age Trust
EFOS	Evropská federace studentů seniorů
AU3V	Asociaci univerzit třetího věku
OSN	Organizace spojených národů
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka č. 1</i>	Změny způsobené odchodem do důchodu.....	14
<i>Tabulka č. 2</i>	Rozdíly v poskytované a chtěné pomoci u seniorů.....	16
<i>Tabulka č. 3</i>	Faktory zlepšující či zhoršující zapamatování si informací u seniorů.....	23
<i>Tabulka č. 4</i>	Lektorská kompetence z kompetenčního modelu lektora ve vzdělávání seniorů.....	24
<i>Tabulka č. 5</i>	Skladba účastníků dotazníkového průzkumu podle pohlaví.....	44
<i>Tabulka č. 6</i>	Skladba účastníků dotazníkového průzkumu podle dosaženého vzdělání...44	
<i>Tabulka č. 7</i>	Skladba účastníků dotazníkového průzkumu podle vzdělání.....	44
<i>Tabulka č. 8</i>	Skladba účastníků dotazníkového průzkumu podle města studia U3V.....	44
<i>Tabulka č. 9</i>	Vyjádření spokojenosti se stávající nabídkou studijních témat.....	50
<i>Tabulka č. 10</i>	Návrhy studijních témat od posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří studují ve městě Zlín.....	50
<i>Tabulka č. 11</i>	Návrhy studijních témat od posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří studují ve městě Vsetín.....	53
<i>Tabulka č. 12</i>	Návrhy studijních témat od posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří studují ve městě Uherské Hradiště.....	54
<i>Tabulka č. 13</i>	Návrhy studijních témat od posluchačů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně, kteří studují ve městě Kroměříž.....	56
<i>Tabulka č. 14</i>	Test dobré schody chí-kvadrát (různě velké očekávané četnosti).....	57
<i>Tabulka č. 15</i>	Test dobré schody chí-kvadrát (různě velké očekávané četnosti).....	58
<i>Tabulka č. 16</i>	Test dobré schody chí-kvadrát (různě velké očekávané četnosti).....	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník zjišťující názory respondentů

Příloha č. 2 Grafické zobrazení výsledků dotazníkových položek

Příloha č. 3 Tabulkové zpracování jednotlivých odpovědí dotazníkového šetření

Vážení posluchači Univerzity třetího věku,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je anonymní a získané údaje, budou zpracované v mé diplomové práci. Zatrhněte, prosím, tu odpověď, která nejvíce vystihuje skutečnost nebo Váš názor:

A = VYHOVUJE

D = SPÍŠE NEVYHOVUJE

B = SPÍŠE VYHOVUJE

E = NEVÍM

C = NEVYHOVUJE

Vyplnění tohoto dotazníku Vám zabere nanejvýš 20 minut.

Děkuji za Vaši ochotu a čas.

Alena Křenková

FHS UTB ve Zlín, obor Sociální pedagogika

Dotazník

P.č.	Text otázky		
1.	Jaké je Vaše pohlaví?	žena	Muž
2.	Jaký je Váš věk?	50 – 59 let	
		60 – 69 let	
		70 – 79 let	
		80 – 89 let	
		90 – 99 let	
3.	Jaké je Vaše dosažené vzdělání?	Základní	
		Vyučený (á)	
		Maturita	
		Vysokoškolské	
4.	V jakém městě studujete Univerzitu třetího věku na UTB	Zlín	
		Vsetín	
		Uherské Hradiště	
		Kroměříž	

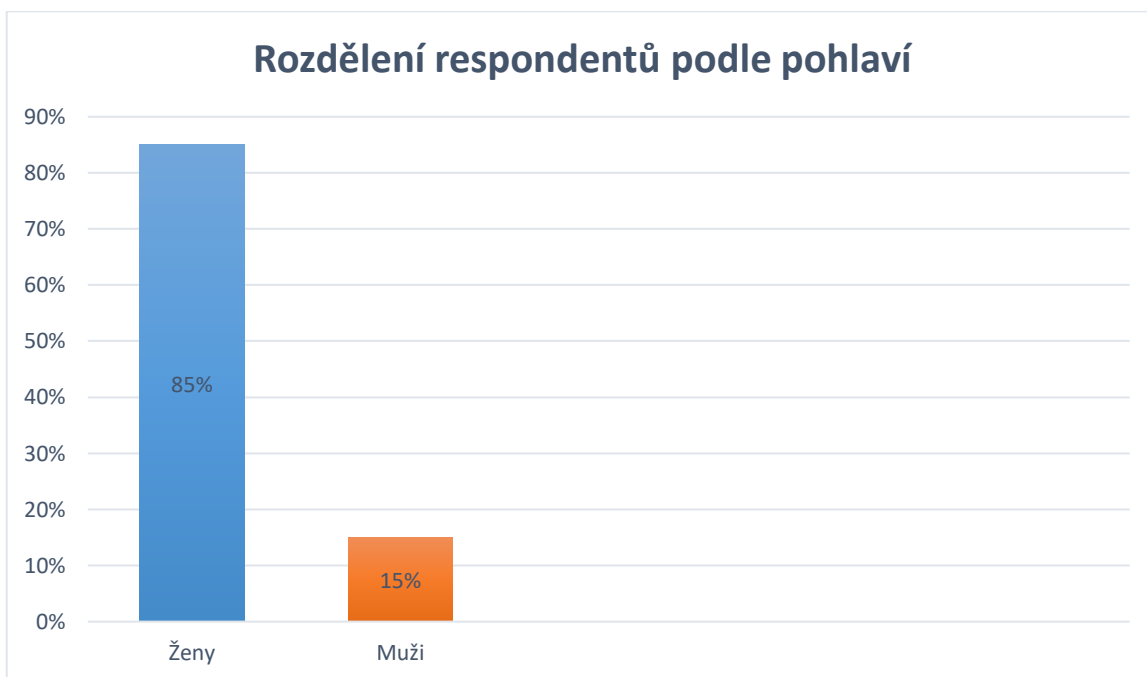
P.č.	Text otázky	A	B	C	D	E
5.	Jste spokojený (á) s dopravní dostupností Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					
6.	Jste spokojený (á) s možností parkování v dosahu Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					
7.	Jste spokojený (á) s tím, jak je Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně dostupná z hlediska bezbariérovosti?					
8.	Jste spokojený (á) s technickým vybavením učeben Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					
9.	Jste spokojený (á) s vhodností zvolených učeben (velikost, osvětlení, teplota v místnosti) Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					
10.	Jste spokojený (á) s osobním pohodlím při dlouhodobém sezení v učebnách Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					
11.	Jste spokojený (á) s kvalitou hygienického zařízení na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně?					
12.	Jste spokojený (á) s možnostmi nabízeného občerstvení, které si můžete během přestávky zakoupit?					
13.	Jste spokojený (á) s tím, jak si můžete v učebnách Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně připojit počítač?					
14.	Jste spokojený (á) s estetickou úrovní učeben a přilehlých prostor Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně (živé květiny, nástěnky, barevnost prostředí)?					
15.	Jste spokojený (á) s tím, jaké máte možnosti komunikace s ostatními posluchači i mimo učebny Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně (např. dostatek židlí v prostorách chodby)?					
16.	Jste spokojený (á) s tím, jaké máte možnosti třídít v prostorách Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně odpad (plastové láhve, sáčky, obaly).					
17.	Jste spokojený (á) s pořádkem v učebnách a přilehlých prostorách Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					
18.	Jste spokojený (á) s hladinou hluku v učebnách Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					

19.	Jste spokojený (á) s tím, že jste prostřednictvím studia Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně našli nové přátele?					
20.	Jste spokojený (á) se vztahy mezi posluchači Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					
21.	Jste spokojený (á) s tím, že znáte více lidí, které zajímá to, co Vás?					
22.	Jste spokojený (á) s tím, že můžete komunikovat s novými lidmi?					
23.	Jste spokojený (á) s tím, že jste našel (a) studiem Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně nový způsob trávení volného času?					
24.	Jste spokojený (á) s tím, že můžete obohatit svými novými poznatky také přátele, kteří nenavštěvují Univerzitu třetího věku na UTB ve Zlíně?					
25.	Jste spokojený (á) s atmosférou, která panuje při přednáškách Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					
26.	Jste spokojený (á) s tím, že Vám dává Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně možnost vzdělávat se i ve vyšším věku?					
27.	Jste spokojený (á) s tím, že vzděláváním můžete smysluplně trávit volný čas?					
28.	Jste spokojený (á) s tím, že můžete díky novým poznatkům získaným při studiu na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně ostatním pomoci radou?					
29.	Jste spokojený (á) s tím, že máte možnost být v kolektivu studentů Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně v centru dění?					
30.	Jste spokojený (á) s informovaností o výuce na Univerzitě třetího věku?					
31.	Jste spokojený (á) s ochotou vyučujících na Univerzitě třetího věku?					
32.	Jste spokojený (á) s časovým rozložením výuky na Univerzitě třetího věku?					
33.	Jste spokojený (á) s tím, že můžete využít nově získané znalosti v praxi?					
34.	Jste spokojený (á) s kvalitou výuky na Univerzitě třetího věku?					
35.	Jste spokojený (á) s připraveností na výuku u vyučujících Univerzity					

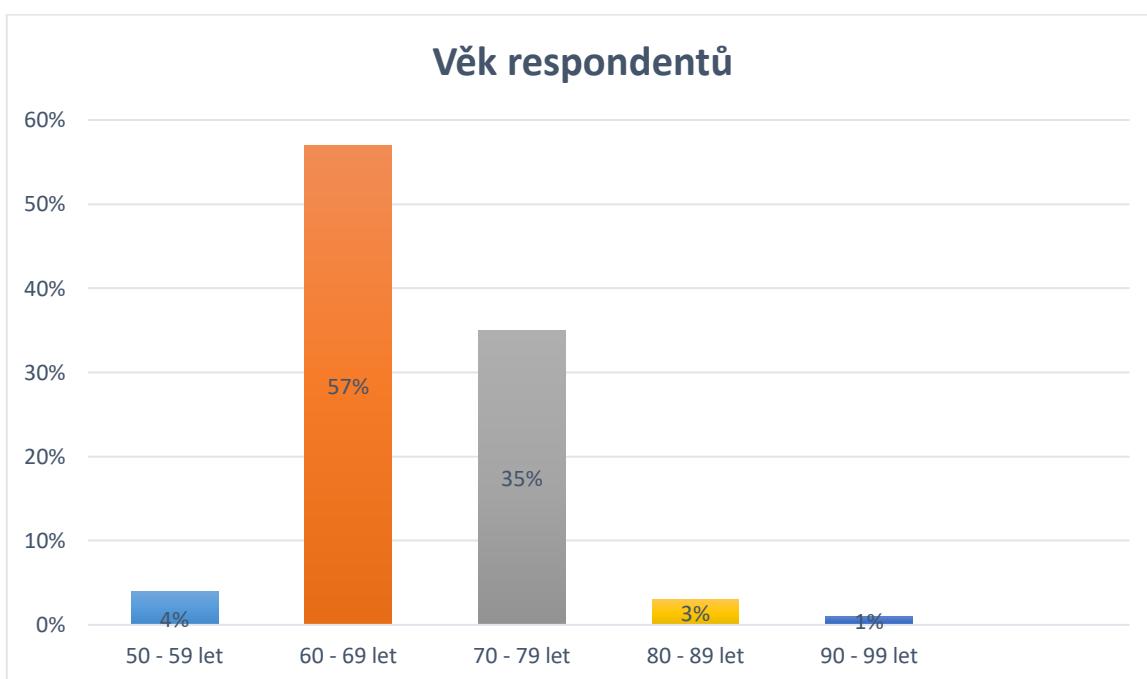
	třetího věku na UTB ve Zlíně?					
36.	Jste spokojený (á) s aktuálností informací, které se na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně dozvídáte?					
37.	Jste spokojený (á) s kvalitou informací, které se dozvídáte v rámci studia Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					
38.	Jste spokojený (á) s tím, že Vám dává Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně možnost odpoutat se studiem od běžných denních starostí a získat nadhled?					
39.	Jste spokojený (á) s tím, že Vám dává Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně možnost studiem vyplnit Váš volný čas při odchodu do důchodu?					
40.	Jste spokojený (á) s tím, že Vám dává Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně možnost studiem vyplnit Váš volný čas při ztrátě zaměstnání?					
41.	Jste spokojený (á) s tím, že můžete studiem na Univerzitě třetího věku dozvídat aktuální informace z Vámi zvoleného oboru?					
42.	Jste spokojený (á) s dostupností odborné literatury pro studium Univerzity třetího věku na UTB ve Zlíně?					
43.	Jste spokojený (á) s tím, kolik času se věnuje danému tématu probíraném na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně?					
44.	Jste spokojený (á) s tím, kolik máte času na diskuzi o daném tématu probíraném na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně?					
45.	Jste spokojený (á) s tím, že Vám dává Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně možnost splnit si studiem Váš životní sen?					
46.	Jste spokojený (á) s Vašimi výsledky na Univerzitě třetího věku na UTB ve Zlíně?					
47.	Zajímala by Vás i jiná studijní témata, než jsou tak, která Vám umožňuje stávající nabídka Univerzity třetího věku ve Zlíně?	ano			Ne	
48.	V případě, že jste odpověděli na předchozí otázku kladně, napište, prosím, jaké nové téma Vás zajímá. Pokud je Vaše odpověď delší, využijte k Vaší odpovědi prázdnou zadní stranu tohoto dotazníku.					

Příloha č. 2 Grafické zobrazení výsledků dotazníkových položek

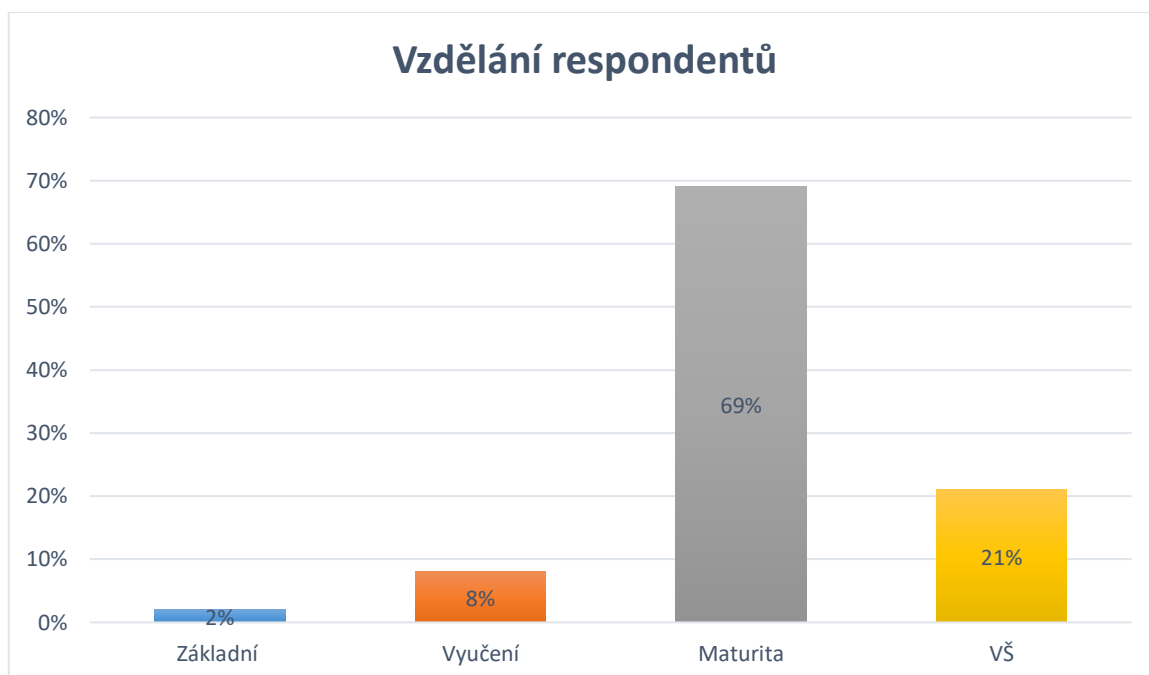
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 1

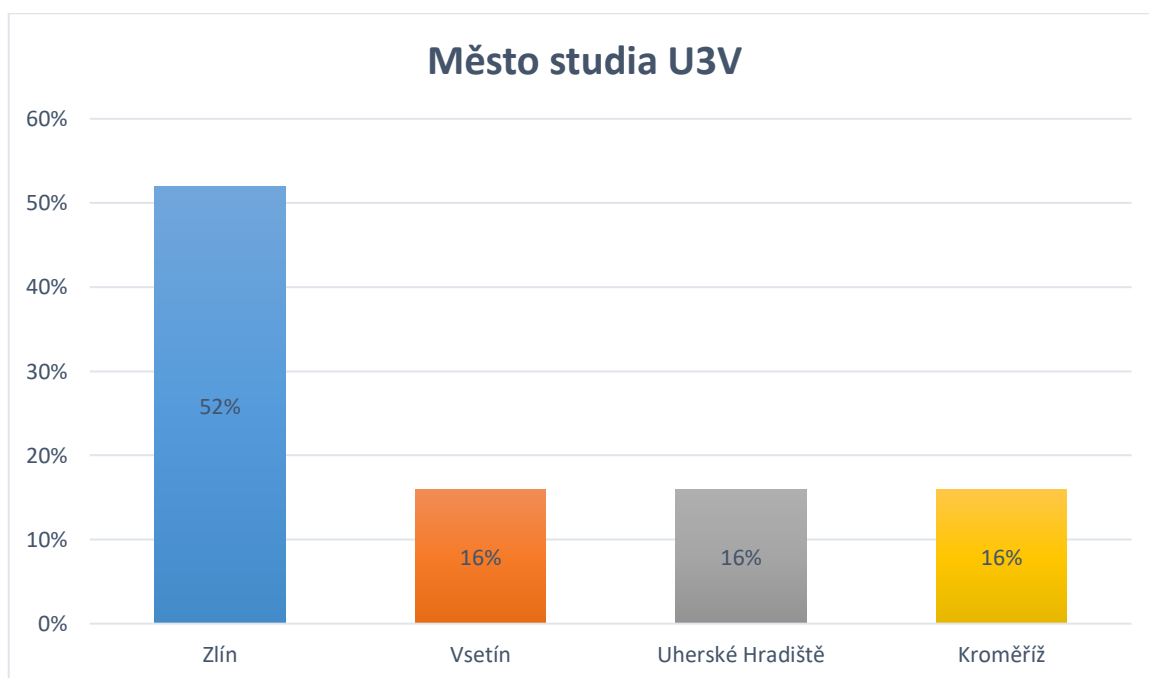
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 2

Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 3

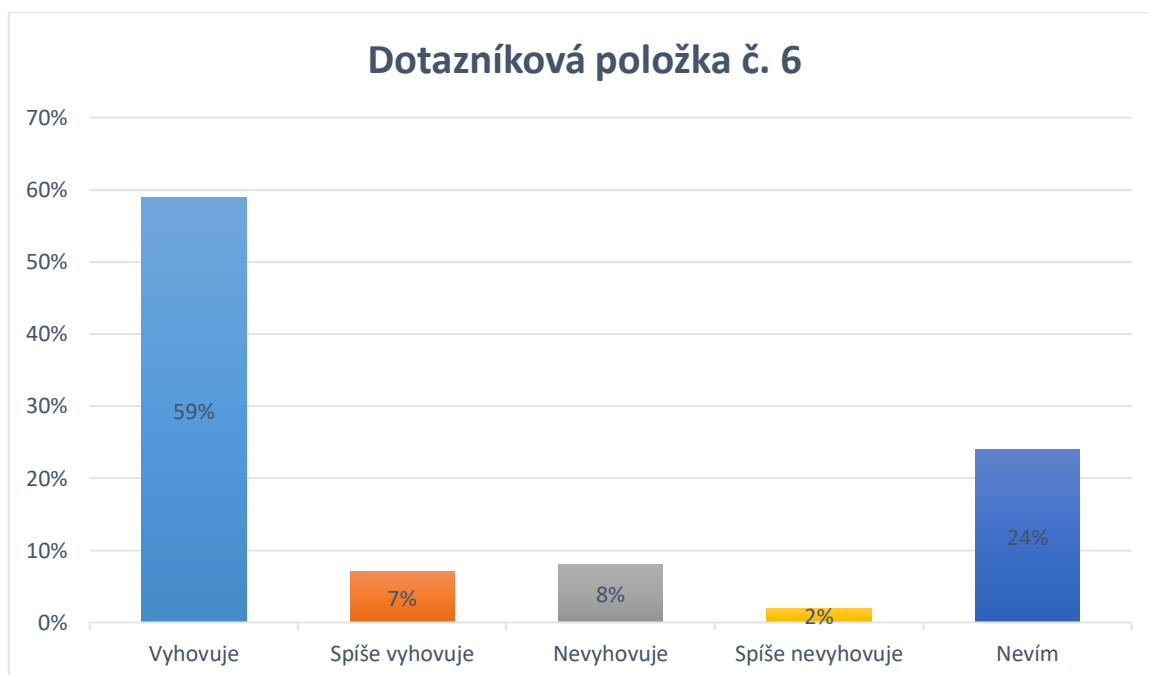
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 4

Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 5

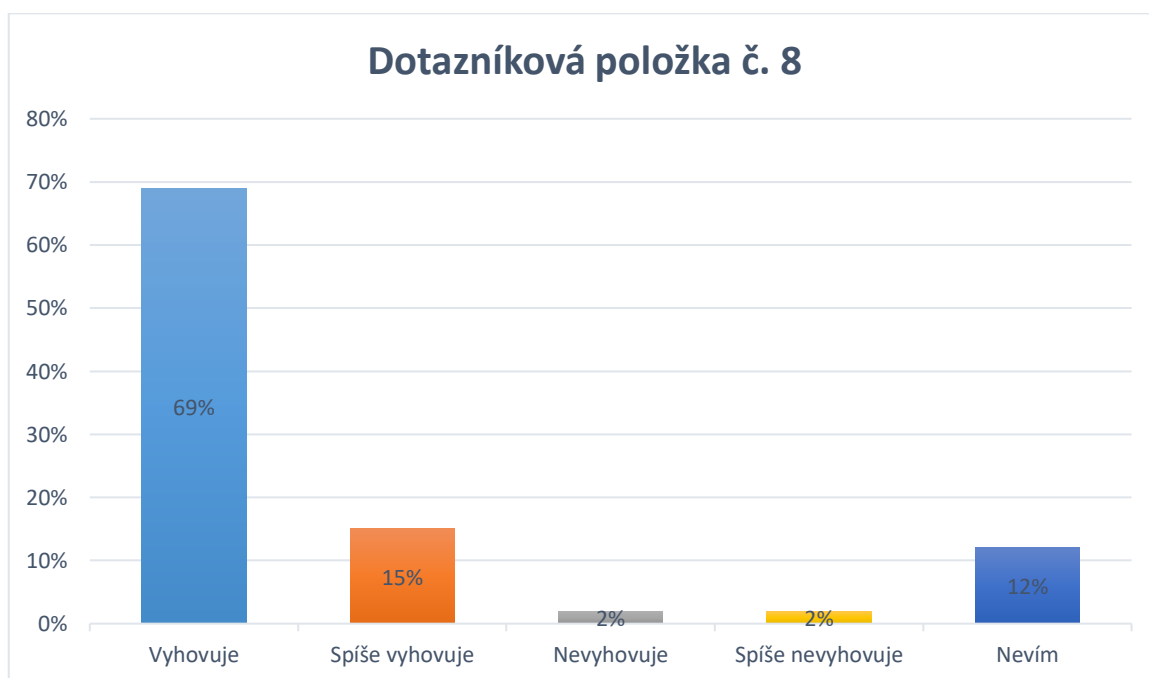
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 6

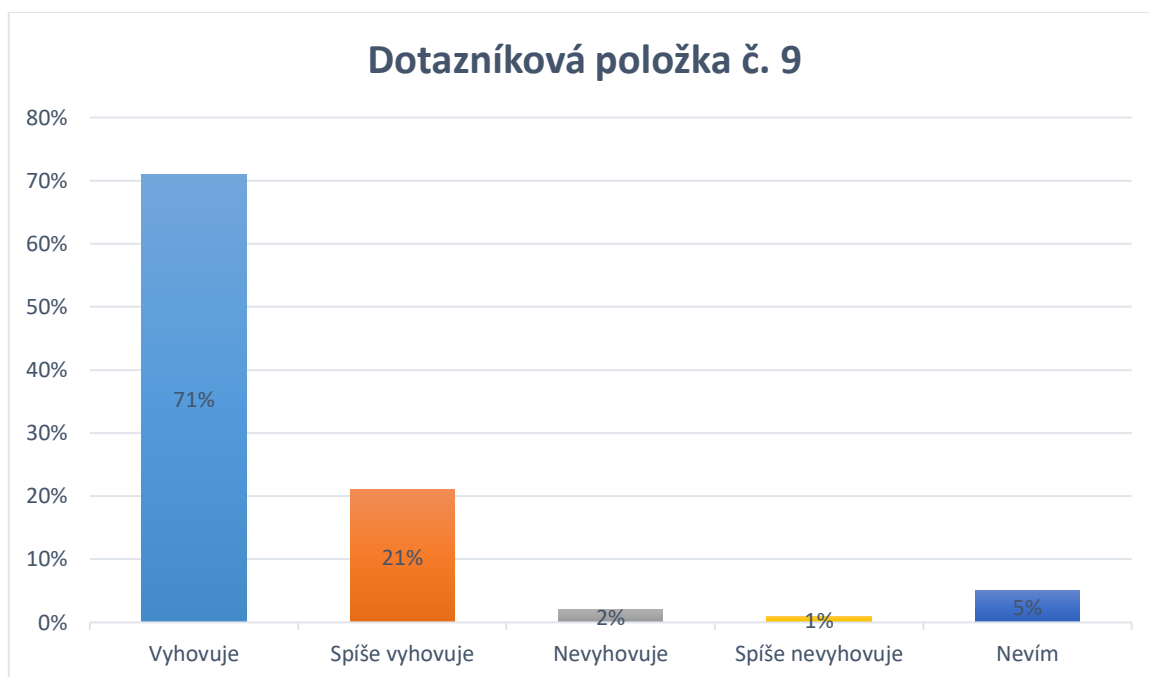
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 7

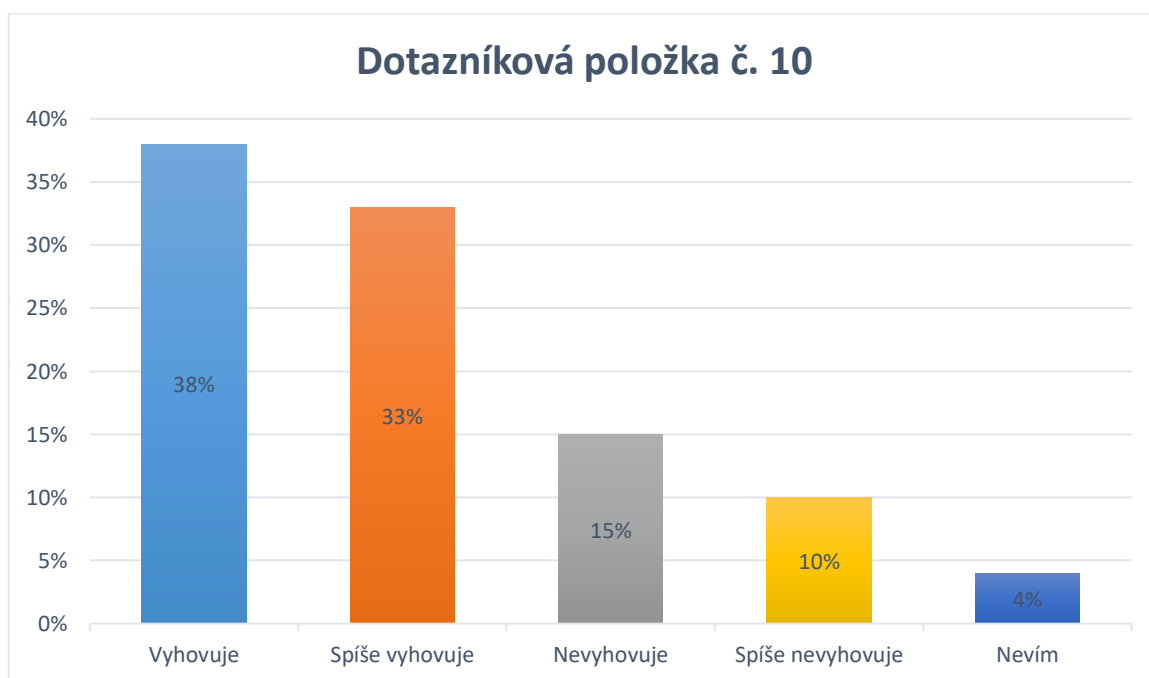
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 8

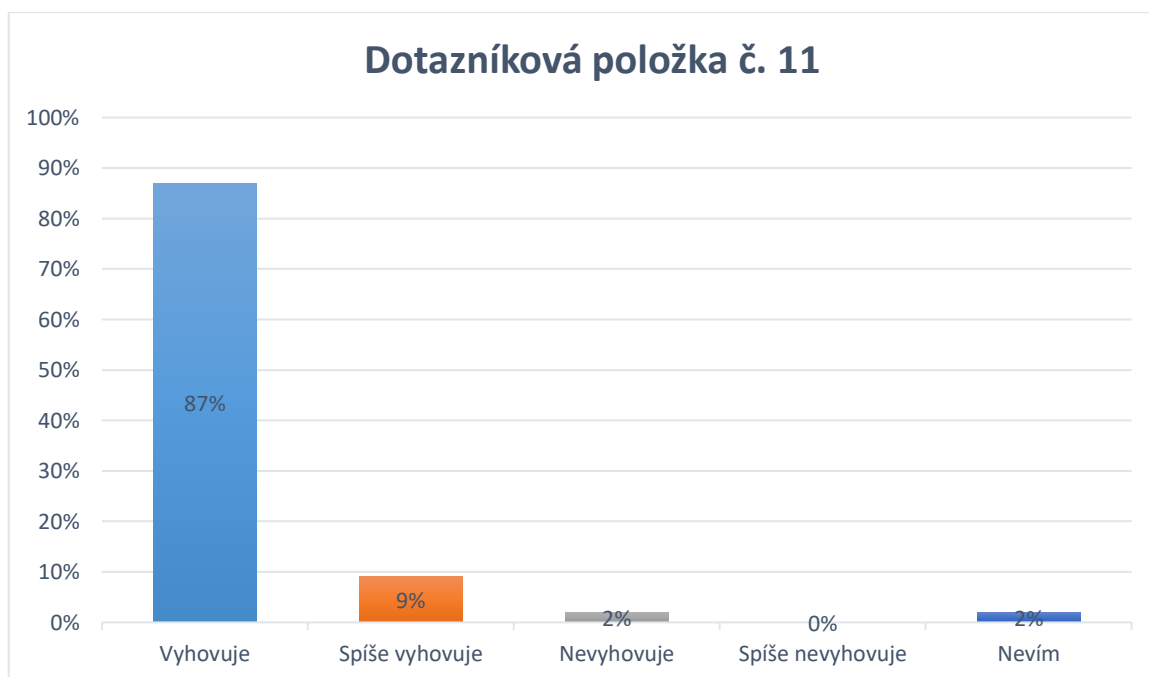
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 9

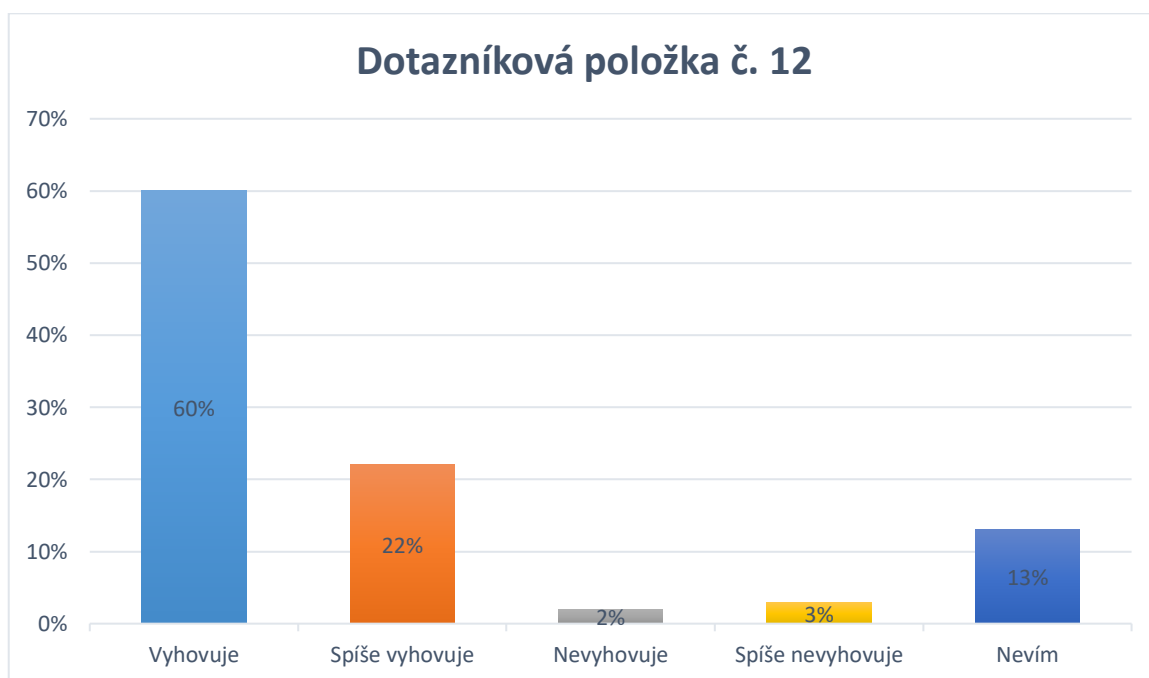
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 10

Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 11

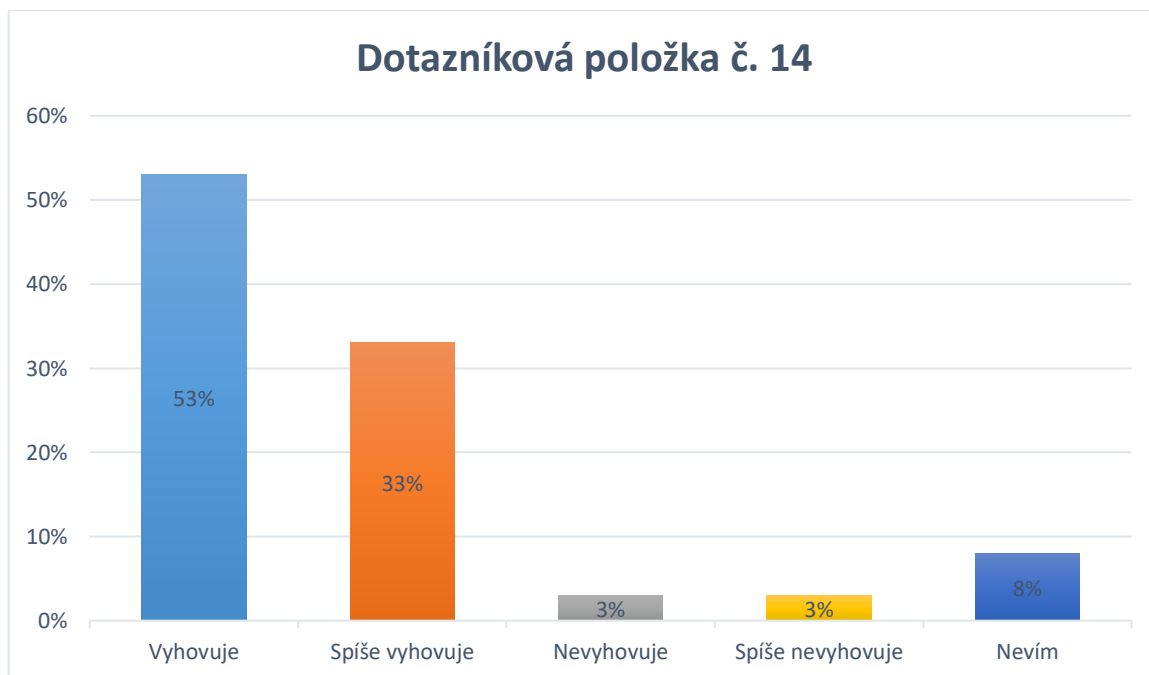
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 12

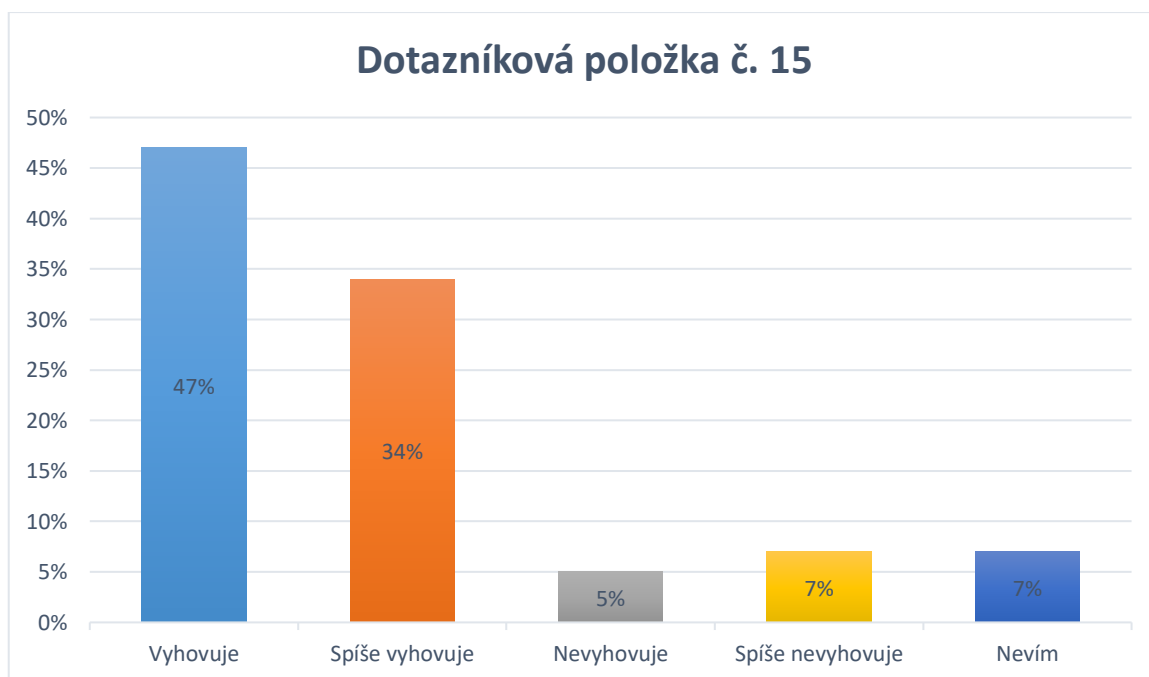
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 13

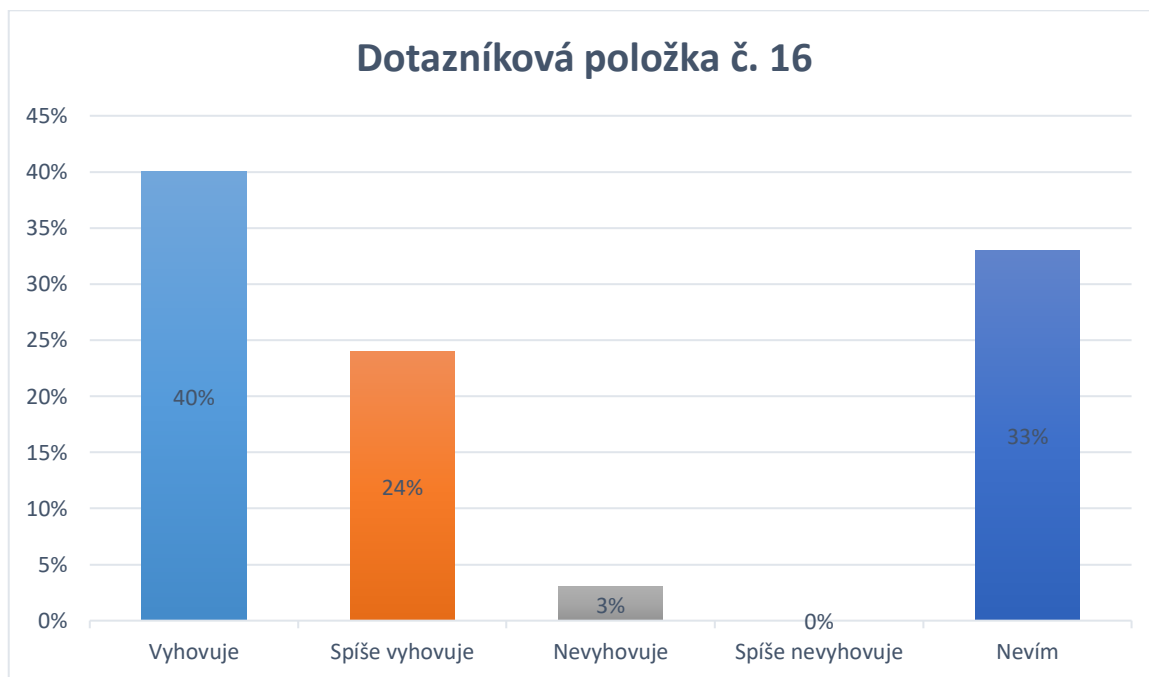
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 14

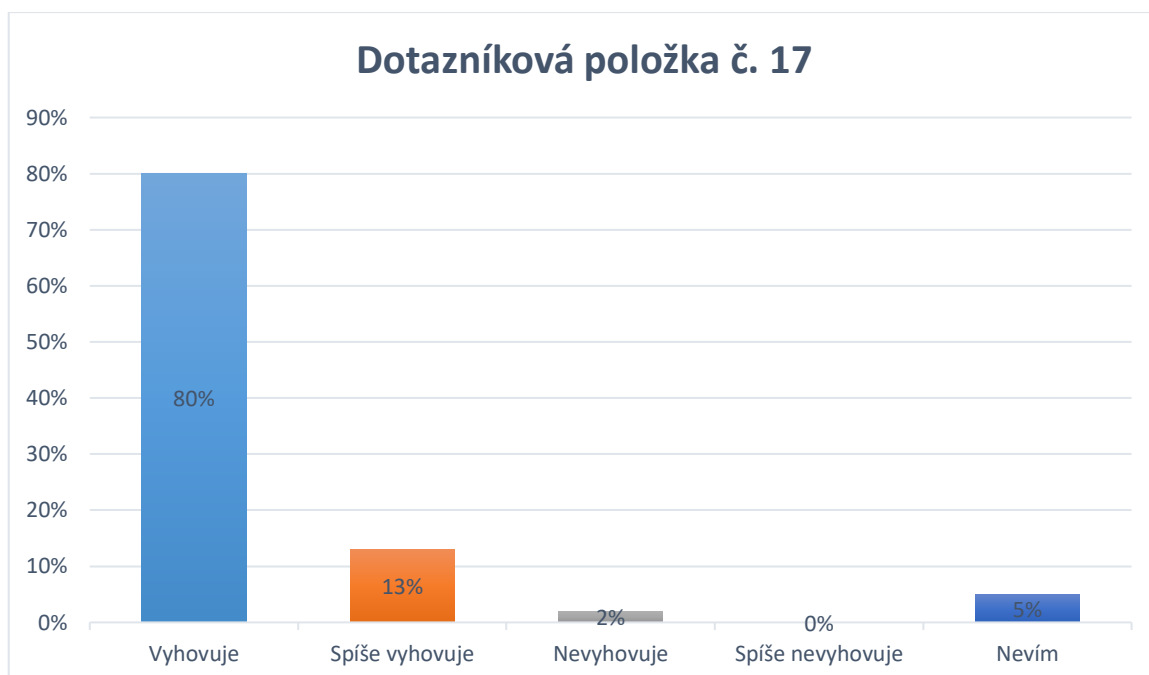
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 15

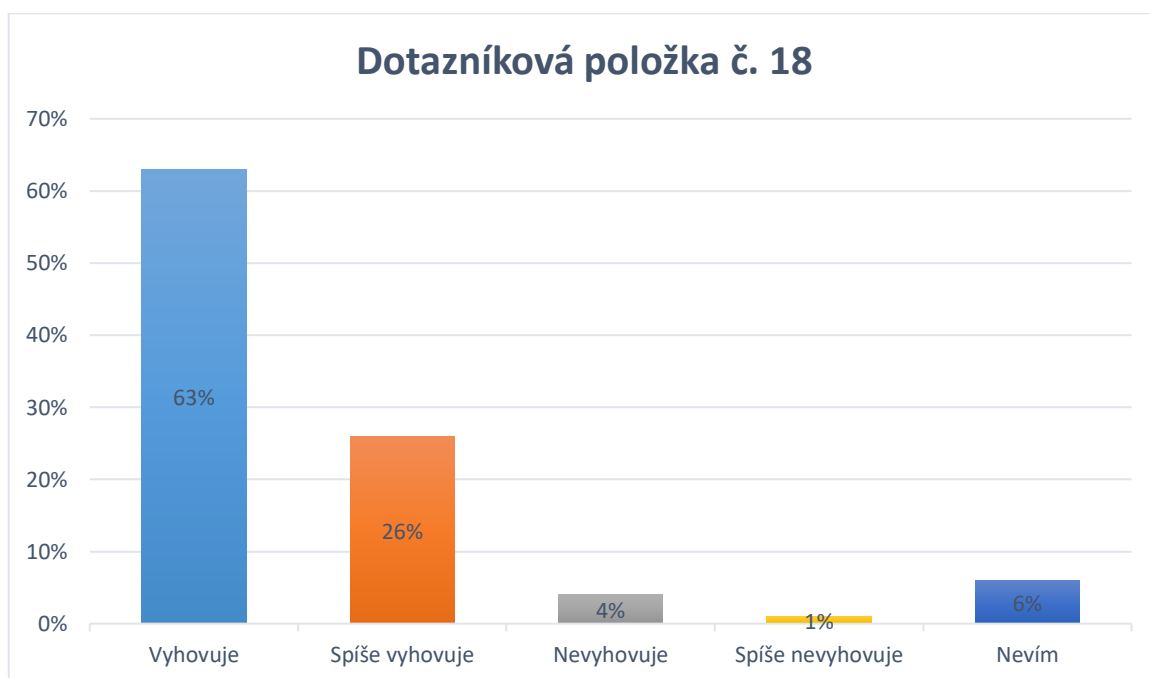
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 16

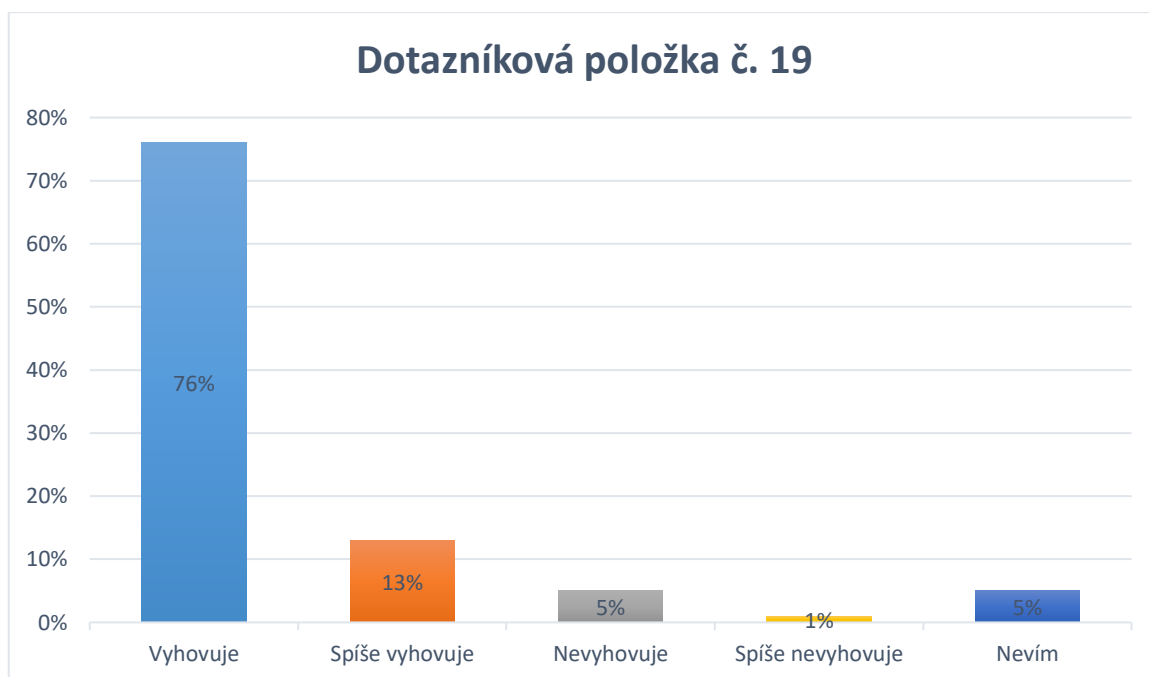
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 17

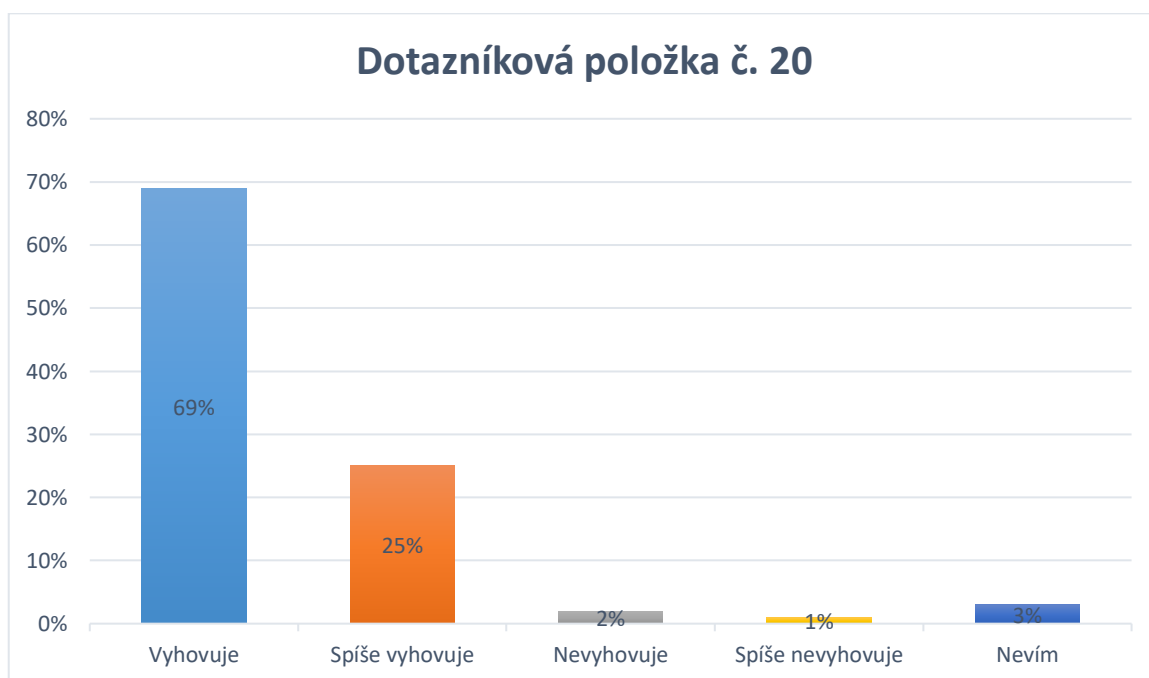
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 18

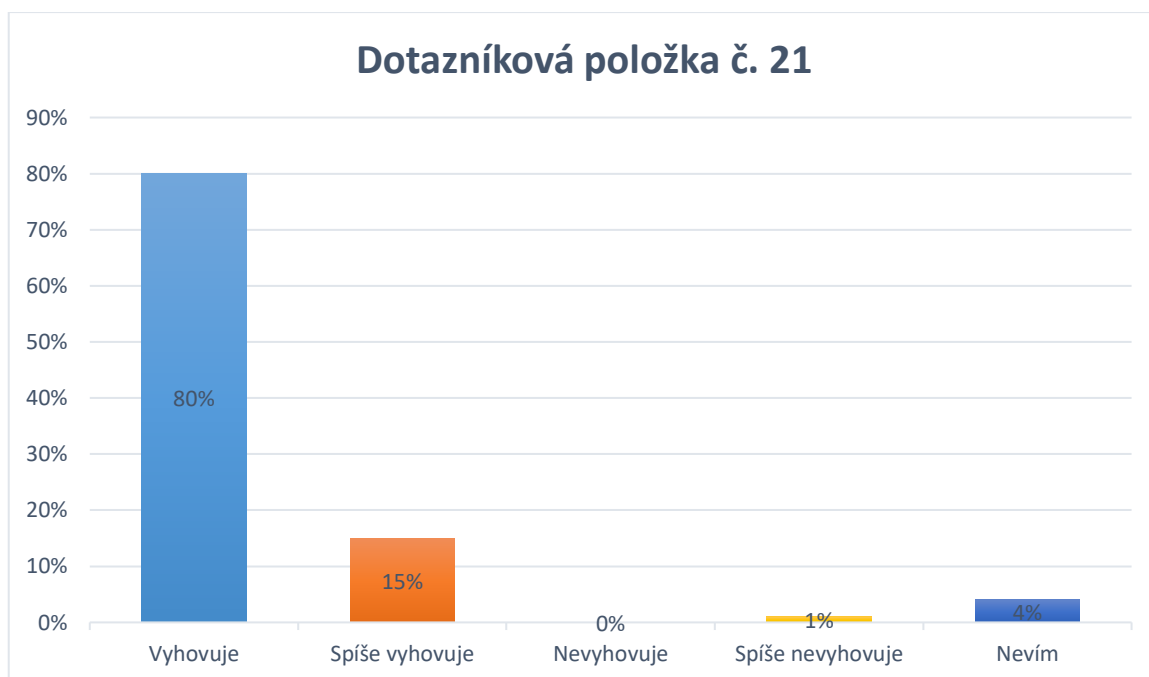
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 19

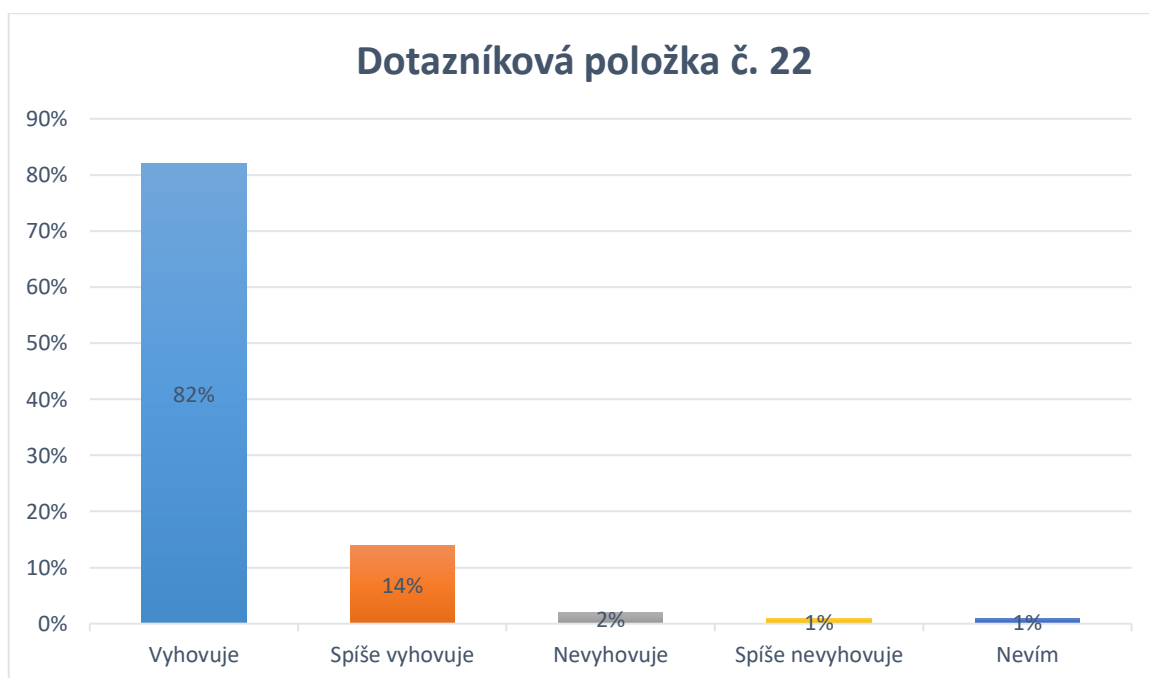
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 20

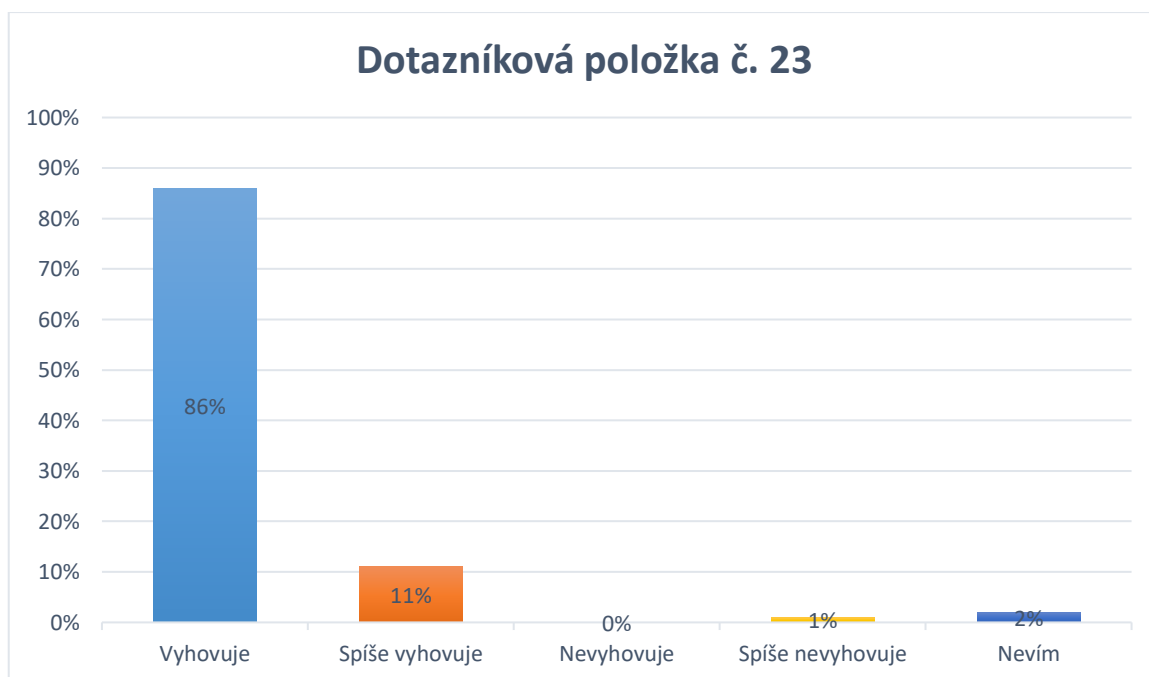
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 21

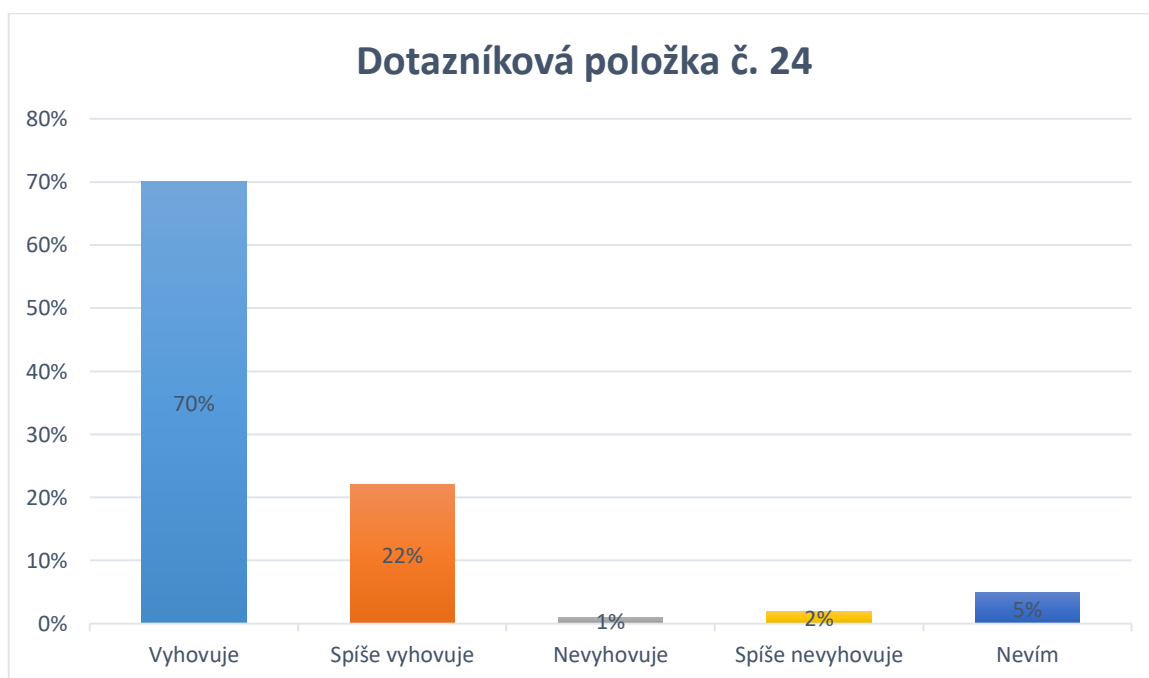
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 22

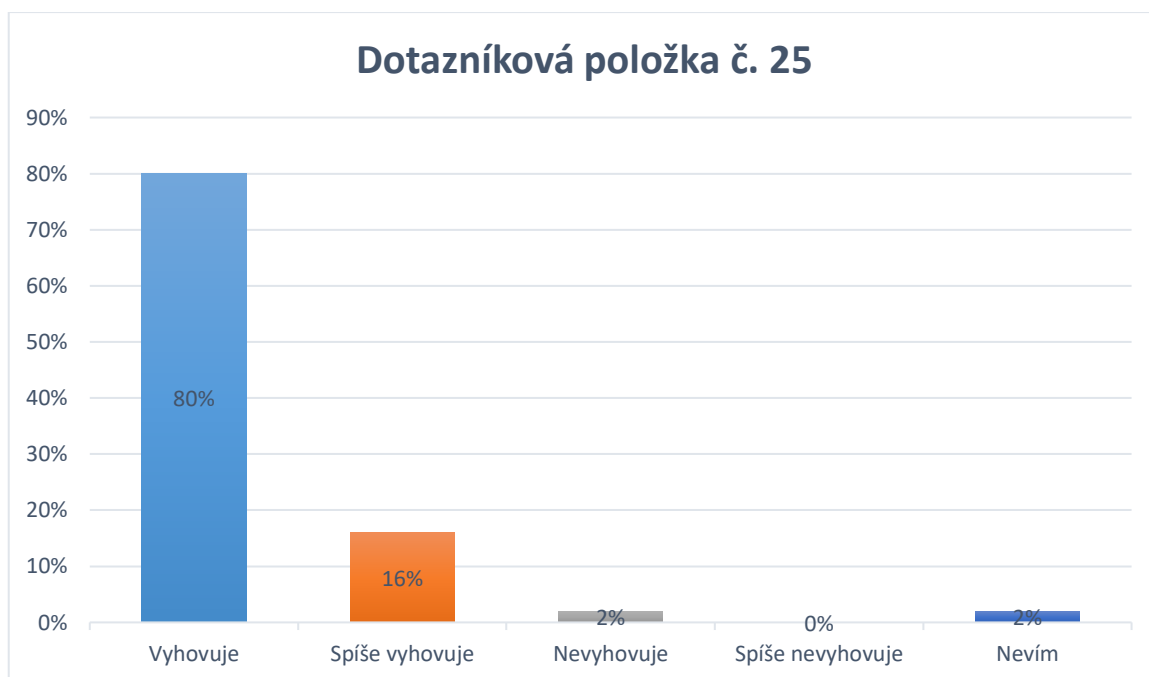
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 23

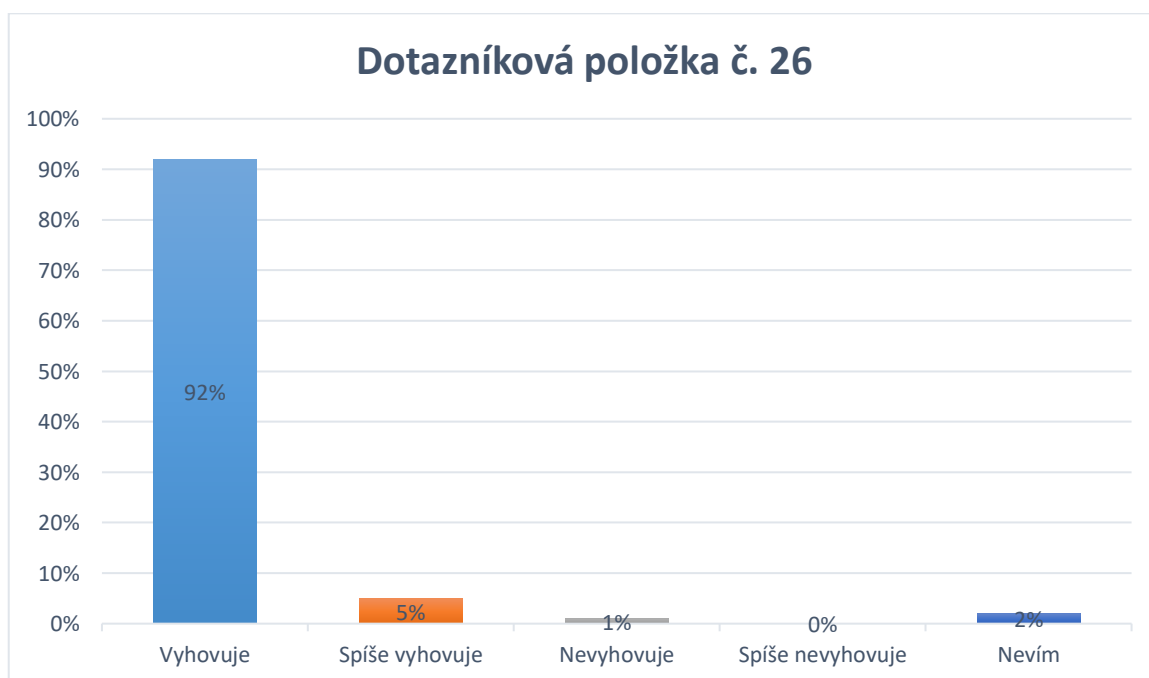
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 24

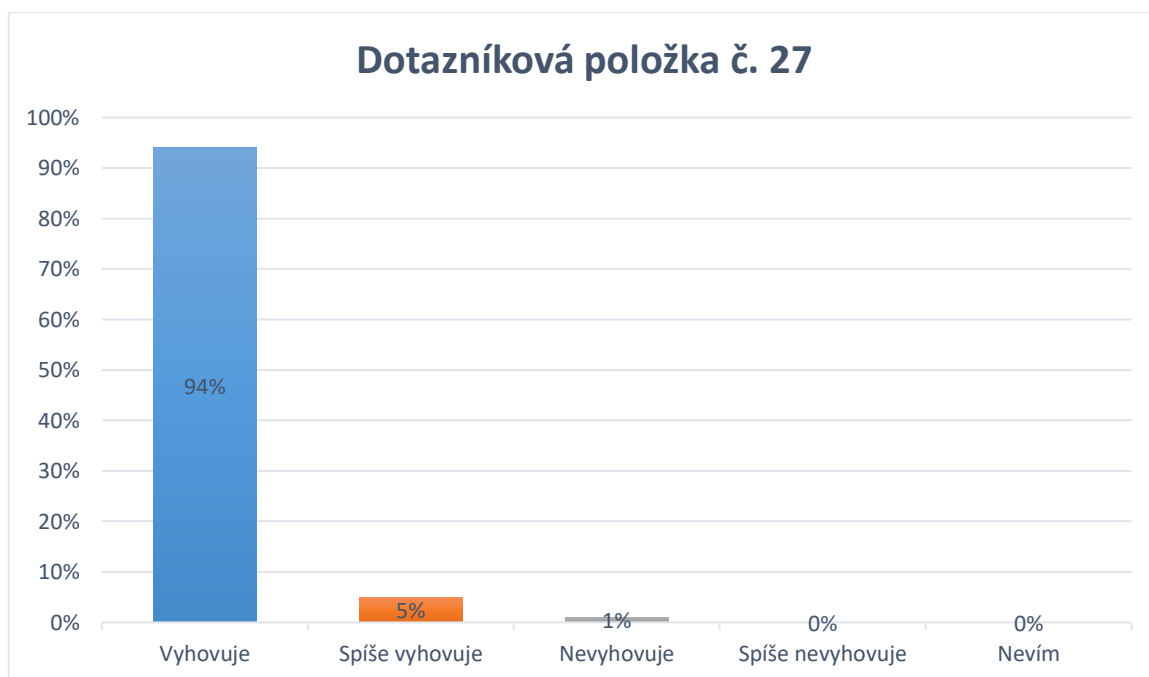
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 25

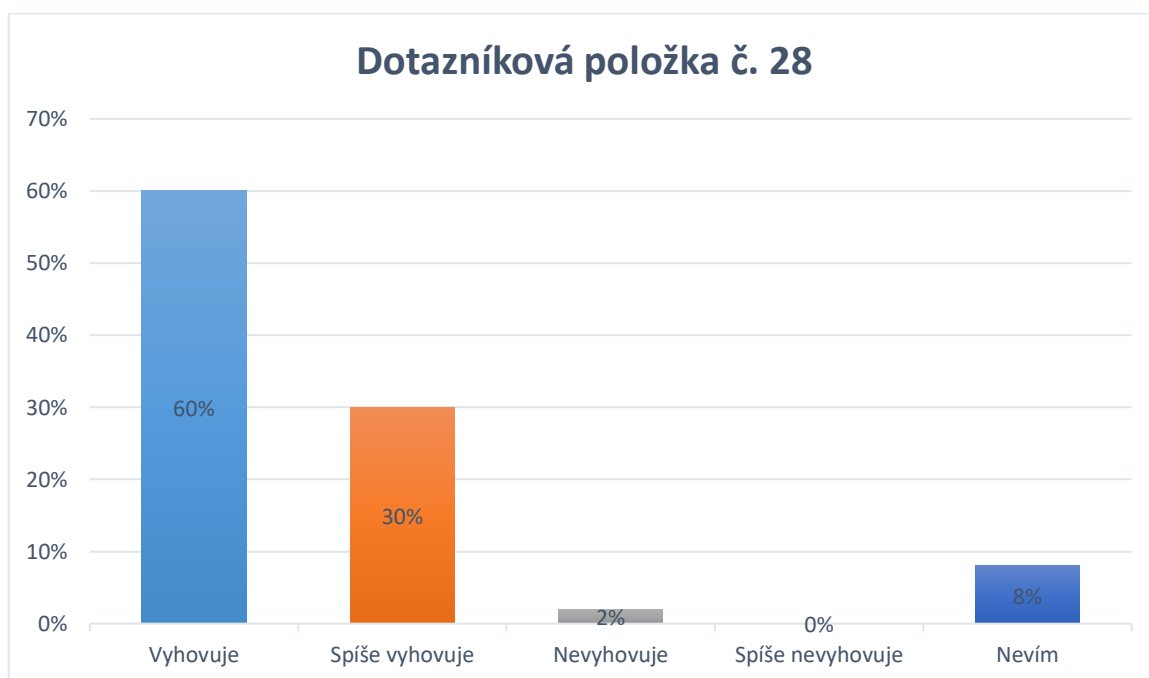
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 26

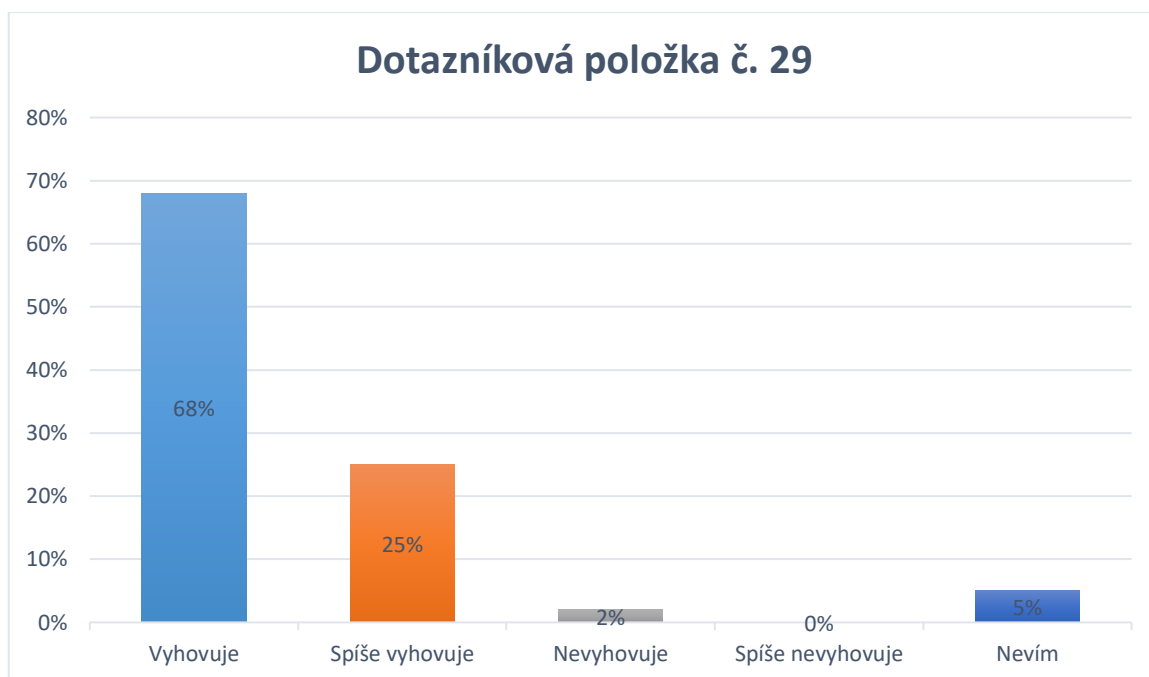
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 27

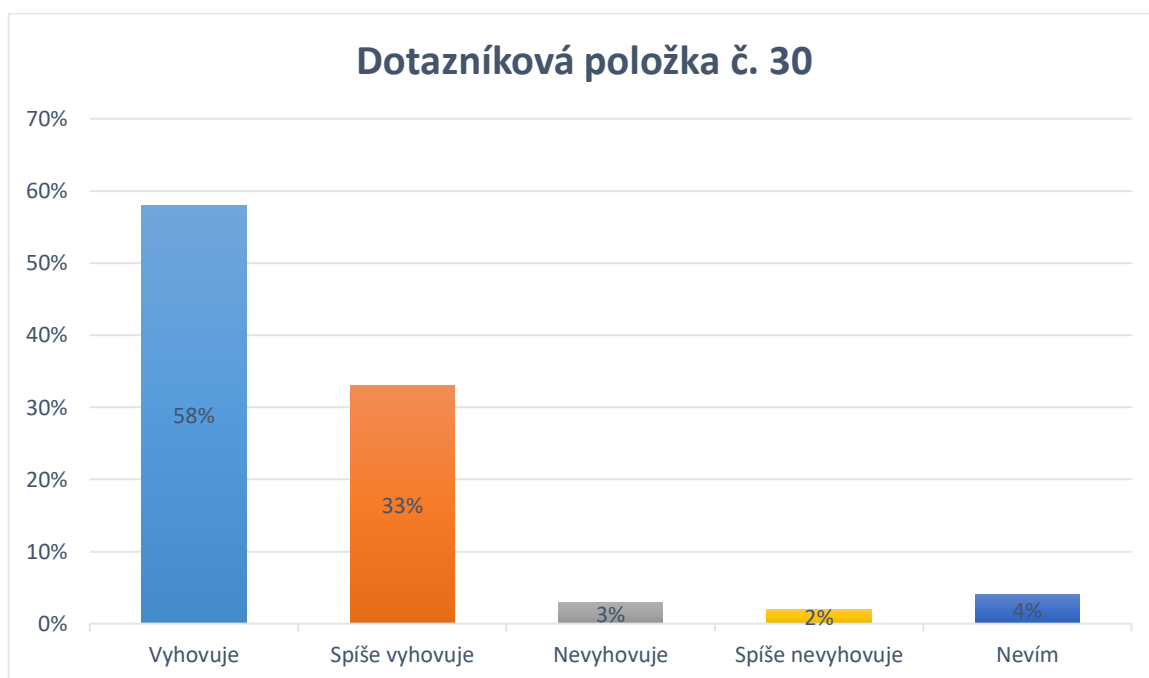
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 28

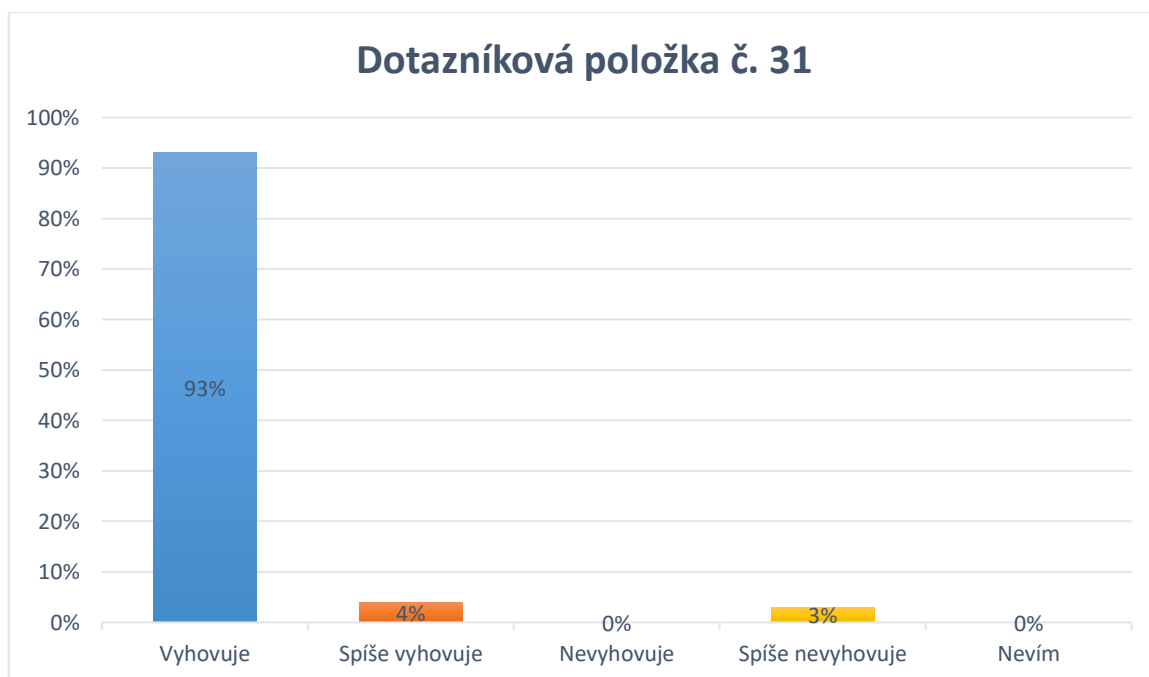
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 29

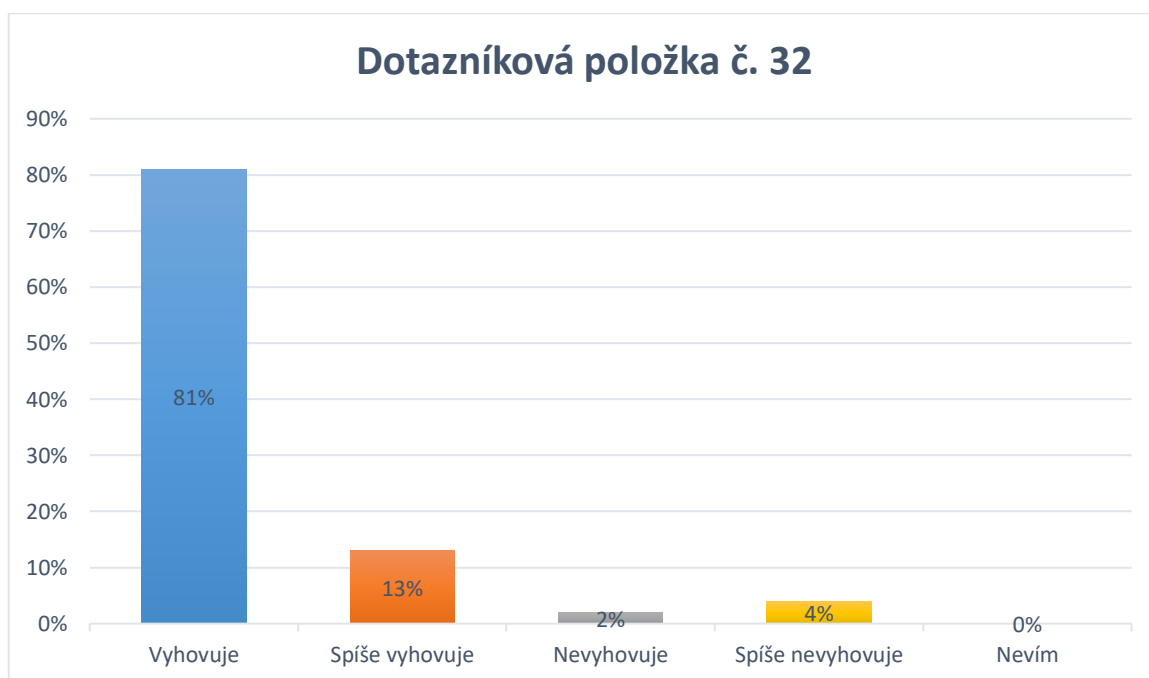
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 30

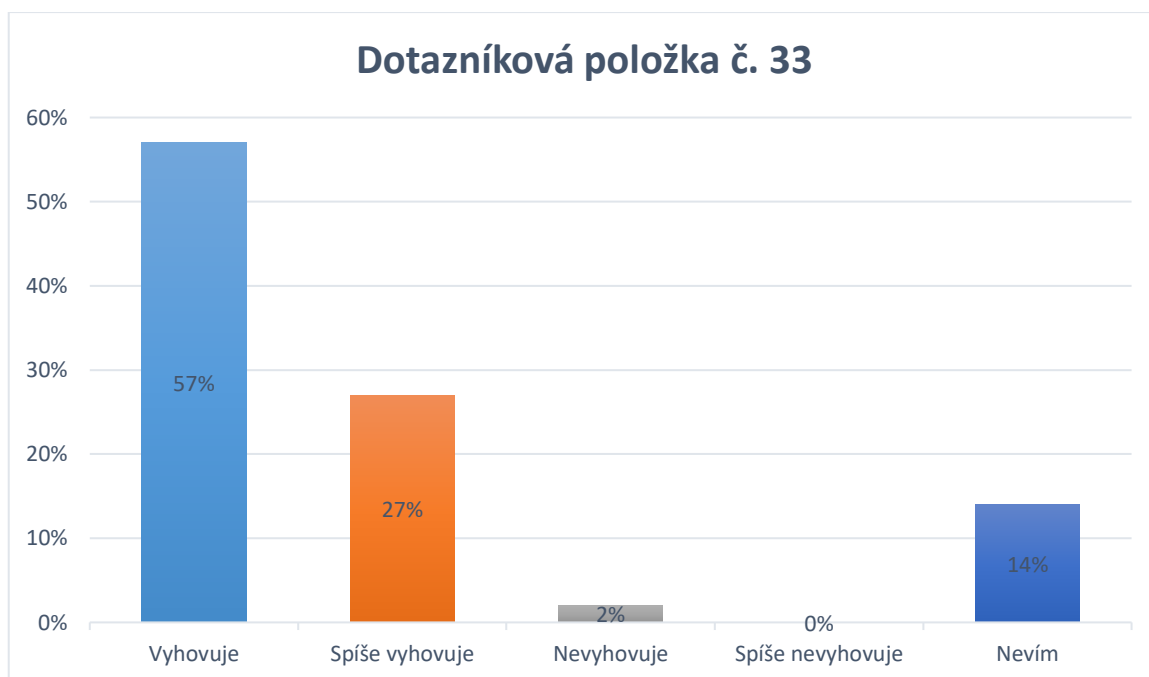
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 31

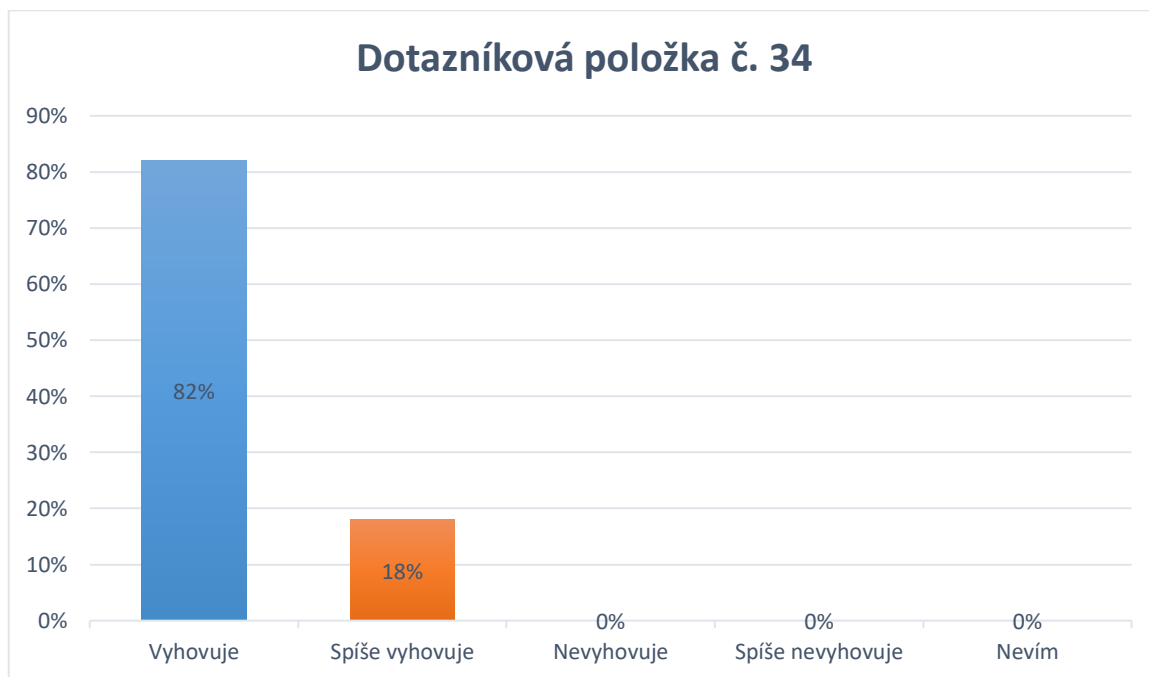
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 32

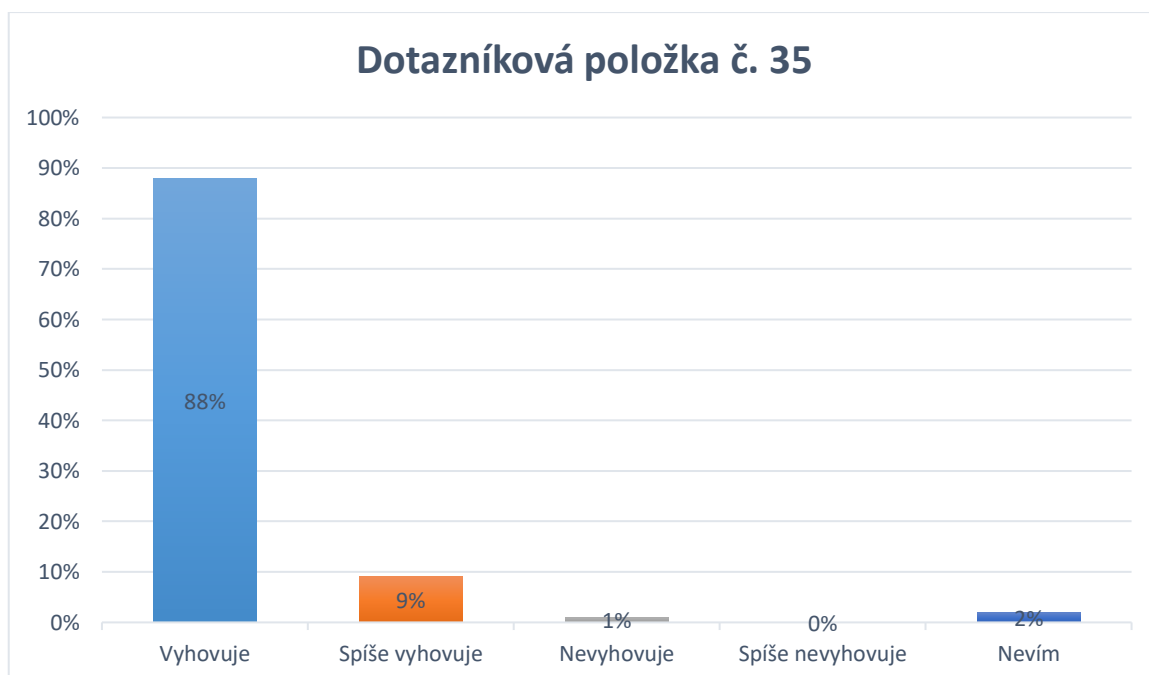
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 33

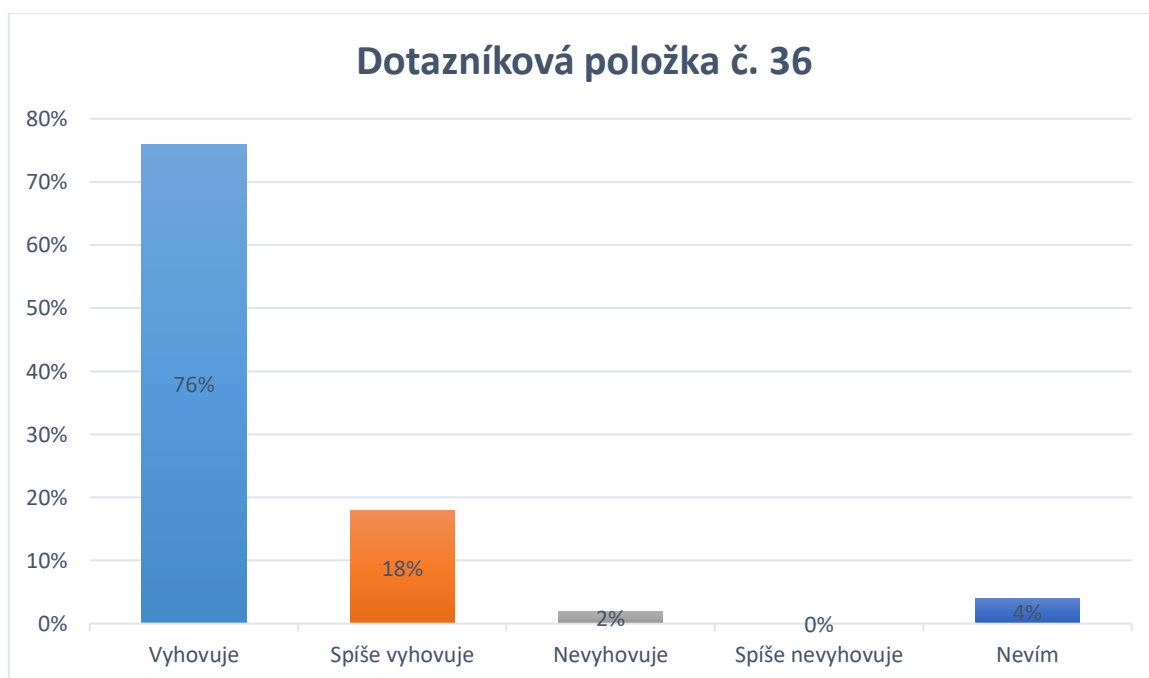
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 34

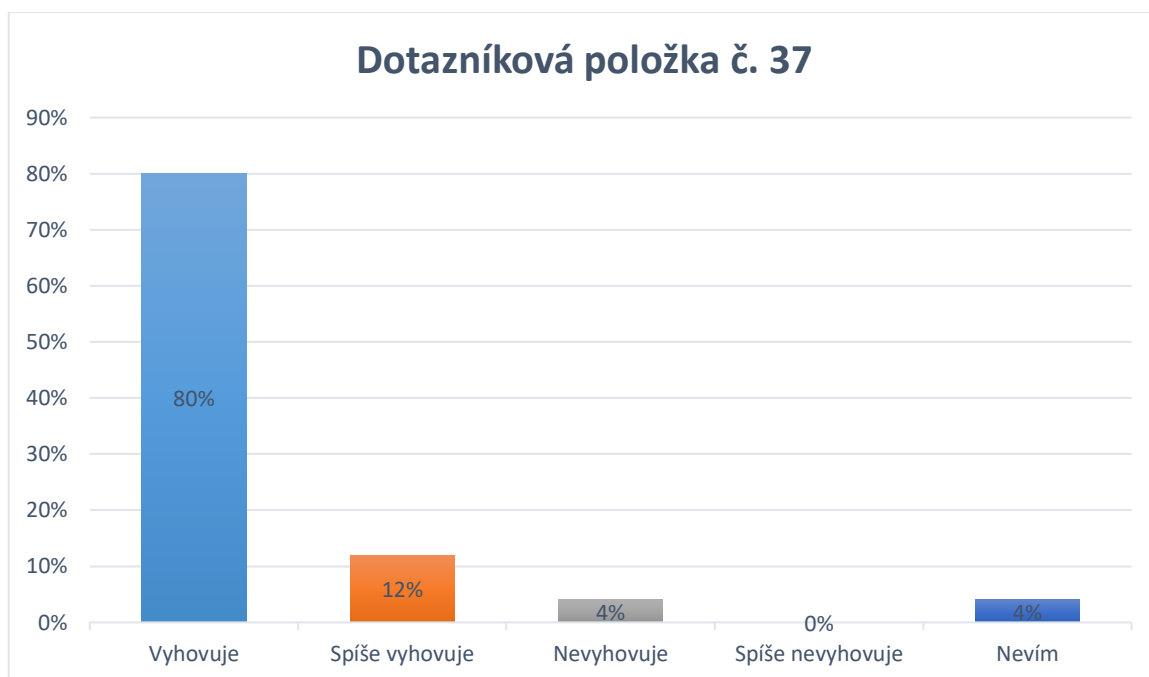
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 35

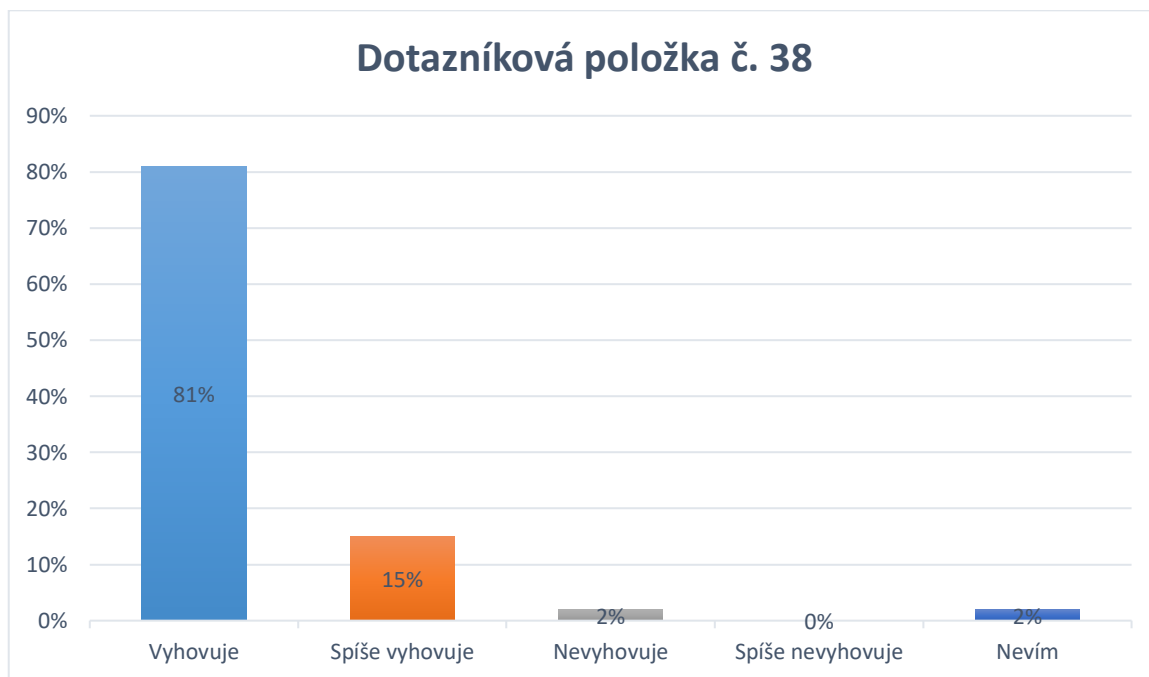
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 36

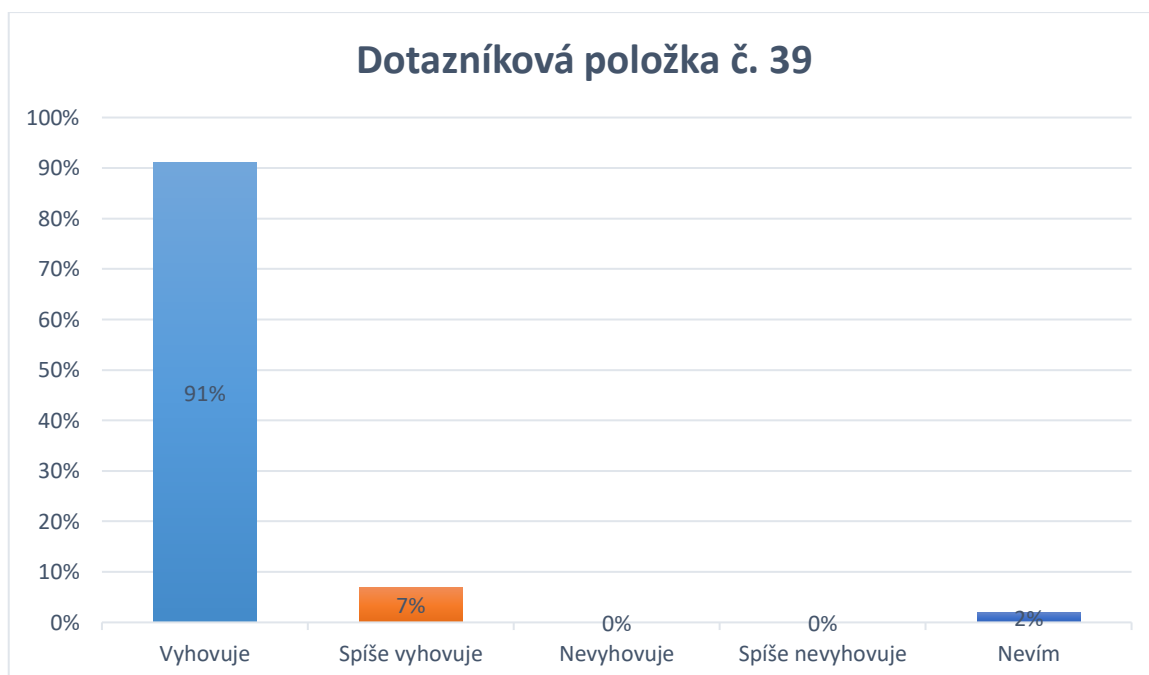
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 37

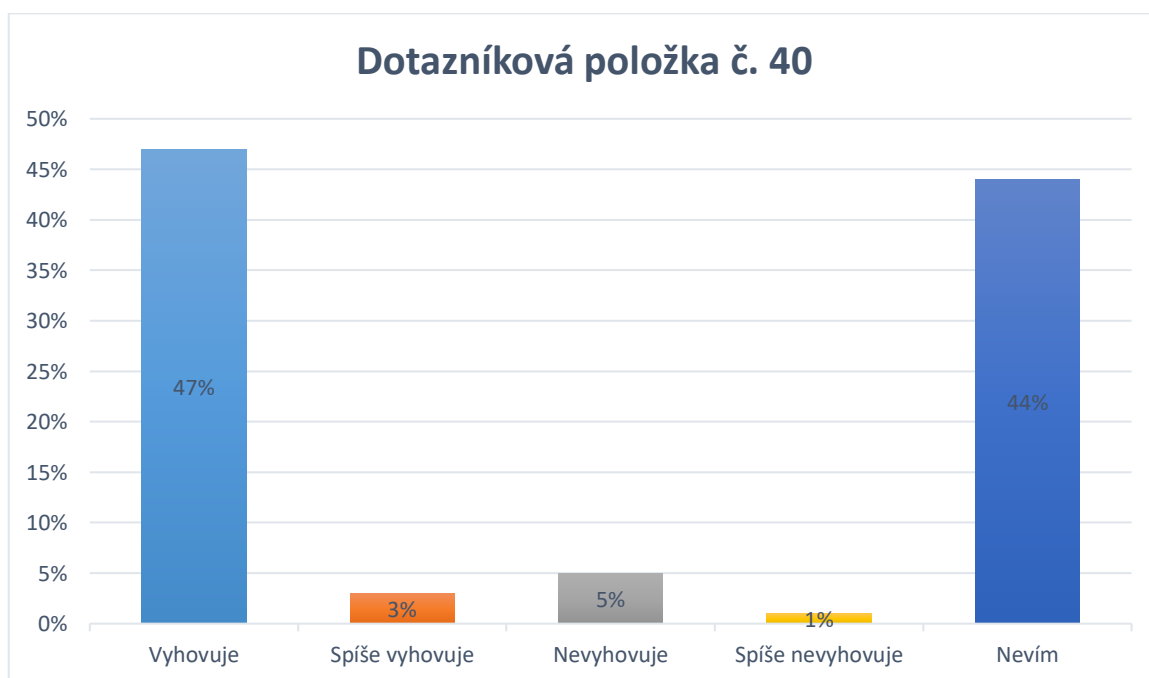
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 38

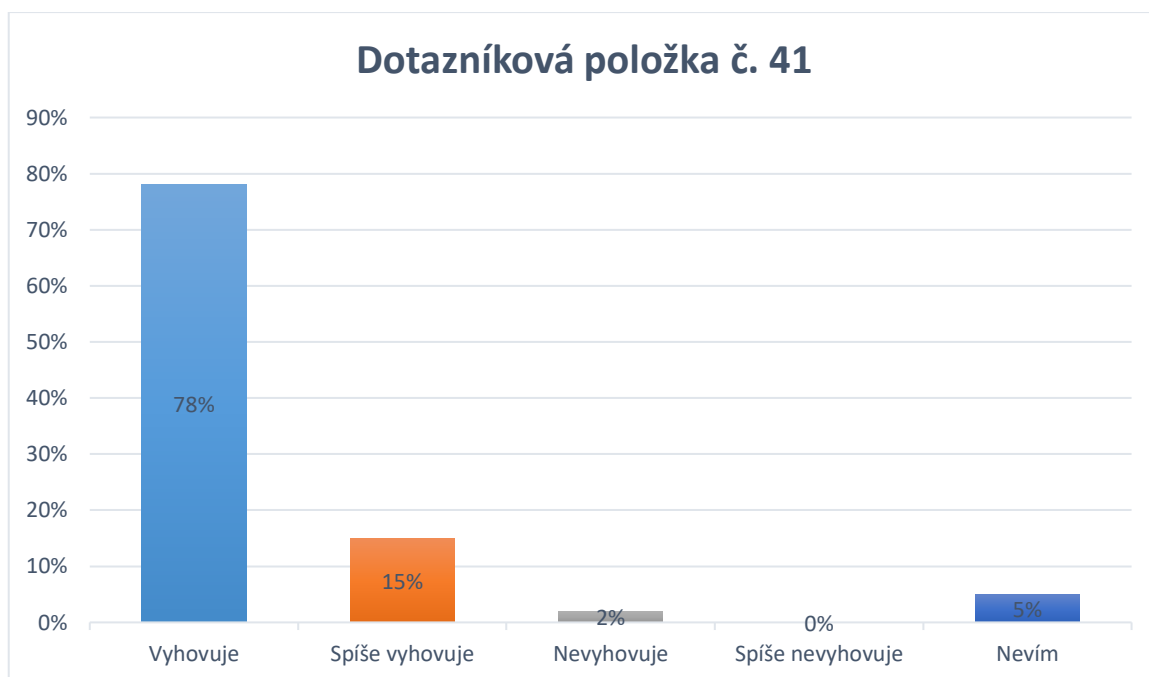
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 39

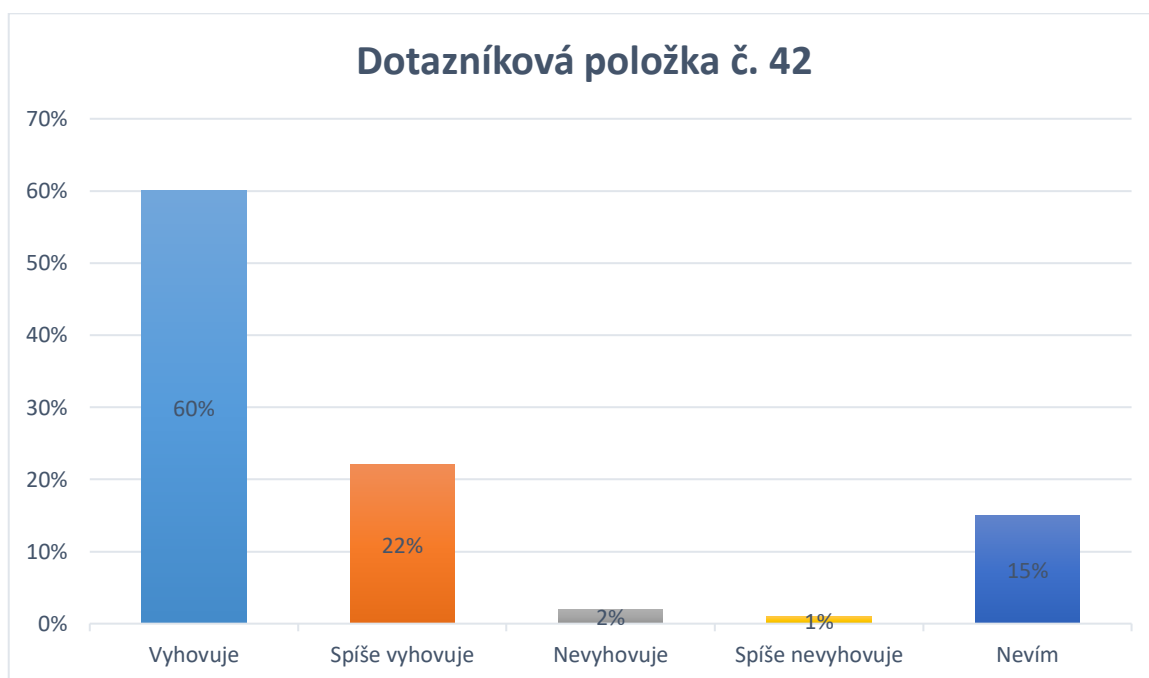
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 40

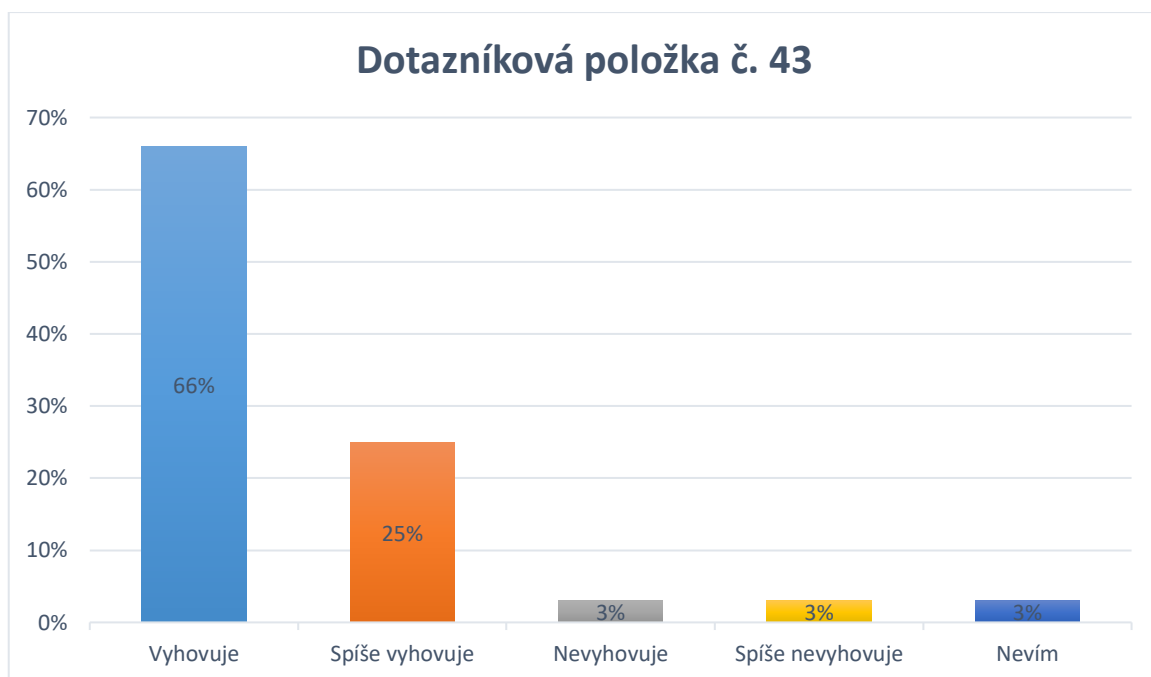
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 41

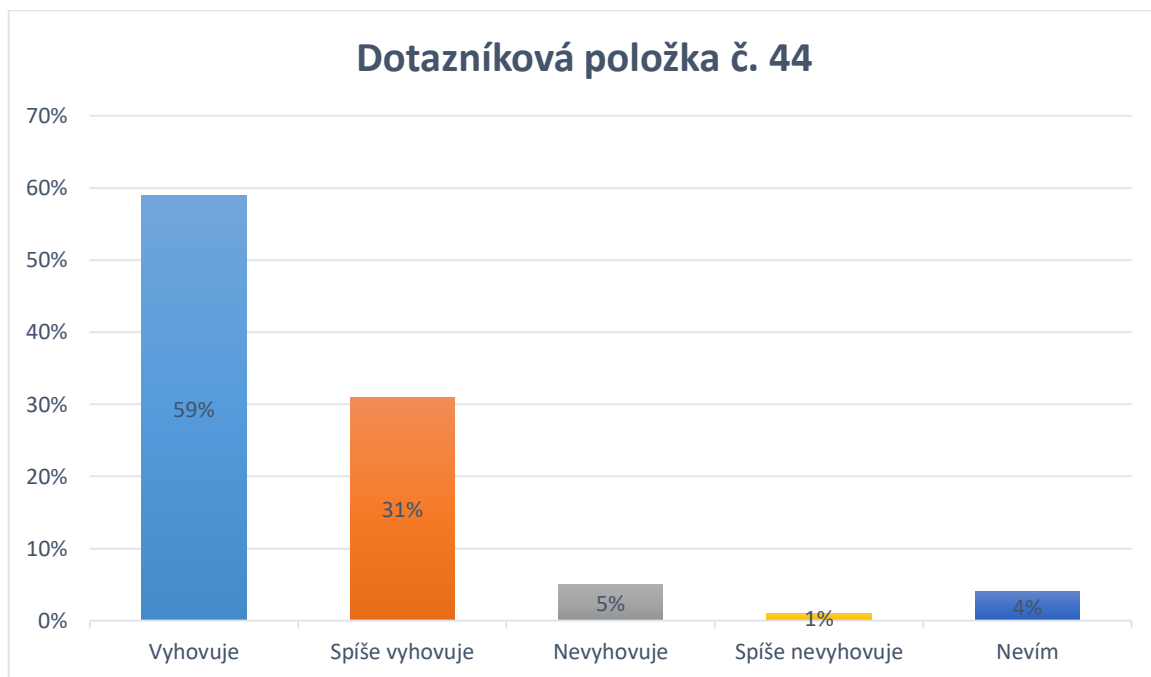
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 42

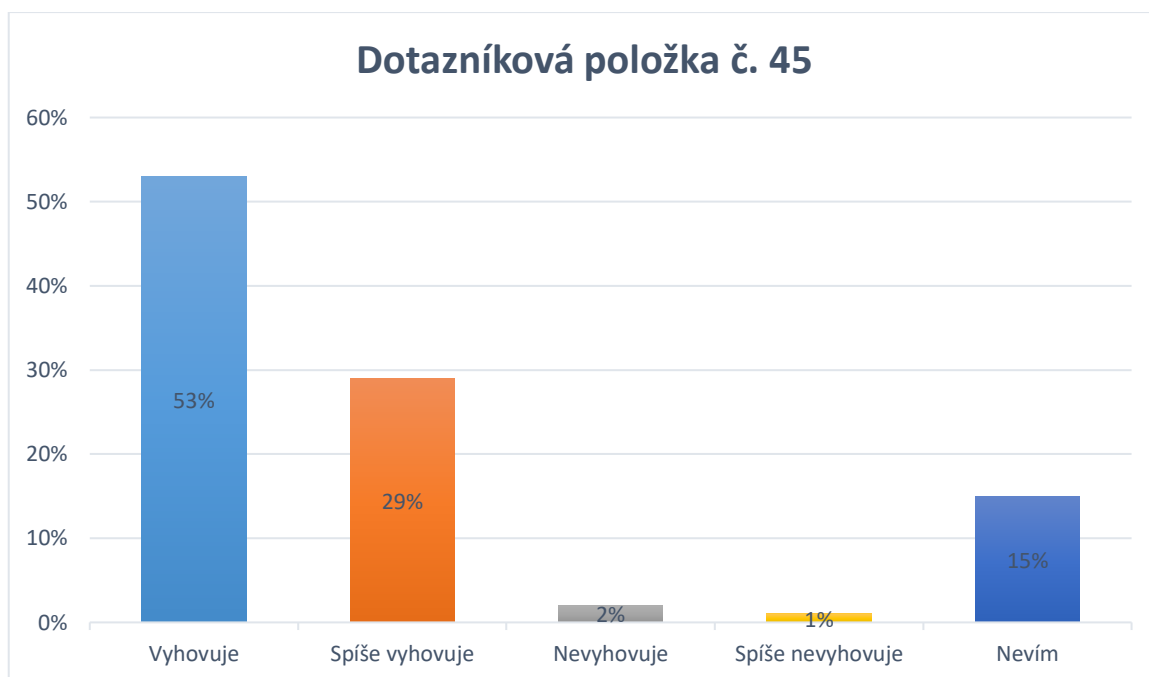
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 43

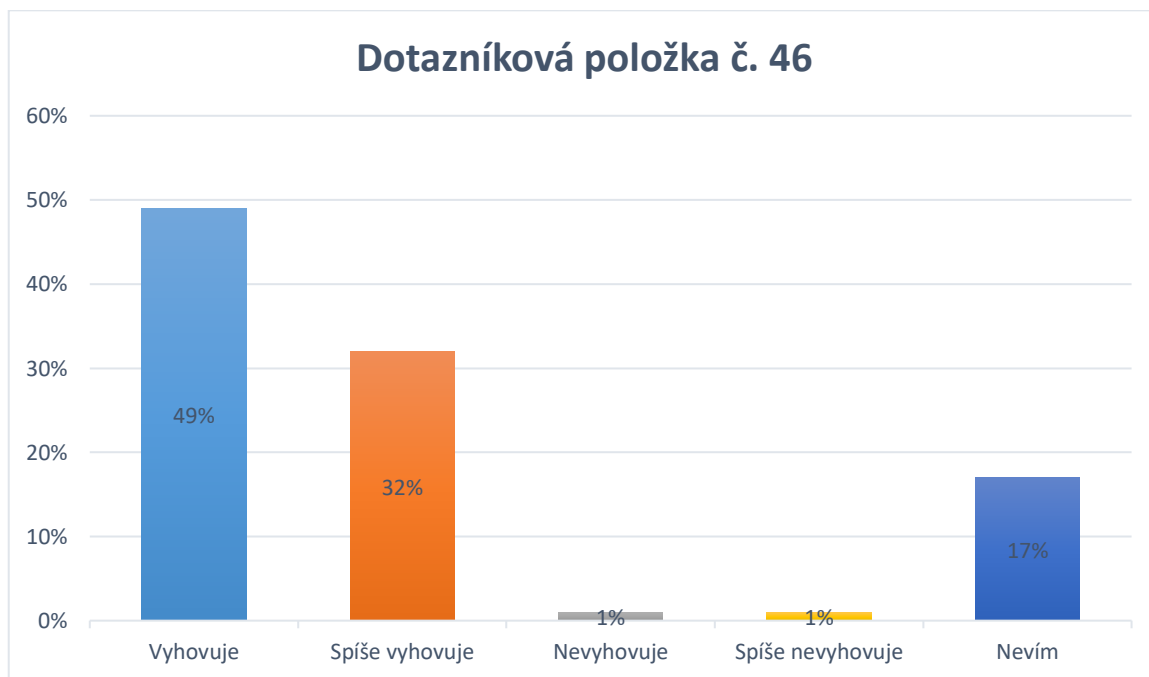
Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 44

Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 45

Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 46

Grafické vyjádření dotazníkové položky č. 47

Příloha č. 3 Tabulkové zpracování jednotlivých odpovědí dotazníkového šetření

Dotazníková položka č. 1

Rozdělení respondentů dle pohlaví	
Muži (v %)	Ženy (v %)
15	85

Dotazníková položka č. 2

Stáří respondentů v letech				
50-59 (v %)	60-69 (v %)	70-79 (v %)	80-89 (v %)	90-91 (v %)
4	57	35	3	1

Dotazníková položka č. 3

Vzdělání respondentů			
Základní (v %)	Vyučení (v %)	Maturita (v %)	Vysokoškolské (v %)
2	8	69	21

Dotazníková položka č. 4

Místo studia U3V			
Zlín (v %)	Vsetín (v %)	Uherské Hradiště (v %)	Vsetín (v %)
52	16	16	16

Dotazníková položka č. 5

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	105	85
Spíše vyhovuje	10	8
Nevyhovuje	4	3
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	4	3
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 6

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	73	59
Spíše vyhovuje	9	7
Nevyhovuje	10	8
Spíše nevyhovuje	2	2
Nevím	30	24
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 7

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	77	62
Spíše vyhovuje	12	10
Nevyhovuje	3	2
Spíše nevyhovuje	2	2
Nevím	30	24
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 8

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	86	69
Spíše vyhovuje	18	15
Nevyhovuje	3	2
Spíše nevyhovuje	2	2
Nevím	15	12
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 9

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	88	71
Spíše vyhovuje	26	21
Nevyhovuje	3	2
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	6	5
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 10

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	47	38
Spíše vyhovuje	41	33
Nevyhovuje	19	15
Spíše nevyhovuje	12	10
Nevím	5	4
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 11

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	109	87
Spíše vyhovuje	11	9
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	2	2
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 12

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	74	60
Spíše vyhovuje	27	22
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	4	3
Nevím	17	13
Celkem	127	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 13

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	53	43
Spíše vyhovuje	12	9
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	4	3
Nevím	53	43
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 14

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	65	53
Spíše vyhovuje	41	33
Nevyhovuje	4	3
Spíše nevyhovuje	4	3
Nevím	10	8
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 15

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	59	47
Spíše vyhovuje	42	34
Nevyhovuje	7	5
Spíše nevyhovuje	8	7
Nevím	8	7
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 16

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	50	40
Spíše vyhovuje	30	24
Nevyhovuje	3	3
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	41	33
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 17

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	100	80
Spíše vyhovuje	16	13
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	6	5
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 18

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	78	63
Spíše vyhovuje	32	26
Nevyhovuje	5	4
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	8	6
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 19

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	95	76
Spíše vyhovuje	16	13
Nevyhovuje	6	5
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	6	5
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 20

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	85	69
Spíše vyhovuje	32	25
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	4	3
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 21

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	99	80
Spíše vyhovuje	19	15
Nevyhovuje	0	0
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	5	4
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 22

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	102	82
Spíše vyhovuje	17	14
Nevyhovuje	3	2
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	1	1
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 23

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	107	86
Spíše vyhovuje	14	11
Nevyhovuje	0	0
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	2	2
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 24

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	88	70
Spíše vyhovuje	27	22
Nevyhovuje	1	1
Spíše nevyhovuje	2	2
Nevím	6	5
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 25

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	99	80
Spíše vyhovuje	20	16
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	3	2
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 26

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	114	92
Spíše vyhovuje	7	5
Nevyhovuje	1	1
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	2	2
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 27

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	117	94
Spíše vyhovuje	6	5
Nevyhovuje	1	1
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	0	0
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 28

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	74	60
Spíše vyhovuje	37	30
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	11	8
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 29

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	84	68
Spíše vyhovuje	31	25
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	7	5
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 30

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	72	58
Spíše vyhovuje	41	33
Nevyhovuje	4	3
Spíše nevyhovuje	2	2
Nevím	5	4
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 31

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	115	93
Spíše vyhovuje	5	4
Nevyhovuje	0	0
Spíše nevyhovuje	4	3
Nevím	0	0
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 32

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	101	81
Spíše vyhovuje	16	13
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	5	4
Nevím	0	0
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 33

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	71	57
Spíše vyhovuje	33	27
Nevyhovuje	3	2
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	17	14
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 34

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	101	82
Spíše vyhovuje	23	18
Nevyhovuje	0	0
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	0	0
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 35

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	109	88
Spíše vyhovuje	11	9
Nevyhovuje	1	1
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	3	2
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 36

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	94	76
Spíše vyhovuje	23	18
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	5	4
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 37

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	99	80
Spíše vyhovuje	15	12
Nevyhovuje	5	4
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	5	4
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 38

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	101	81
Spíše vyhovuje	19	15
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevhovuje	0	0
Nevím	2	2
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 39

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	112	91
Spíše vyhovuje	9	7
Nevyhovuje	0	0
Spíše nevhovuje	0	0
Nevím	3	2
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 40

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	59	47
Spíše vyhovuje	4	3
Nevyhovuje	6	5
Spíše nevhovuje	1	1
Nevím	54	44
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 41

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	97	78
Spíše vyhovuje	19	15
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	0	0
Nevím	6	5
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 42

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	74	60
Spíše vyhovuje	28	22
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	19	15
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 43

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	82	66
Spíše vyhovuje	31	25
Nevyhovuje	4	3
Spíše nevyhovuje	3	3
Nevím	4	3
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 44

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	73	59
Spíše vyhovuje	39	31
Nevyhovuje	6	5
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	5	4
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 45

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	66	53
Spíše vyhovuje	36	29
Nevyhovuje	2	2
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	19	15
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 46

	Četnost (n)	Procenta (%)
Vyhovuje	61	49
Spíše vyhovuje	40	32
Nevyhovuje	1	1
Spíše nevyhovuje	1	1
Nevím	21	17
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů

Dotazníková položka č. 47

	Četnost (n)	Procenta (%)
Ano	92	74
Ne	32	26
Celkem	124	100

n = celkový počet respondentů